

omständigheter. Samma regler äro enligt rationaliseringskungörelsen (nr 159/1956) tillämpliga beträffande bidrag till fullföljdsåtgärder av sådant slag (odling m. m.), som erfordras för att den torrlagda marken i Vebomarksträsket skall bli iståndsatt till brukning.

Enligt lantbruksstyrelsens uppfattning bör man givetvis eftersträva att intressenterna själva ta hand om utförandet av förekommande jordförbättringsåtgärder. Det bör icke ifrågakomma att staten i egen regi genomför sådana åtgärder annat än i undantagsfall, då synnerligen starka skäl tala för en sådan lösning. I föreliggande fall får det emellertid med hänsyn till av lantbruksnämnden berörda omständigheter och till vikten av att företaget genomföres rationellt anses välmotiverat att nämnden låtit utföra plöjning m. m. för att få området i tillfredsställande skick. Jordbrukarna torde ha blivit mer angelägna att köpa, sedan de sett odlingsresultatet, och kostnaderna torde ha hållits nere genom att arbetet utförts i större skala. Vid bedömningen av åtgärderna ur ekonomisk synpunkt och vid prissättningen för försäljning bör man också räkna med att odlingskostnaderna — såsom ovan nämnts — till en avsevärd del skulle ha täckts av statsbidrag, om utförandet överlämnats till de enskilda jordägarna.

På grund av det anförda förordar lantbruksstyrelsen att lantbruksnämnden under innevarande år söker fullfölja det pågående arbetet med att sätta området i stånd till växtodling. Styrelsen förutsätter att området uppdelas och försäljes till förstärkning av närliggande jordbruk så snart lämpligen ske kan.

Utvecklingen under senare år har lett till att det som regel icke framstår som ekonomiskt försvarligt att genomföra större torrlägningsföretag i syfte att erhålla mark för nyodling. Statsmakterna ha också de senaste åren — bland annat på grund av påpekanden från riksdagens revisorer — uttalat att stark återhållsamhet bör iakttagas vid beviljandet av statliga stödåtgärder till dylika företag. Den senaste tidens utveckling har enligt lantbruksstyrelsens mening givit allt större anledning till sådan återhållsamhet.

I detta ärendes slutliga behandling ha deltagit generaldirektören, överdirektören Wetterhall, föredragande, samt byråcheferna Hägglund och Ståhlberg.

Stockholm den 21 januari 1957

Underdånigst

C.-H. NORDLANDER

HARALD STÅHLBERG

Bilaga

Till Kungl. Lantbruksstyrelsen, Stockholm

Med anledning av riksdagens revisorers uttalande om Vebomarksträsket i Lövångers socken får lantbruksnämnden anföra följande.

Lantbruksnämnden vill till en början erinra om att Vebomarksträsket förvärvades av egnahemsnämnden såsom en gåva med stöd av bestämmelserna i kungörelsen nr 212/1936 angående särskild jordanskaffningsverksamhet i Västerbottens och Norrbottens län. I 2 § utsågs sålunda att vid utövande av verksamhet enligt denna kungörelse har egnahemsnämnd att

tillse, å ena sidan att statens ekonomiska intresse tillgodoses och å andra sidan att jordupplåtelseerna ske under sådana villkor, att innehavarna kunna antagas bliva i stånd att fullfölja företagen. Vidare såges i punkt 3 nämnda § att det åligger egnahemsnämnd att i den omfattning nämnden prövar ändamålsenligt föranstalta om väg-, dikes-, odlings-, byggnads- och andra arbeten för områdets iordningställande.

Beslut om statens medverkan till ifrågavarande företags utförande torde sålunda ha fattats i medvetande om att statsverkets kostnader skulle kunna komma att överstiga de statsbidrag, varmed dylika företag i allmänhet understöddes. Det statsbidrag som år 1946 beviljades till Vebomarkstråskets torrlägningsföretag av år 1944 utgick efter då gällande normer med 50 % av kostnaderna. Någon favorisering av detta företag har sålunda inte ägt rum. Egnahemsnämndens tidigare liksom lantbruksnämndens senare åtgärder ha emellertid grundat sig på den uppfattningen att företaget skulle kunna genomföras med författningens statsbidrag och att jordbrukarna skulle kunna betala alla kostnader utöver statsbidraget. Den uppfattningen har fått ytterligare stöd, då det visade sig att företaget, trots väsentliga fördyringar av arbetskostnaderna under tiden 1946—1952, likväl kunde genomföras till den ursprungliga kostnadsberäkningen, 690 800 kronor. Jordbrukarna ha emellertid, sedan företaget började närma sig slutförandet, hävdatt att de inte kunde gå med på att betala jorden efter de normer lantbruksnämnden prissatte odlingsmarken.

Då nämnden sålunda vårvintern 1955 sammankallade byborna för att få dessa att överta träsket i enlighet med upprättad fastighetsplan och till ett pris av cirka 1 000 kr/ha vid köp eller 60 kr/ha och år vid arrende, vägrade jordbrukarna bestämt att acceptera nämndens villkor. Någon tid efter sammanträdet ingåvo de till lantbruksnämnden genom RLF:s lokalavdelning ett anbud, som här återges oavkortat:

»Med anledning av Lantbruksnämndens, vid dess senaste sammanträde i Vebomark, antydda försäljnings- och arrendepriser har största delen jordintresserade stått tvekande inför teckningen å de listor som nämnden utlämnat och återfordrat omkring den 15/5 1955. Anledningen härtill är prisfrågan.

Vebomarks RLF-avd. har vid sammanträde den 12/5 ånyo diskuterat frågan (enär de flesta är RLF medlemmar) och kommit till nedan nämnda resultat.

För att förhandlingar om köp eller arrende skall komma till stånd, måste priset sänkas till vid köp 800 kronor per har för fullgod jord och vid arrende till 40 kronor per har. Arrendetiden utsträcket till 10 år, varunder nämnden svarar för rensningen av huvudkanalerna. De som önskar köpa jorden fordrar att nämnden svarar för rensningen under 15 år från köpets undertecknande.

Här anförda priser äro angivna under förutsättning att vid köp eller arrende å all mark ett odlingsbidrag å 40 % skall utgå efter den beräknade odlingskostnaden, 1 200 kronor per har, eller alternativt att nämnden helt svarar för odlingsarbetet av marken.

Samtliga undertecknade anhålla att Lantbruksnämnden beslutar i enlighet med här ovan anförda.»

Delta anbud är undertecknat av 43 jordbrukare.

Anbudet torde bära vittne om att intresse från jordbrukarnas sida finns att överta träsket. Lantbruksnämnden ansåg sig böra förkasta anbudet och

beslöt i stället att odla i egen regi, enligt uttalande av riksdagens revisorer vid studiebesök i Vebomark år 1954. Nämnden utannonserade odlingsarbetet och 13 anbud avgåvos med en genomsnittlig odlingskostnad av 211 kr./ha. Odlingen bortsattes för 100 kr./ha till två traktorägare. På grund av för svag upptorkning av träsket under 1955 gick odlingsarbetet till en början rätt dåligt. Under 1956 har odlingsarbetet gått bra och plöjningen beräknas bli avslutad innevarande år.

Vid sammanträde med byborna hösten 1956 började en viss optimism göra sig gällande bland dem. Kanalerna hade stabiliserats och farhågorna för igenslamning syntes överdrivna. Det goda odlingsresultatet under året inverkade också fördelaktigt på jordbrukarnas inställning. Från jordbrukarkarhåll medgav man nu öppet, att det var fördelaktigare att köpa den odlade marken till ett pris av 1 150 kr./ha än råmark för 1 000 kr./ha. Någon direkt opposition mot prissättningen förekom inte heller. Till denna jordbrukarnas mera optimistiska inställning torde ha bidragit de utmärkta resultaten från några mindre provodlingar. Jordbrukarnas ökade insikter om värdet av de stora kväve- och kaliförråden i marken ha förmodligen också bidragit till att oppositionen mot prissättningen tystnat.

På grund av svavelhalten i matjordslaget bör växtodlingen på träsket inte påbörjas förrän ett par år efter plöjningen. Eftersom nämnden bortsatt odlingen av hela träsket, bör också odlingen få slutföras i nämndens regi. Därmed skapas garantier för att odlingen verkligen blir slutförd. Det förhållandet att en del sämre jordbruk nedläggas och att många andra ofullständiga jordbruk försvinna genom sammanläggning och yttre rationalisering begränsar i och för sig icke värdet av Vebomarksträskets uppodling för komplettering av ofullständiga jordbruk. Det föreligger nu ett rätt starkt intresse bland jordbrukarna i Vebomark att rationalisera sina fastigheter genom tillköp från träsket, och behovet av tillskottsmark är större än vad som kan tillgodoses från träsket.

Det finns ingen anledning att i dagens läge se pessimistiskt på detta företag och begränsa statens åtaganden till mindre ekonomiska insatser än vad författningsenliga statsbidrag erbjuda. Här vinnes ypperlig odlingsmark med utmärkt läge för komplettering av de ofullständiga jordbruken runt träsket. Nämnden vill erinra om revisorernas uttalande vid besöket 1954 att »sådan god mark har vi ont om i vårt land och vill jordbrukarna inte betala nämndens pris, så bör nämnden ta hand om träsket och se till att det blir brukat som åker». Nu behöver lantbruksnämndens åtgärder sannolikt inte bli så omfattande. Allt talar för att jordbrukarna själva ta hand om träsket på nämndens villkor, då det blir dags för växtodling. Det är dock angeläget, att nämnden får arbeta utan nya hindrande direktiv åtminstone ett par år till, om företaget skall kunna genomföras och bli till avsedd nytta.

På grund av den korta remisstiden har lantbruksnämnden inte hunnit sammankallas. Undertecknad har efter samråd med nämndens vice ordförande i korthet redovisat nämndens uppfattning om företaget.

Umeå den 11 januari 1957

På lantbruksnämndens vägnar:

N. J. Dannborg

Länsstyrelsen i Västerbottens län**Till K o n u n g e n**

Genom nådig remiss den 21 december 1956 har länsstyrelsen anmodats avgiva yttrande i anledning av vad riksdagens revisorer anfört angående torrlägningsföretaget Vebomark.

Med anledning härav överlämnar länsstyrelsen från lantbruksnämnden i länet infordrat yttrande¹, vilket av länsstyrelsen åberopas såsom eget utlåtande i ärendet.

I ärendets slutliga handläggning ha deltagit landssekreteraren Lennart Lindblad och förste länsassessorn L. Hultman, den senare föredragande.

Umeå i landskansliet den 15 januari 1957

Underdånigst

LENNART LINDBLAD

L. HULTMAN

¹ Likalydande med den å sid. 484—486 intagna bilagan.

Handelsdepartementet

§ 33 Visst lån ur sågverkslånefonden

Statskontoret

Till Konungen

Statskontoret vill i anledning av vad revisorerna uttalat särskilt framhålla angelägenheten av att — innan lån beviljas — en ingående objektiv undersökning företages rörande lånesökandes ekonomiska ställning samt värdet av den säkerhet, som erbjudes för lån. I de fall, då säkerheten därvid icke befinnes helt betryggande men lån dock anses böra lämnas, läser i enlighet med 6 § lånekungörelsen böra föreskrivas, att lånet skall lyftas successivt efter tillstyrkan av kommerskollegium. Kollegium kan härvid övervaka, att lånebidragen användas till avsedda åtgärder.

I handläggningen av detta ärende har, förutom undertecknade, deltagit statskommisariern Kull.

Stockholm den 18 januari 1957

Underdånigst

HERMAN KLING

OLOF WALLIN

Ruth Malmgren

Kommerskollegium

Till Konungen

Sedan Kommerskollegium genom remiss den 2 januari 1957 anbefallts avgiva utlåtande över vad riksdagens senast församlade revisorer anfört i sin berättelse § 33 i fråga om lån ur sågverkslånefonden till firma Blikstorps träindustri, Blikstorp, får kollegium anföra följande.

Den 12 maj 1955 beviljade Kungl. Maj:t Göran Rittfeldt med firma Blikstorps träindustri, Blikstorp, lån från sågverkslånefonden å 350 000 kronor efter utredning och förslag av Kollegium, avgivet den 1 april 1955. I fråga om lånesäkerheterna hade Kollegium uppgivit att den intecknade fastigheten Bleckstorp 1³⁰ hade värderats till 296 900 kronor och förlagsegendomen värderats till 700 000 kronor, därav maskiner 300 000 kronor och virkeslager 400 000 kronor.

Sedan låntagaren på egen begäran den 25 november 1955 försatts i konkurs, såldes fastigheten vid exekutiv auktion den 8 mars 1956 för 20 000 kronor, vilket icke medförde någon utdelning på statsverkets fastighetsinteckningar. Statsrevisorerna räknar heller icke med att förlagsinteckningarna komma att säkerställa återbetalning av mer än någon ringa del av lånet.

Av konkursförvaltarens berättelse, som Kollegium under hand fått taga del av, framgår *dels* att fastigheten Bleckstorp 1³⁰ i konkursbouppteckningen upptagits till taxeringsvärdet 36 000 kronor men att fastigheten tidigare i samband med gäldenärens betalningsinställelse av två namngivna personer värderats till 193 520 kronor, *dels* att maskiner och virke efter särskild värdering upptagits till 152 100 resp. 137 400 kronor, därav sågat virke 30 164 kbf à 4 kr/kbf.

I fråga om den intecknade fastigheten anse statsrevisorerna att — även om värderingar kunde utfalla olika och en exekutiv auktion i samband med konkurs icke vore ägnad att framlocka det mest gynnsamma köpeanbudet — utgången av den exekutiva auktionen gäve stöd för slutsatsen att den genom Kollegium införskaffade värderingen icke varit hållbar och för den skull icke bort av Kollegium godtagas, det senare även på grund av att revisorerna ifrågasatte de genom Kollegium anlitade värderingsmännens tillförlitlighet. Rörande den intecknade förlagsegendomen anmärka statsrevisorerna på att Kollegii värdering icke upptagit någon maskin- och inventarieförteckning samt uppgift om inneliggande lagers storlek. Mot bakgrunden av det inträffade finna därför statsrevisorerna att det sätt på vilket ärendet förberetts inom Kollegium icke varit tillfredsställande.

Kollegium får till en början allmänt framhålla att Kollegium vid en bedömning av värdet av erbjudna lånesäkerheter i form av fastighets- och förlagsinteckningar självfallet inforrdar behövlig specifikation av den värderade egendomen. Så har även skett i förevarande låneärende såväl i fråga om fast som lös egendom. Då det gäller ett i gång varande sågverk där hjälpmaskiner och inventarier oftast äro av tämligen ensartad beskaffenhet anser Kollegium dock icke en fullständig inventarieförteckning upptagande varje redskaps värde i regel vara erforderlig. Däremot plägar icke Kollegium i sina utlåtanen till Kungl. Maj:t redovisa sådana eller liknande detaljuppgifter, då ju dessa förvaras hos Kollegium och sålunda vid behov finnas tillgängliga där. Såvitt Kollegium har sig bekant synes dock statsrevisorerna icke hos kollegium ha gjort sig underrättade om ärendets handläggning där.

Å fastigheten Bleckstorp 1³⁰ fanns såväl vid Kollegii besiktning den 9 februari 1955 som vid värderingen i mars månad 1955 förutom sågverksbyggnad uppförd hyvelbyggnad och transformatorstation. Under sommaren 1955 revs hyvelbyggnaden och uppfördes ett magasin för torkat virke, i anslutning till vilket hyvelmaskiner uppställdes. Hyvelbyggnaden med hyvelmaskin hade värderats till 60 000 kronor. Då något värderingsinstrument till den av statsrevisorerna återopade fastighetsvärderingen å 193 520 kronor icke finnes med i handlingarna rörande konkursbouppteckningen och det sålunda icke framgår vilka byggnader som värderingen omfattat, har Kollegium från värderingsmännen inhämtat kompletterande uppgifter. Värderingen i fråga gjordes den 15 november på begäran av låntagaren och i samband med då pågående underhandlingar om ackordsuppgörelse. Värderingen hade emellertid icke kommit att omfatta transformatorstationen. Den ene av värderingsmännen har tidigare värderat denna till 45 000 kronor. De av statsrevisorerna återopade värderingarna, 296 900 kronor och 193 520 kronor, äro därför icke utan vidare jämförbara. Tages hänsyn till här nämnda förhållanden skulle värdena i fråga komma att belöpa sig till 276 900 resp. 238 500 kronor, en skillnad alltså av ej fullt 14 %. Även om olika uppfattning kan råda om eu fastighets värde har dock

Kollegium svårt att förstå att utgången av den exekutiva auktionen — där inga intresserade köpare för att köpa och driva sågverket funnos, och där endast ett anbud avgavs, som låg väsentligt under det mycket låga taxeringsvärdet — skulle kunna läggas till grund för en bedömning av hållbarheten hos den av Kollegium föranstaltade värderingen.

I fråga om de genom Kollegium i mars månad 1955 anlitade värderingsmännen får Kollegium framhålla att Kollegium vid en bedömning av den fasta och lösa egendomens värde ej som revisorerna antyda varit hänvisad till uteslutande de av värderingsmännen utfärdade intygen. Vid den förenämnda besiktningen av anläggningen den 9 februari 1955, som utfördes av chefen för Kollegii industribyrå och av Kollegium tillkallad expert, hade besiktningmännen tillfälle att bl. a. även taga del av tidigare värderingsresultat. De i mars månad 1955 gjorda värderingarna har Kollegium också ansett sig kunna bedöma som tämligen normala. Att en av värderingsmännen sedan visat sig vara kompanjon med låntagaren vid ett i revisorernas berättelse omnämnt företag har såvitt Kollegium kunnat finna icke inverkat på resultatet av värderingen. Sakförhållandet var för övrigt vid tillfället i fråga för Kollegium ej bekant. Den andre värderingsmannen är visserligen poliskonstapel, sedan år 1943 i Blikstorp, men dessutom brandchef och van vid olika utredningar och värderingsuppdrag. Som medvärderingsman har Kollegium därför icke haft någon erinran att göra mot honom.

Rörande den lösa egendomen som blivit föremål för förlagsinteckning angav Kollegium i sin förenämnda skrivelse den 1 april 1955 värdet för maskiner till 300 000 kronor. Av denna summa kommer emellertid 140 000 kronor på vissa maskiner såsom stockspel, transportörer, kantverk, hjälpmaskiner, elektriska motorer och truckar, medan räls, växlar, diverse inventarier och lastbilar värderats till 160 000 kronor. I fråga om de maskinella hjälpmedlen föreligger sålunda ej någon egentlig skillnad i värderingarna, medan i fråga om bilbeståndet, enligt vad Kollegium inhämtat, viss förändring skett under tiden mellan värderingarna.

Vad slutligen virkeslagret beträffar brukade värdet av det sågade virket under normala förhållanden variera från lägst 400 000 kronor upp till 1 500 000 kronor, i regel mellan 700 000 och 900 000 kronor. Den 1 januari 1955 uppgick lagret sålunda till 800 000 kronor för vilket belopp det även var brandförsäkrat. Vid värderingen i mars månad 1955 medtogo värderingsmännen endast det sågade virke som fanns upplagt i brädgården, däremot icke andra smärre lager av sågat virke eller timmerlager. Lagret i brädgården utgjordes av 100 staplar med i genomsnitt 1 000 kbf och värderades till ett pris av 5 kr/kbf eller tillhoppa 500 000 kronor. Efter nedskrivning med 20 % fastställde värderingsmännen värdet till 400 000 kronor. Ett övertvärde av minst 100 000 kronor får därför anses ha förefunnits vid värderingstillfället. Vid konkurstillfället däremot fanns av sågat virke i lager endast c:a 30 000 kbf av så gott som uteslutande utskotts kvalitet med ett pris av 4 kr/kbf. En lagerminskning — något som man alltid får räkna med i liknande situationer — hade sålunda ägt rum med c:a 70 000 kbf.

I anledning av statsrevisorernas uttalande att endast en mindre del av lånet kommit till avsedd användning vill Kollegium framhålla att såväl justerverk, virkeslada som silos för spån och flis voro uppförda samt barkmaskin och flistugg beställda. Barkmaskinen hade även levererats men återtagits av leverantören enär låntagaren icke fullgjort sina betalningsåligganden. Att som revisorerna föreslå sågverkslån skulle utbetalas efter hand som

det styrkes att arbetet fortskrider kan visserligen ur statens synpunkt anses önskvärt men låter sig oftast svårligen genomföras med hänsyn till låntagarnas i regel knappa tillgång på rörelsekapital och att tillfälliga banklån eller ökad checkräkningskredit i nuvarande kreditläge endast i ringa omfattning står till förfogande. Sågverkslånen äro ju också avsedda för finansiering av den del av kostnaderna som ej kan bestridas genom lån i bank eller egen insats. Att mot bakgrund av det nu inträffade anledning skulle finnas att utfärda skärpta föreskrifter för utbetalande av lån ur sågverkslånefonden finner därför Kollegium icke föreligga, därest de med lånefondens inrättande avsedda stödåtgärderna skola få avsedd effekt.

Under återopande av det anförda hemställer Kommerskollegium att ärendet icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

I detta ärendes behandling har förutom undertecknade deltagit kommerserådet Lindstedt.

Stockholm den 18 januari 1957

Underdånigst
NILS MALMFORS

KNUT A. WICKMAN

B. Widström

Utredningen rörande det statliga kreditstödet åt hantverk och småindustri

Till K o n u n g e n

Genom remiss den 2 januari 1957 har Kungl. Maj:t anbefallt utredningen rörande det statliga kreditstödet åt hantverk och småindustri att avgiva utlåtande över vad i riksdagens senast församlade revisorers berättelse anförts angående visst lån ur sågverkslånefonden (§ 33). På grund härav får jag efter att ha samrått med utredningens experter anföra följande.

Revisorerna ha bl. a. föreslagit, att utredningen även skulle få i uppdrag att pröva behovet av ändrade föreskrifter rörande lån ur sågverkslånefonden.

I de för utredningen utfärdade direktiven ha bland de olika stödformer för kredit åt hantverk och småindustri och därmed jämförliga företag, som skulle utgöra föremål för utredningsuppdraget, uppräknats hantverkslånefonden, fonden för hantverks- och småindustrikredit, företagareföreningarnas låneverksamhet samt industrigarantilånen. Däremot har den låneverksamhet, som bedrivs genom sågverkslånefonden, icke särskilt omnämnts.

Under utredningsarbetet har framkommit, att ett visst samband finnes mellan den låneverksamhet, som utredningen enligt direktiven har att behandla, och den verksamhet, som sker genom sågverkslånefonden. Exempelvis har företag som på grund av sin belägenhet icke ansetts böra beviljas sågverkslån — dessa äro avsedda huvudsakligen för företag belägna i södra Sverige — givits statligt kreditstöd i form av industrigarantilån. Jämväl finnes exempel på att ett och samma företag fått såväl lån ur sågverkslånefonden som industrigarantilån. Nyssnämnda fond synes nämligen hittills

endast ha anlitats för att tillgodose sågverksrörelse i egentlig mening, medan exempelvis hyvlerier ansetts falla utanför, och därför ha sågverkslån ibland kompletterats med industrigarantilån. För att få en allsidig och uttömmande redogörelse för kreditstödet åt hantverk och småindustri samt därmed jämförliga företag synes därför lämpligt, att utredningsuppdraget jämväl får avse den verksamhet, som bedrivs genom sågverkslånefonden.

I detta sammanhang anser sig utredningen böra omnämna att en jämkning av utredningsuppdraget jämväl i annat avseende framstår såsom påkallad. Under utredningsarbetet har nämligen uppmärksammats, att även vissa andra statliga fonder för kreditstödande verksamhet, nämligen manufakturförlagslånefonden och industrilånefonden, samt de kreditstödande åtgärder, som från hemslöjdslånefonden kunna lämnas för anläggande av linberednings- och hampberedningsanstalter, synas ha samband med de i utredningsdirektiven omnämnda stödformerna. Skäl synes därför föreligga att låta utredningen jämväl avse nyssnämnda fonder.

Under hänvisning till det anförda får utredningen förorda, att Kungl. Maj:t måtte förklara, att det uppdrag, som lämnats utredningen angående det statliga kreditstödet åt hantverk och småindustri eller därmed jämförlig verksamhet, skall avse jämväl den utlåningsverksamhet, som bedrivs från manufakturförlagslånefonden, industrilånefonden, hemslöjdslånefonden och sågverkslånefonden.

Stockholm den 16 januari 1957

Underdånigst
YNGVE SÖDERLUND

G. v. Wachenfeldt

§ 34 Svenska institutet för konserveringsforskning

Statens institut för folkhälsan

Till K o n u n g e n

Genom remiss den 2 januari 1957 har styrelsen för statens institut för folkhälsan anbefallts avge utlåtande över vad som anförts i 34 § av statsrevisorernas berättelse. I anledning härav får jag på uppdrag av styrelsen anföra följande.

Revisorerna påpekar att, även om konserveringsforskningsinstitutet och statens institut för folkhälsan lägger skilda aspekter på de problem, som utgör deras respektive forskningsobjekt, mycket av arbetet är så närliggande, att ett intimt samarbete borde medföra ömsesidiga fördelar. Revisorerna pekar härvid framför allt på vissa undersökningsmetodik- och utbildningsuppgifter. Även enligt institutets mening vore det önskvärt och viktigt med ett samarbete inom båda dessa områden. Beträffande det förra har ett sådant samarbete kommit till stånd, i det att konserveringsforskningsinstitutets förutvarande föreståndare varit medlem av den av folkhälsoinstitutets styrelse tillsatta nationalkommittén för metodik vid undersökningar av livsmedel allt sedan denna kommitté inrättades den 13 januari 1948. Däremot har tjänstemän från konserveringsforskningsinstitutet hit-

tills icke deltagit i vid folkhälsoinstitutet anordnade utbildningskurser t. ex. för hälsovårdstillsyningsmän. Ur folkhälsoinstitutets synpunkt skulle det också vara en fördel om institutets tjänstemän i lämpliga fall kunde biträda vid vissa utbildningsuppgifter vid konserveringsforskningsinstitutet. En dylik anordning skulle emellertid medföra ökade utgifter för statsverket.

Även på andra sätt torde, som revisorerna ävenledes framhållit, ett intimare samarbete kunna bli av värde i vissa fall. Institutet vill här särskilt fästa uppmärksamheten på den utåtriktade konsumentupplysningen. För att öka samarbetet torde dock inga särskilda organisatoriska åtgärder fordras. Framhållas bör emellertid att samarbetsmöjligheterna begränsas dels av anslagshänsyn och dels därför att inom båda instituten torde förekomma arbetsuppgifter av den art, att de icke utan vidare kan ställas till annan än uppdragsgivarens förfogande.

Tomtebodan den 21 januari 1957

Underdånigst
ERNST ABRAMSON

Stig Linell

Svenska institutet för konserveringsforskning

Till K o n u n g e n

Genom remiss av den 2 januari 1957 har Styrelsen för Svenska Institutet för Konserveringsforskning beretts tillfälle att avgiva utlåtande över vad i riksdagens senast församlade revisorers berättelse anförts angående Institutet. Med anledning härav får Styrelsen anförda följande.

Redogörelserna för den på sin tid tillkallade utredningens betänkande (SOU 1945: 6) och dennas förslag till inrättande av ett särskilt institut för konserveringsforskning, *för* Institutets tillkomst och utvecklingen av dess verksamhet under den första tioårsperioden samt *för* avtalsförhandlingarna mellan Stiftelsen och Forskningsinstitutkommittén rörande nytt avtal för femårsperioden 1956—61 föranleder intet uttalande från Styrelsens sida.

Vad beträffar *revisorernas uttalande* vill Styrelsen inskränka sig till några kommentarer med avseende på revisorernas synpunkter på verksamheten under den nu påbörjade femårsperioden.

Rättesnöre för verksamheten utgör avtalet och stadgar fastställda av Kungl. Maj:t samt av Styrelsen fastställd arbetsordning och övriga föreskrifter. Styrelsen avser att inom ramen för de årliga anslag, som nu beräknas stå till förfogande, på mest effektiva sätt söka förverkliga de syften, som anges i avtalets § 2.

I det nya forskningsprogram som Styrelsen låtit uppgöra för de närmaste åren har det förutsatts såväl mera långsiktiga som mera kortfristiga arbetsuppgifter, allt under iakttagande av att det måste förefinnas en växelverkan mellan dessa två typer av arbetsuppgifter. Styrelsen räknar med att den valda fördelningen på ett fördelaktigt sätt skall tillgodose såväl producenternas som konsumenternas intressen.

Frågan om avvägningen mellan vetenskapligt kvalificerad personal och hjälppersonal har övervägts mot bakgrund av Institutets anslagsram. Över-

vägandena har lett till ännu ej fastställda planer på en organisation, som med en viss flexibilitet skall kunna grupperas kring projekterade arbeten.

Styrelsen har sålunda tagit Institutets organisation under omprövning och är i princip inställd på att genomföra den antydda organisationen ungefär efter de riktlinjer som revisorerna antyder. Sammansättningen av kompetens och utbildning hos den vetenskapligt kvalificerade personalen är sådan att det torde vara möjligt att t. v. ej återbesätta vissa vakanta befattningar. Härigenom skulle frigöras medel, som kan effektivare utnyttjas, och Styrelsens strävan att åstadkomma bättre villkor för och därigenom behålla såväl Institutets vetenskapligt kvalificerade personal som dess hjälppersonal skulle underlättas.

Revisorerna berör även forskningen vid andra institut inom livsmedelsområdet och särskilt frågan om ett fastare samarbete med Institutet för Folkhälsan. Revisorerna antyder, hur de tänker sig att detta samarbete borde uppbyggas, nämligen genom upprättande av kontakt mellan personalen vid Folkhälsoinstitutet och Konserveringsforskningsinstitutet samt genom att föreståndarna fortlöpande håller varandra underrättade om arbetsprogram och forskningsuppgifter.

Styrelsen finner ett förtroendefullt samarbete mellan olika forskningsinstitut viktigt, framför allt då det gäller ett så nytt område som livsmedelsforskningen. Styrelsen avser att bidra till ett utvidgat samarbete såväl med Folkhälsoinstitutet som med andra institut inom livsmedelsområdet såsom i en del fall redan äger rum. Dock måste Styrelsen vara uppmärksam på att sådant samarbete ej får inverka störande i fråga om koncentrationen på Konserveringsforskningsinstitutets huvudsakliga uppgifter.

Revisorerna berör slutligen frågan om samarbete i olika avseenden med våra grannländer. Härvidlag får Styrelsen hänvisa till sitt yttrande med tillstyrkan av den 9 januari 1957 över en av Kooperativa Förbundet till Statsrådet och chefen för Handelsdepartementet den 12 september 1956 avgiven skrivelse med anhållan om att frågan om internordiskt samarbete inom konserveringsforskningsområdet upptages till behandling och blir föremål för statsrådets prövning samt eventuellt hänskjutes till Nordiska Rådet.

Göteborg den 19 januari 1957

Underdånigst
CARL S:SON SCHMIDT
ordförande

Birger Drake

Utredningen rörande vissa förhållanden vid institutet för konserveringsforskning

Till K o n u n g e n

Genom remiss den 2 januari 1957 har Kungl. Maj:t anbefallt utredningen rörande vissa förhållanden vid institutet för konserveringsforskning att avgiva utlåtande över vad uti riksdagens senast församlade revisorers berättelse, § 34, anförts angående institutet. Med anledning härav får utredningen anföra följande.

Utredningen avser att under sitt fortsatta arbete ingå på frågan om institutets organisation och arbetsuppgifter. Vad särskilt angår den av revisorerna uppmärksammade uppdelningen av institutet på »ett stort antal» avdelningar kommer utredningen att närmare beröra denna i sitt betänkande.

I detta sammanhang vill utredningen anmärka, att den under sin genomgång av förefintligt material icke fått den uppfattningen att vare sig institutets eller stiftelsens styrelse önskar sådan ändring av arbetsuppgifterna att forskningen i högre grad än hittills skulle inriktas på »ett mindre antal långsiktiga problem av grundforskningskaraktär».

Vad beträffar det av revisorerna önskade samarbetet med institutet för folkhälsan får utredningen framhålla, att detta institut för närvarande icke synes inrikta sig på några egentliga forskningsuppgifter och enligt folkhälsoinstitututredningens betänkande skall bedriva forskning huvudsakligen med anknytning till institutets uppgift som centralt undersökningsorgan. Med hänsyn därtill anser utredningen, att, med konserveringsforskningsinstitutets nuvarande organisation, föreskrifter om fastare samarbete mellan detta och folkhälsoinstitutet knappast kan anses påkallade.

Utredningen vill gärna instämma i revisorernas uttalande att institutet för konserveringsforskning bör nära samarbeta med likartade forskningsinstitut i de nordiska grannländerna. Härvid må dock erinras om att institutet under sin hittillsvarande verksamhet genom sin omfattande dokumentationstjänst, representation vid kongresser m. m. haft livlig kontakt med myndigheter och institutioner med enahanda eller liknande arbetsuppgifter icke endast i nordiska utan även i flera andra länder, där forskningen hunnit långt på detta område. Vidare vill utredningen nämna att den gemensamma kommittén för näringsforskning i sitt betänkande angående nordiskt samarbete inom näringsforskningen (SOU 1957: 1) föreslagit upprättandet av en kommitté för nordisk näringsforskning i syfte att främja ett samarbete inom näringsforskningen i vidsträckt mening.

Stockholm den 21 januari 1957

Underdånigst
OLOF SÖDERSTRÖM

Nils Edwall

§ 35 Vissa inköp av katgut för beredskapslagring

Försvarets sjukvårdsstyrelse

Kungl. Handelsdepartementet

Med anledning av remiss den 2 januari 1957 D 1 angående vad i riksdagens senast församlade revisorers berättelse anförts angående vissa inköp av katgut för beredskapsändamål (§ 35) får försvarets sjukvårdsstyrelse härmed anföras.

Ur beredskapssynpunkt hälsades upptagande av en svensk tillverkning av katgut med stor tillfredsställelse, och det innebär därför en avsevärd sänkning av krigsberedskapen, när den i riksdagens revisorers berättelse omnämnda katguttillverkningen nedlagts. Utan tvivel har fabriken led-

ning utfört ett omfattande arbete för att kunna leverera en fullgod kvalitet. Måhända kunna vissa svårigheter, innan tillräcklig erfarenhet vunnits, ha medfört, att tillverkningen tidvis varit ojämn, men i stort sett torde kvaliteten vara jämförbar med annan tillverkning.

Allmängiltiga och fullt tillförlitliga normer för att med 100 % säkerhet bedöma kvaliteten hos katgut saknas, och utöver de i berättelsen omnämnda hållfasthetsproven är inköpande myndighet hänvisad till utlåtande från sjukhus.

Ur omsättningssynpunkt är det en stor fördel om en vara är allmänt känd och uppskattad vid landets sjukhus. Å andra sidan kunna emellertid svårigheter vid försäljning i omsättningssyfte uppkomma, om det lagerhållna fabrikatet icke helt motsvarar kirurgernas önskemål. Försvarets sjukvårdsstyrelse biträder riksdagens revisorers förslag, att åtgärder vidtagas för att få till stånd enhetliga provningsnormer och egenskapspecifikationer för katgut. Styrelsen är dock medveten om, att svårigheter föreligga att genom provning bedöma kvaliteten av en animalisk produkt, där stora ojämnheter kunna uppkomma på grund av fårrasens egenskaper, betes- och klimatförhållande, slakt och tarmarnas förvaring och hantering därefter m. m.

Stockholm den 18 januari 1957

CARL-ERIK GROTH

Generalläkare

GUNNAR NYBY

Thorsten Forsberg

Medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd

Till K o n u n g e n

Genom remiss den 2 januari 1957 har Kungl. Maj:t anbefallt medicinalstyrelsen att avgiva utlåtande över vad i ett vid remisskrivelsen fogat transumt av riksdagens senast församlade revisorers berättelse anförts angående vissa inköp av katgut för beredskapslagring. Med anledning härav får medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd anföra följande.

1. Beträffande beredskapslagringen

Till ledning för den på riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap ankommande lagring av viss för landets sjukvårdsberedskap avsedd materiel har sjukvårdsberedskapsnämnden att, efter samråd med övriga berörda myndigheter, upprätta behovsöversikter över sådan materiel. I dylika under åren 1949 och 1950 till riksnämnden överlämnade behovsöversikter föreslogs till uppköp bland annat råkatgut till en kvantitet om 3 000 000 meter. Sedan erfarenheter av provtillverkning av katgut från svenska fårtarmar givit vid handen att en begränsad tillverkning inom landet vore möjlig, föreslog sjukvårdsberedskapsnämnden i skrivelse till riksnämnden i september 1950 en minskning av lagringskvantiteten till 2 300 000 meter.

Med hänsyn till önskemålet att viss del av riksnämndens katgutlager vid behov skulle vara tillgängligt för omedelbart bruk och därför finnas i form av färdig vara, föreslog sjukvårdsberedskapsnämnden sedermera hos riksnämnden att cirka 500 000 meter råkatgut skulle genomgå sterilisering.

2. Kvalitetsbestämmelser och kvalitetsprövning

I syfte att undersöka kvaliteten av viss inom landet tillverkad katgut översände sjukvårdsberedskapsnämnden i slutet av år 1948 ett prov på råkatgut, tillverkad av i ärendet ifrågavarande bolag med svenska färtarmar som utgångsmaterial. Av provningsprotokollet (bil. A) framgick att bolagets katgut i kvalitetshänseende vore fullt jämförbar med vissa samtidigt provade utländska fabrikat. Beträffande resorptionsegenskaperna hos den svenska varan har, såsom av bifogade avskrift (bil. B) framgår, patologiska institutionen vid Karolinska Institutet i intyg den 15 januari 1952 uttalat, att den svenska katguten överensstämde med vissa utländska fabrikat i fråga om det allmänna förloppet och tiden för resorptionen.

Några svenska bestämmelser beträffande kvalitetskrav på och kvalitetsprövning av katgut torde icke finnas med undantag av vissa av medicinalstyrelsen i kungörelse den 8 mars 1950 meddelade föreskrifter angående beskaffenheten av katgut för humanmedicinskt ändamål (bil. C). Enligt dessa bestämmelser skall varan vara åtföljd av sterilitetsbevis utfärdad av statens bakteriologiska laboratorium.

Enligt vad sjukvårdsberedskapsnämnden erfarit har Centrala sjukvårdsberedningen påbörjat vissa undersökningar rörande behovet och möjligheten av att åstadkomma standardisering av produkten i fråga. Sjukvårdsberedskapsnämnden finner för sin del det angeläget, att föreskrifter utfärdas beträffande de fordringar, som ur medicinsk synpunkt måste ställas på egenskaper hos och provning av katgut. I sammanhanget må omnämnas, att i England och U. S. A. bestämmelser i hithörande ämne äro intagna i respektive länders farmakopéer.

I handläggningen av detta ärende hava deltagit generaldirektören Engel, medicinalrådet Söderlundh, förbundsdirektören Dahlgren, kapten Bratt, byråöverläkaren Hesselblad, byråchefen Gerdrup samt apotekaren Halldin, föredragande.

Stockholm den 21 januari 1957

Underdånigst
ARTHUR ENGEL

John Halldin

N:r 41 SBN/1948

Intyg nr 26372

STATENS PROVNINGSANSTALT
Stockholm

Uppdragsgivare: Sjukvårdsberedskapsnämnden, Stockholm.

Föremål: 4 prov catgut.

Proven inkommo den 22 november 1948 och den 19 januari 1949.

Undersökning: avslitningskraft med och utan knut, tånjbarhet, vikningshållfasthet.

Prov nr 35236—39

Specifikation

Prov nr	Beteckning	Provmängd	Vikt per löpmetr
35236	»Schefflers Steril-Katgut Marke 'Mikroskop'» »Nr 1 Jodfrei»	ca 50 m	ca 0,20 g
-37	»Steril Katgut Kuhn» »B. Braun Melsungen» »Nr 1»	ca 50 m	ca 0,22 g
-38	»Prov på svensk råcatgut av svenska fårtarmar»	ca 15 m	ca 0,32 g
-39	»Prov å catgut, rå, Genève, nr 1»	ca 15 m	ca 0,18 g

Provningens utförande

Bestämningarna ha utförts på lufttorra prov vid 65 % relativ luftfuktighet.

Avslitningskraften och tånjbarheten utan knut ha bestämts i en Schoppers hållfasthetsprovare vid 100 mm fri inspänningslängd. Angivna resultat äro medeltal av 20 bestämningar. Avslitningskraften har dessutom bestämts hos prov med knut enligt nedanstående figurer.

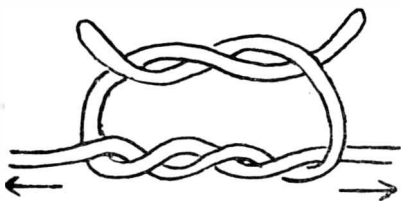

Fig. 1

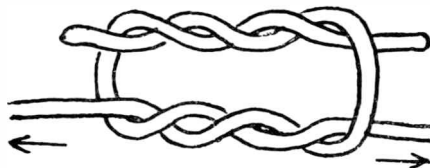

Fig. 2

Knut enligt fig. 2 har använts då knut enligt fig. 1 vid bestämningen gled upp.

Proven betecknade »Mikroskop» och »Kuhn» voro vid bestämningen försedda med knut enligt fig. 1 och de betecknade »Svensk råcatgut» och »Genève» med knut enligt fig. 2. Angivna resultat äro medeltal av 20 be-

stämningar. Provbitarna brusto vid bestämningarna i samtliga fall i knutarna.

Vikningshållfastheten har bestämts i en Köhler-Molins apparat vid 400 g belastning. Angivna resultat äro medeltal av 10 bestämningar.

Provningsresultat

<i>Prov nr</i>	35236	35237	35238	35239
<i>Beteckning:</i>	»Mikroskop» steril	»Kuhn» steril	»Svensk råcatgut»	»Genève» råcatgut
<i>Avslitningskraft, kg</i>	5,9	6,1	7,1	4,8
<i>Tänjbarhet, %</i>	21	23	20	19
<i>Avslitningskraft hos catgut med knut, kg</i>	3,2	3,1	3,5	2,7
<i>Vikningshållfasthet, antal dubbelvikningar</i>	4 400	3 100	26 800	3 200

Stockholm den 25 januari 1949

STATENS PROVNINGSANSTALT

Otto Forsman

Chef för Statens Provningsanstalt

Sigurd Köhler

Avdelningschef

Bilaga B

Avskrift av intyg, intaget i publikation
»Om catguts resorption»,
utgiven av

RUDELS' CATGUT KOMMANDITBOLAG,
Stockholm 1952.

*Jämförelse mellan resorptionen av catgut, tillverkad av Rudels' Catgut
Kommanditbolag och annan catgut*

De systematiska studier över catgut-resorption, som hittills publicerats, är von Haefens »Kuhns Jod-Steril-Katgutfäden Braun-Melsungen» cit. i Ritter 1948 samt A. Ritters utförliga undersökningar över resorptionen av »Steril Catgut S. S. C.» från firma Bohny und Hess, Basel. (Helvetica Chirurgica Acta, Suppl. XV, 1948). En jämförelse mellan dessa och föreliggande undersökningsresultat visar, att full överensstämmelse råder mellan de tre olika catgut-fabrikationerna såväl vad gäller allmänna förloppet som tiden för resorptionen.

Patologiska Institutionen, Karolinska Institutet

Stockholm den 15 januari 1952

E. Kummel

Dr med.

Bo Thorell

Prosektor

Kungl. medicinalstyrelsens kungörelse
angående beskaffningen av katgut för humanmedicinskt ändamål;
den 8 mars 1950.

Medicinalstyrelsen har funnit skäligt föreskriva, att katgut icke får användas för humanmedicinskt ändamål, med mindre den åtföljes av tillförlitligt bevis om sterilitet. Dylikt bevis skall vara utfärdat — såväl beträffande inom landet färdigberedd katgut som beträffande importerad sådan — av statens bakteriologiska laboratorium.

Vad sålunda stadgats bör i förekommande fall delgivas underlydande medicinalpersonal.

—————

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1950.

Höger, Rahm, Wilund, Bergman, Maunsbach, Groth, Yllner.

(Apoteksbyrån.)

Bestyrkes å tjänstens vägnar

Lisbeth Lindquist

Statens provningsanstalt

Till K o n u n g e n

Kungl. Maj:t har i skrivelse den 2 januari 1957 anbefallt Statens Provningsanstalt att avgiva utlåtande över riksdagens senast församlade revisorers berättelse i vad avser vissa inköp av katgut för beredskapslagring (§ 35). Provningsanstalten får med anledning därav anförda följande.

Statens Provningsanstalt har under år 1949 utfärdat ett intyg om undersökning av katgut åt Sjukvårdsberedskapsnämnden i Stockholm. I januari 1950 har provningsanstalten utfärdat ett intyg åt ett aktiebolag angående diameter och avslitningskraft på prover av katgut. Inga andra intyg angående katgut ha utfärdats av provningsanstalten åren 1949 och 1950. I övrigt bekräftar provningsanstalten de punkter i revisorernas berättelse, som beröra provningsanstaltens undersökningar och yttranden.

I berättelsen återgives ett av provningsanstalten gjort uttalande, avseende bl. a. korrelationen mellan laboratorieprovning av katgut och förhållandena vid praktisk användning. Provningsanstalten vill ånyo understryka värdet av att de här berörda spörsmålen klarläggas. Ett första steg i denna riktning har i dagarna tagits, genom att Centrala sjukvårdsberedningen (CSB) beslutat upptaga frågan om standardisering av suturer till behandling. Inom den arbetsgrupp, som skall bearbeta denna fråga, kommer såväl medicinsk som provningsteknisk sakkunskap att vara representerad. Det finnes därför skäl

att antaga, att de av provningsanstalten, med instämmande av riksdagens revisorer, uppställda önskemålen skola bliva tillfredsställande tillgodosedda genom CSB:s åtgärd.

Stockholm den 19 januari 1957

Underdånigst
MAURITZ MÖLLER

Tore Nilsson

Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap

Till K o n u n g e n

Genom remiss den 2 januari 1957 har Kungl. Maj:t anbefallt riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap att avgiva utlåtande över vad riksdagens revisorer anfört angående vissa inköp av catgut för beredskapslagring. Med anledning härav får riksnämnden anföra följande.

Riksnämndens köp av ifrågavarande catgutpartier var baserat på framställning av sjukvårdsberedskapsnämnden, som har ansvaret för planläggningen i fråga om läkemedel och sjukvårdsmateriel. Sjukvårdsberedskapsnämnden föreslog år 1949 att riksnämnden, i avvaktan på definitiv utredning av behoven, skulle inköpa vissa kvantiteter catgut och uppgav därvid att varan kunde tillverkas inom landet av importerade råvaror. Nytt preliminärt förslag avlämnades av sjukvårdsberedskapsnämnden i maj 1950 och i september samma år meddelade nämnden att viss minskning av den tidigare samma år föreslagna kvantiteten kunde ske på grund av de resultat som vunnits vid provtillverkning inom landet av catgut med användande av inhemska råvaror. Vid sina inköp följde nämnden i stort sett sjukvårdsberedskapsnämndens förslag, och sedan de slutliga köpen verkstälts blev beredskapslagret av inemot den storlek som sjukvårdsberedskapsnämnden slutligt föreslagit.

Revisorerna uppgiva att riksnämnden inköpt råcatgut från två företag, varav det ena påbörjat sin tillverkning av catgut år 1947 och det andra startat sin verksamhet 1950. Framhållas bör härvid att det sistnämnda företagens verksamhet var en direkt fortsättning av det andras, varför leveranserna till riksnämnden härröra från samme tillverkare, som vid framställning av de av riksnämnden inköpta partierna sålunda hade två respektive fyra års erfarenhet av tillverkning av catgut.

Catgut, tillhörande det av riksnämnden först inköpta partiet, provades vid statens provningsanstalt och befanns fullt motsvara uppställda krav. Anledning till dylik kontroll jämväl av leveranser från senare inköpta partier förelåg icke, helst som förelaget åtagit sig att kontinuerligt omsätta den lagrade varan. När riksnämnden år 1952 på förslag av sjukvårdsberedskapsnämnden lät sterilisera och förpacka viss del av den inköpta råcatguten, förelåg en vid Karolinska institutets patologiska institution verkställd, ingående undersökning över resorptionsförmågan hos leverantörens catgut. Utlåtandet över denna undersökning utmynnade i följande uttalande:

»De systematiska studier över catgutresorption, som hittills publicerats, är von Haefens 'Kuhns Jod-Steril-Katgutfäden-Braun-Melsungen' cit. i Ritter 1948 samt A. Ritters utförliga undersökningar över resorptionen av 'Steril

Catgut S. S. C.' från firma Bohny und Hess, Basel. (*Helvetica Chirurgica Acta*, Suppl. XV. 1948). En jämförelse mellan dessa och föreliggande undersökningsresultat visar, att full överensstämmelse råder mellan de tre olika catgutfabrikationerna såväl vad gäller allmänna förloppet som tiden för resorptionen.»

Riksdagens revisorer ha uppgivit att vissa sjukhus, som inköpt catgut från samme leverantör som riksnämnden, funnit varan otillfredsställande i avseende å bl. a. hållfasthet och resorptionsförmåga. Detta är för riksnämnden obekant. Riksnämnden vet däremot att några av landets allra största sjukhus ha använt och alltjämt använda av ifrågavarande leverantör tillverkad catgut utan anmärkning. En överläkare vid Södersjukhuset i Stockholm, vilket hör till de sjukhus som använda catgut av denna tillverkning, har den 17 maj 1956 uttalat att catguten, som först hade undersökts å sjukhusets bakteriologiska laboratorium för prövning av catgutens sterilitet, hade befunnits vara utan anmärkning. Därefter hade catguten prövats å en kirurgisk avdelning, och denna prövning hade gett till resultat att inga väsentliga anmärkningar mot densamma kunde framställas vare sig i fråga om styrka, numrens jämnhet eller förpackningen.

Riksnämnden kan vidare nämna att nämnden med Stockholms stads sjukhusdirektion den 15 juni 1956 träffat avtal om leveranser av steril catgut, vilka leveranser sedan dess fortgått utan att någon anmärkning framställts.

Den i de med leverantören av catgut träffade omsättningsavtalen stipulerade längsta lagringstiden, fyra år respektive tre år för steril catgut, är med avsikt från riksnämndens sida hållen synnerligen snäv, då nämnden alltid strävat efter att söka hålla sina lager så färska som möjligt. Steril catgut torde emellertid vara hållbar minst tio år och råcatgut praktiskt taget obegränsad tid, förutsatt att varan lagras på rätt sätt.

Två av riksnämndens avtal med leverantören angående lagring av varan ha upphört med utgången av 1955 respektive 1956. Ett tredje avtal, som avser steril catgut, gäller till utgången av 1962. Riksnämnden har icke befriat leverantören från de skyldigheter som åligga denne enligt avtalen. Då emellertid skada ännu icke uppkommit till följd av att bolaget icke kunnat omsätta lagren, har någon skadeståndsfråga ännu icke varit aktuell. Nämnden kommer självfallet att i fortsättningen liksom hittills tillvarataga kronans intressen i sammanhang med denna lagring.

Vad slutligen angår den av revisorerna berörda frågan om åtgärder för att få till stånd enhetliga provningsnormer och egenskapsspecifikationer för catgut torde det ankomma på de medicinska myndigheter, som ha att yttra sig i detta ärende, att beakta denna fråga.

I avgörandet av detta ärende ha förutom undertecknad Qvistgaard deltagit ledamöterna Gewert, Larsson och Edstam. Föredragande har varit direktören Kindgren.

Stockholm den 18 januari 1957

Underdånigst

H. QVISTGAARD

Ragnar Kindgren

Svenska landstingsförbundet

Till K o n u n g e n

Genom remiss den 2 januari 1957 har Eders Kungl. Maj:t berett svenska landstingsförbundet tillfälle att avgiva yttrande över vad riksdagens senast församlade revisorer anfört i fråga om vissa inköp av catgut för beredskapslagring. Med anledning härav får förbundets styrelse i underdånighet anföra följande.

Ur beredskapssynpunkt är det självfallet av värde, att vid ett krigsutbrott steril catgut, färdig att omedelbart använda, finnes till förfogande. Det synes sålunda riktigt, att en mindre del av det lagrade catgutbehovet utgöres av steril catgut.

Det har vidare sedan länge, icke minst ur beredskapssynpunkt, varit ett önskemål att få till stånd en svensk tillverkning av såväl rå som steril catgut. Med hänsyn härtill synes det förklarligt, att riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap ansåg sig böra upphandla svensk catgut för att därigenom stödja den tillverkning härav, som påbörjats, helst som vid företagna undersökningar denna catgut visade tillfredsställande egenskaper. Nu har emellertid enligt vad som framgår av revisorernas berättelse framkommit, att vissa anmärkningar framställts mot den sålunda lagrade sterila catguten. Uppfattningarna på sjukhushåll äro emellertid icke enhetliga.

Det inträffade aktualiserar även enligt styrelsens mening starkt behovet av mera tillförlitliga undersökningsmetoder beträffande catgut, så att möjligheter skapas för ett objektivt bedömande av kvaliteten. Även ur fredssjukvårdens synpunkt är det starkt motiverat att tillförlitliga undersökningar i detta hänseende kunna göras. Enligt vad styrelsen erfarit har denna fråga upptagits till behandling av centrala sjukvårdsberedningen. Det är önskvärt, att man utan större tidsutdräkt kommer fram till ett godtagbart resultat.

Solna den 22 januari 1957

Underdånigst
ERIK FAST

Ivan Dahlgren

Inrikesdepartementet

§ 36 Visst blankettryck inom medicinalväsendets område

Riksförsäkringsanstalten

Till Konungen

Genom remiss den 21 december 1956 har Kungl. Maj:t anbefallt riksförsäkringsanstalten att avgiva utlåtande över vad riksdagens senast församlade revisorer i sin berättelse under § 36 anfört angående visst blankettryck inom medicinalväsendets område. Anstalten begränsar i det följande sitt utlåtande till det blankettryck, som avser anstaltens verksamhetsområde och användes av läkarna.

Inom riksförsäkringsanstaltens verksamhetsområde använda blanketter av den art, revisorerna åsyfta, hänföra sig till två skilda arbetsuppgifter, nämligen *dels* till den anstalten åvilande tillsynen över de allmänna sjuk-kassorna och *dels* till den verksamhet, som bedrivs enligt lagen om yrkes-skadeförsäkring samt militärsättningsförordningen och vissa andra författningar, avseende ersättningar i anledning av kroppsskada.

Vad beträffar den allmänna sjukförsäkringen gäller, att riksförsäkringsanstalten äger fastställa för sjukkassornas verksamhet erforderliga formulär (98 § lagen om allmän sjukförsäkring). Understundom förekommer, att formulär väl icke uttryckligen fastställs av anstalten men under hand godkännes av denna. I någon utsträckning torde därjämte inom sjukkassorna användas blanketter, vilka icke i någon form blivit föremål för anstaltens granskning. — Medicinalstyrelsen fastställer däremot, efter samråd med riksförsäkringsanstalten, formulär till blanketter, som gälla kostnadsfria eller rabatterade läkemedel (12 § kungörelsen nr 735/1954).

För yrkesskadeförsäkring och därmed likartad verksamhet gäller följande. Formulär till sådana läkarintyg, som i samband med anmälan om skada skola insändas till försäkringsinrättningen — riksförsäkringsanstalten eller socialförsäkringsbolag — fastställs av medicinalstyrelsen efter samråd med anstalten (jfr särskilt kungörelsen nr 631/1954). I övrigt saknas författningsbestämmelser om fastställande av formulär för här ifrågavarande verksamhetsområden. Det är sålunda överlämnat till socialförsäkringsbolagen och riksförsäkringsanstalten att själva bestämma utformningen av de formulär, som icke enligt vad ovan sagts skola fastställas av medicinalstyrelsen.

I de fall, där icke medicinalstyrelsen fastställt vederbörande blankett, skall enligt den av revisorerna angivna författningen av år 1915 visst samråd med medicinalstyrelsen ske. Ifrågavarande författning avser endast läkarintyg. Den författningsmässiga skyldigheten att samråda med ifrågavarande ämbetsverk är således begränsad. Det bör dock framhållas, att gransdragningen icke är fullt klar, när begreppet läkarintyg icke kan anses entydigt. Riksförsäkringsanstalten har för sin del ansett, att exempelvis läkarvårdskvitto, som avses för utbetalning av ersättning enligt sjukförsäkringslagen, i sig innefattar en form av läkarintyg; kvittot har därför fastställts efter

samråd med medicinalstyrelsen. Anstalten vill i detta sammanhang förorda, att bestämmelserna i 1915 års kungörelse på denna punkt förtydligas.

Revisorerna förorda nu, att blankettbeståndet inom medicinalväsendet skall göras till föremål för en revision, företagen av medicinalstyrelsen och omfattande icke endast styrelsens egna blanketter utan även andra myndigheters blankettförråd. Vidare förutsattes ett fortlöpande rationaliseringsarbete inom vederbörande myndigheter, varvid samarbete skall ske via medicinalstyrelsen med bl. a. representanter för läkarkåren. Det anses därjämte önskvärt, att så vitt möjligt samtliga erforderliga blanketter inom förevarande område fastställas eller rekommenderas av offentlig myndighet; i detta sammanhang efterlysas åtgärder i syfte att åstadkomma att 1915 års kungörelse länder till efterföljd. Slutligen ifrågasättes centralisering av lagerhållningen inom hela området.

Revisorerna ha själva framhållit, att de blanketter, som tillkommit i samband med den allmänna sjukförsäkringen, enligt läkarnas uppfattning i stort sett visat sig ändamålsenliga och att därför rationaliseringsarbetet främst borde inriktas på övriga av läkarna använda blanketter. Riksförsäkringsanstalten instämmer i dessa synpunkter och vill framhålla, att anstalten ägnar frågan om sjukförsäkringsblanketternas fortsatta utveckling och rationalisering stor uppmärksamhet; uppgiften att utarbeta nya blanketter och att överse det redan befintliga blankettbeståndet ingår i de arbetsuppgifter, som anförtrots en förste byråsekreterare å första sjukkassebyrån. Vad beträffar de blanketter, vilka användas inom yrkesskadeförsäkringen och därmed likartad verksamhet, ankommer det å anstaltens organisationsföredragande att verka för en ändamålsenlig utformning av dessa. I fråga om såväl de sistnämnda blanketterna som sjukförsäkringsblanketterna gäller, att de i föreskriven omfattning utarbetas efter samråd med medicinalstyrelsen och därjämte i erforderlig utsträckning i samarbete med läkar-expertis inom och utom anstalten.

Ehuru det enligt riksförsäkringsanstaltens mening således är sörjt för att de till anstaltens verksamhetsområde hörande blanketterna skola uppfylla höga krav ur de synpunkter, revisorerna anfört, anser sig anstalten icke ha anledning att motsätta sig att anstaltens blankettbestånd får ingå i en av medicinalstyrelsen genomförd blankettrevision. Anstalten förutsätter emellertid, att styrelsens funktioner därvid, när det gäller blanketter, som det icke enligt författning ankommer på styrelsen att fastställa, begränsas på så sätt, att styrelsen skall hos anstalten aktualisera frågan om vidtagande av enligt styrelsens mening erforderliga ändringar.

Vad beträffar frågan om att åstadkomma samordning av samtliga blanketter — statliga som icke-statliga — genom medverkan av myndighet vill riksförsäkringsanstalten meddela, att anstalten strävar efter att åstadkomma en ordning, enligt vilken samtliga inom sjukförsäkringen använda blanketter, som ifyllas av läkare, skola granskas av anstalten. Inom yrkesskadeförsäkringen har en samordning av blankettbeståndet de facto redan skett på så sätt, att anstalten enligt avtal med Socialförsäkringsbolagens förening och den utanför denna stående försäkringsanstalten Vällärd till samtliga ifrågasvarande försäkringsinrättningar försäljer blanketter ur sitt förråd. Några särskilda föreskrifter syftande till en samordning genom offentlig myndighet synas sålunda icke erfordras inom anstaltens verksamhetsområde.

Vad beträffar slutligen frågan om lagerhållningen gäller f. n., att samtliga blanketter tillhörande yrkesskadeförsäkringen äro att tillgå hos riksförsäk-

ringstanstalten. De vanligast förekommande av dessa blanketter finnas utlagda hos de allmänna sjukhassorna. I det enskilda fallet tillställer riksförsäkringsanstalten vederbörande läkare de specialblanketter, som erfordras för hans utlåtanden. Anstalten anser sig ha anledning att utgå ifrån att anstaltens och sjukhassornas funktioner inom yrkesskadeförsäkringen äro så välbekanta för alla läkare, att det faller sig naturligt för dem att vid behov av blanketter vända sig till anstalten eller närmaste sjukhassa. Enligt anstaltens mening saknas anledning att i fråga om dessa blanketter överföra den centrala lagerhållningen från anstalten till annat organ.

Av sjukförsäkringsblanketterna lagerhållas vissa av Svenska sjukhassaförbundet och vissa av Sveriges Läkareförbunds Försäljningsaktiebolag. Av de senare kunna några blankettyper därjämte rekvireras från vederbörande tryckeri. Läkemedelskort för kostnadsfria läkemedel finnas hos riksförsäkringsanstalten. Sjukhassaförbundets och anstaltens blanketter äro därjämte tillgängliga hos de allmänna sjukhassorna. — De blanketter, varom här är fråga, kunna således erhållas hos närmaste sjukhassa eller, i fråga om läkareförbundets blanketter, hos förbundets försäljningsorgan. Några olägenheter av den rådande ordningen ha icke rapporterats till anstalten. Anstalten ifrågasätter jämväl i fråga om här avsedda blanketter värdet av en omläggning av nuvarande lagerhållning. Vad beträffar de blanketter, som kunna erhållas hos sjukhassorna, vill anstalten särskilt framhålla, att en lagerhållning av denna art synes utgöra den bästa garantien för att blanketter så snabbt som möjligt skola vara att tillgå för läkarna. I övrigt vill anstalten framhålla, att en centraliserad försäljning av sjukhassaförbundets och läkareförbundets blanketter kommer att medföra en icke obetydlig arbetsbelastning i form av redovisning av förråd och inkomster, debiteringsåtgärder m. m., en arbetsbelastning, som anstalten icke anser motsvara det eventuella värdet av centraliseringen. Givetvis måste vidare en sådan anordning bli beroende av möjligheterna att träffa avtal därom med vederbörande försäljningsorgan.

Därest distributionen skulle kunna förbättras genom att medicinalstyrelsens förråd erhöile lager av riksförsäkringsanstaltens blanketter för utlämning till läkare, är anstalten givetvis beredd att ställa sådana lager till förfogande.

I handläggningen av detta ärende ha, förutom undertecknade, byråcheferna Zetterman, Silén, Broberg, Engström och Wredmark samt t. j. byråchefen I. Davidson deltagit.

Stockholm den 18 januari 1957

Underdånigst

ÅKE NATT OCH DAG

SVEN OLOV ÖRTENGREN

Pensionsstyrelsen

Till K o n u n g e n

Genom remiss den 21 december 1956 har Kungl. Maj:t anbefallt pensionsstyrelsen att avgiva utlåtande med anledning av riksdagens revisorers anmärkningar rörande visst blanketryck inom medicinalväsendets område.

Med anledning härav får pensionsstyrelsen anföra följande.

I förhållande till hela antalet — omkring 300 — av de inom medicinal-

väsendets område förekommande blankettyperna utgör de av pensionsstyrelsen fastställda blanketterna av ifrågavarande slag endast ett ringa fåtal. Inom pensionsstyrelsens verksamhetsområde brukas sålunda numera endast fyra av styrelsens upprättade blanketter för läkarutlåtande. Samtliga har fastställts efter samråd med förutom styrelsens läkare jämväl medicinalstyrelsen. I de fall då så funnits påkallat har samråd jämväl skett med Sveriges Läkarförbund samt läkare vid de av styrelsen disponerade sjukvårdsanstalterna. Tre av dessa blanketter användes av läkare i allmänhet (tjänsteläkare eller privatpraktiserande läkare) och avser utlåtanden med anledning av ansökningar om dels sjukvård och andra invaliditetsförebyggande åtgärder, dels folkpension, dels ock folkpension med blindtillägg. Den fjärde blanketten nyttjas endast av läkare vid de av styrelsen disponerade sjukvårdsanstalterna för utlåtande till styrelsen angående resultatet av vård som lämnats patient vid anstalten.

Det är givetvis önskvärt, att antalet blanketter inom medicinalväsendet liksom inom andra områden i görligaste mån nedbringas. De av styrelsen fastställda fyra formulären för läkarutlåtande torde dock icke med hänsyn till deras skilda ändamål kunna ersättas av ett mindre antal. Desamma torde vara oundgängligen nödvändiga för handläggningen av de ärenden som avses. Pensionsstyrelsen vill i detta sammanhang framhålla att de av styrelsen fastställda blanketterna tid efter annan underkastas revision. För närvarande är formuläret för utlåtande med anledning av ansökning om sjukvård och andra invaliditetsförebyggande åtgärder, vilket i stor utsträckning användes av tjänsteläkarna, föremål för omarbetning i förenklande syfte.

Riksdagens revisorer har föreslagit att till övervägande upptages frågan, huruvida icke samtliga i vederbörlig ordning fastställda, till läkarverksamhet hänförliga blanketter kunde samlas och utgivas i bokform enligt lösblads-systemet. En blankettsamling sådan som den avsedda, som ofta måste kompletteras, torde dock bli administrativt betungande och kostsam med hänsyn till de stora upplagor av blanketter, som i så fall måste tryckas och distribueras till läkarna. Det synes vidare ovisst, om samlingen i verkligheten kommer att fylla det ändamål för vilket den är avsedd. Det förefaller därför tveksamt om det kan vara lämpligt att genomföra revisorernas förslag i denna del.

Beträffande lagerhållningen må framhållas att samtliga förutnämnda, av pensionsstyrelsen fastställda blanketter hålles i lager å styrelsens material-expedition. Dessa blanketter rekvireras särskilt av pensionsnämndernas ordförande samt läkare och sjukhus. Från materialexpeditionen utsändes sålunda årligen omkring 10 000 exemplar av formuläret för läkarutlåtande vid ansökning om sjukvård m. m. samt omkring 30 000 exemplar av formuläret för läkarutlåtande vid ansökning om folkpension. Huruvida en centraliserad lagerhållning av samtliga inom medicinalväsendet förekommande blanketter skulle erbjuda fördelar synes styrelsen ovisst.

Från pensionsstyrelsens sida finns icke något att erinra mot att en översyn av blankettbeståndet inom medicinalväsendet kommer till stånd.

I ärendets handläggning har, förutom undertecknade, deltagit byråchefen Rosenquist af Åkershult.

Stockholm den 15 januari 1957

Underdånigst

K. PERSSON

Medicinalstyrelsen

Till K o n u n g e n

Genom remiss den 21 december 1956 har Kungl. Maj:t anbefallt medicinalstyrelsen att inkomma med utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer anfört rörande visst blankettryck inom medicinalväsendets område.

Till åtlydnad härav får medicinalstyrelsen anföra följande.

Den blankettekniska granskningen inom medicinalstyrelsen verkställs numera å lag- och utredningsbyrån, som även för förteckningen över av Kungl. Maj:t och medicinalstyrelsen fastställda blanketter inom medicinalväsendets område. Någon befattningshavare som kunnat odelat ägna sig åt detta arbete har dock icke kunnat ställas till förfogande, utan uppgiften har måst utföras vid sidan av vederbörande ordinarie arbetsuppgifter. Detta har haft till följd att någon allmän genomgång och revision av blankettmaterialet icke kunnat ske, utan har revisionen måst begränsas till speciella fall. Granskningen har sålunda huvudsakligen inriktats på att vid nytryckning förbättra blanketterna. I görligaste mån ha även nytillkommande blanketter uppställts efter moderna principer. Såsom ett led i sin strävan på detta område har styrelsen i samband med utsändandet av 1956 års utgåva av blankettförteckningen i ett särskilt meddelande, som tillställts samtliga läkare, anhållit att de måtte låta styrelsen få del av uppslag till förbättringar och förenklingar av blankettmaterialet samt uppgift om sådana blanketter, som numera synas kunna undvaras. Ett exemplar av förteckningen bifogas¹.

En allmän översyn av de blanketter, som brukas av läkare, bör i skilda hänseenden kunna medföra fördelar för myndigheter, läkare och allmänhet. Riksdagsrevisorernas uttalande om önskvärdheten av att såvitt möjligt samtliga blanketter av ifrågavarande slag fastställas eller rekommenderas av medicinalstyrelsen finner styrelsen beaktansvärt. En sådan översyn är dock förenad med ett omfattande utredningsarbete och lärer endast kunna genomföras på längre sikt och under förutsättning av erforderlig förstärkning av styrelsens personal. Införskaffandet av uppgifter om vilka läkarblanketter, som äro i bruk inom kommunala och enskilda organ, kan beräknas medföra betydande svårigheter. Erforderligt biträde och stöd bör emellertid kunna förväntas från svenska stads- och landstingsförbunden, varjämte försäkringsbolagen kunna kontaktas genom försäkringsinspektionen. Genom svenska arbetsgivarföreningen torde ytterligare en del av den privata sektorn kunna täckas. Slutligen kan styrelsen genom sitt samarbete med några av de större tryckerierna få kännedom om ett stort antal blanketter.

Revisorerna ha föreslagit, att till övervägande upptages frågan, huruvida icke samtliga i vederbörlig ordning fastställda, till läkarverksamhet hänförliga blanketter, försedda med erforderliga identitetsuppgifter, kunde samlas och utgivas i bokform enligt lösbladssystemet. Medicinalstyrelsen vill för sin del bestämt avstyrka, att en sådan blankettsamling utgives, då den skulle vara förenad med stora kostnader och säkerligen i praktiken visa sig mindre lämplig såsom hjälpmedel än den av styrelsen nu utgivna förteckningen. Varje blankett i en sådan samling måste tryckas i en upplaga om minst 6 500 exemplar för att nå ut till samtliga läkare. Styrelsen vill emellertid framhålla, att endast ett rätt begränsat antal läkare torde ha

¹ Här ej avtryckt.

intresse för samtliga de blanketter, varom här är fråga. Det synes vidare bli erforderligt att utdela samlingen kostnadsfritt. Förslaget förutsätter också att läkarna hålla samlingen aktuell genom att insätta ändrade eller nytillkomna blanketter. Styrelsen håller det för föga troligt, att samlingarna komma att hållas aktuella, då läkarna genom en hänvändelse till styrelsen eller till något av de tryckerier, som angivas i styrelsens blankettförteckning, kunna få de senast fastställda blanketterna. Styrelsen underrättar nämligen vederbörande tryckerier, då blankett, som upptagits i styrelsens blankettförteckning, ändras. Inom sitt område torde denna förteckning vara till fyllest. Det synes styrelsen mera ändamålsenligt, att förteckningen utökas med ytterligare blanketter fastställda av andra myndigheter.

I fråga om tryckning och lagerhållning bör beaktas, att styrelsen endast för sådana blanketter, som medicinalstyrelsen fått i uppdrag att tillhandahålla kostnadsfritt. Styrelsen har icke något att erinra mot att dessa tryckas och distribueras genom annan myndighet, om detta kan anses medföra fördelar. Beträffande blanketter som icke tillhandahållas på statens bekostnad torde en central distribution icke vara praktiskt genomförbar.

I första hand synes en revision av styrelsens blanketter böra företagas. En sådan torde kunna genomföras inom medicinalstyrelsen genom dess lag- och utredningsbyrå under förutsättning att erforderlig arbetskraft, förslagsvis dess förste byråsekreterare och ett kanslibitråde, kan frigöras för dessa uppgifter. Viss blanketteknisk sakkunskap finnes inom styrelsen, varför några särskilda experter endast torde behöva anställas i begränsad omfattning. Vederbörande tryckerier äro säkerligen beredda att utan kostnad lämna ytterligare eventuellt erforderlig teknisk expertis. De medicinska synpunkterna kunna, i den mån de icke redan företrädas inom styrelsen, inhämtas genom remisser till vederbörande läkarorganisation eller till läkarna ute på fältet. En allmän genomgång och revision av de i styrelsens förteckning upptagna blanketterna jämte i samband härmed erforderliga författningsändringar torde taga minst ett år i anspråk.

Härutöver är styrelsen beredd att — i den utsträckning styrelsens resurser så medgiva — på begäran lämna sin medverkan för att tillskapa enhetliga och rationella blanketter inom hälso- och sjukvården. Denna medverkan bör emellertid med hänsyn till styrelsens omfattande arbetsuppgifter begränsas till att avse en granskning ur rent medicinska synpunkter. Den blankettekniska översynen av dylika blanketter torde, om den skall ankomma på statligt organ, kunna anförtros åt exempelvis centrala sjukvårdsberedningen.

I handläggningen av detta ärende hava deltagit generaldirektören Engel, överdirektören Björkquist, medicinalråden Bergman och Maunsbach, byråchefen Rahm, medicinalråden von Zweigbergk, Söderlundh, Frostner och Åmark, t. f. byråcheferna Philipson och Öster, byrådirektören Braunerhielm samt t. f. byråsekreteraren Tengwall, föredragande.

Stockholm den 11 januari 1957

Underdånigst
ARTHUR ENGEL

JAN TENGWALL

G. Eurenus

Statskontoret**Till K o n u n g e n**

Genom remiss den 21 december 1956 har statskontoret anbefallts inkomma med utlåtande över vad i riksdagens senast församlade revisorers berättelse yttrats rörande visst blankettryck inom medicinalväsendets område (§ 36). I anledning härav får ämbetsverket anföra följande.

I likhet med revisorerna finner statskontoret det önskvärt, att en omfattande blankettrevision på medicinalväsendets område kommer till stånd samt att blanketterna såvitt möjligt fastställas eller rekommenderas av offentlig myndighet. För detta ändamål torde medicinalstyrelsen — såsom revisorerna även framhållit — böra tillfälligt förstärkas med erforderlig expertis. Däremot har statskontoret icke blivit övertygat om lämpligheten att samla och utgiva blanketterna i bokform enligt lösbladssystemet. Fler-talet läkare torde nämligen ha användning för endast ett begränsat antal blankettyper. Härtill komma de administrativa olägenheter, som sannolikt skulle uppstå vid gäldandet av nya eller ändrade formulär, vilka enligt revisorernas uppfattning i princip böra bekostas av läkarna. Därest den av medicinalstyrelsen upprättade blankettförteckningen efter hand revideras och kompletteras torde densamma väl kunna fylla samma uppgift.

Revisorerna ha uttalat önskvärdheten av att lagerhållningen av blanketterna i möjligaste mån centraliseras till en enda lagerhållare. Då de blanketter, om vilka här är fråga, för närvarande utgivas och distribueras av såväl statliga organ som kommunala och enskilda blankettförlag, lära de praktiska möjligheterna härtill vara förhållandevis ringa. En centraliserad lagerhållning av enbart det statliga blankettrycket på medicinalväsendets område skulle eventuellt kunna förläggas till postverkets centrala blankettförråd. Mot en sådan åtgärd tala emellertid vissa omständigheter. Det torde nämligen icke utan vidare kunna antagas, att lagerhållare utanför medicinalstyrelsen, till vilken myndighet läkarna i tjänsteärenden som regel ha att vända sig, skall äga den speciella sakkunskap på detta område, som förvärvats inom medicinalstyrelsens blankettförråd, eller vara villig att åtaga sig den service beträffande feladresserade rekvisitioner, som nu tillhandahålles av den vid detta förråd sysselsatta personalen. Statskontoret vill i anslutning härtill även erinra, att ämbetsverket i yttrande den 12 april 1951 över 1948 års blankettkommittés i ärendet berörda betänkande, del III, bl. a. uttalade, att den föreslagna omläggningen av lagerhållning och distribution i statlig regi icke med säkerhet kunde förutsättas medföra kostnadsbesparingar i sådan omfattning, att utgifterna för omläggningen kompen-serades.

I övrigt har vad revisorerna anfört icke föranlett särskilt uttalande från ämbetsverkets sida.

I handläggningen av detta ärende har, förutom undertecknade, deltagit statskommisarien Jerdenius.

Stockholm den 18 januari 1957

Underdånigst

HERMAN KLING

ROLF RUDHE

Sten-Ulrik Engström

Statens organisationsnämnd

Till Konungen

Genom remiss den 21 december 1956 anbefalld avgiva utlåtande över av riksdagens revisorer gjorda uttalanden om visst blankettryck inom medicinalväsendets område får statens organisationsnämnd anföra följande.

Organisationsnämnden anser i likhet med revisorerna, att verk samma åtgärder böra vidtagas på förevarande område. Behovet av att med minsta möjliga skrivarbete snabbt göra erforderliga noteringar utan att eftersätta nödvändig tydlighet, säkerhet och klar överskådlighet kräver inte minst inom medicinalväsendet lämpligt utformade blanketter och för dem, som skola använda dem, kontinuerlig information om när ändringar ske, nya typer införas osv. Området härför är inom medicinalväsendet omfattande — men icke klart avgränsat — och av stor vikt. Det synes uppenbart, att man inom medicinalstyrelsen måste oavbrutet följa utvecklingen och vara verksam på blankettfronten och härför ställa erforderlig personal till förfogande. Arbetet med en fortlöpande blankettrevision, rätt drivet, måste taga sikte på blanketten som ett viktigt hjälpmedel för underlättande av ett nödvändigt arbete, varför den arbetsrutin, vari blanketten ingår, måste ägnas uppmärksamhet liksom möjligheterna att draga nytta av utvecklingen bl. a. på det kontorstekniska området. En sådan revision med allt vad den innebär med regler för lagerhållning, distribution m. m. är emellertid arbetskrävande. Med hänsyn till att — såsom också revisorerna framhållit — kostnaderna för blankettrycket utgör en mycket ringa del av blankettens användningskostnad (för allmänhet och tjänstemän) är det av största betydelse att erforderlig och lämplig personal disponeras inom medicinalstyrelsen för att genom rationaliseringar åstadkomma goda och lättarbetade blanketter medförande arbetsbesparing vid användningen. Organisationsnämnden vill understryka nödvändigheten av att kontakt för samråd i rationaliserande syfte alltid bör uppehållas med erfarna läkare eller andra personer, som ha att i sitt arbete använda viss aktuell blankett. Erfarenheten visar, att värdefulla impulser till förenklingar därigenom ofta framkomma. Uppgift kan vidare på så sätt erhållas om förekomsten av andra blanketter för kanske samma ändamål men utfärdade av annan statlig eller kommunal myndighet. Nackdelen av ett dylikt förhållande är uppenbar, varför initiativ till samordning bör vidtagas.

Den av revisorerna framhållna synpunkten, att samtliga erforderliga blanketter inom här avsett område böra fastställas eller rekommenderas av statlig myndighet — i detta fall medicinalstyrelsen — finner nämnden synnerligen beaktansvärd. Att så skett bör alltid utsättas på blanketten. För detta ändamål kräves emellertid, att ifrågakommande läkare m. fl. erhålla fortlöpande underrättelser om fastställda, ändrade, respektive slojade blanketter. Nära sammanhängande härmed äro frågorna rörande blanketternas lagerhållande och tillhandahållande (distribution och eventuella kostnader för beställaren).

Förteckning över fastställda blanketter på medicinalväsendets område ingår numera i medicinalstyrelsens författningssamling. Förteckningen synes böra kompletteras med kort upplysning beträffande ändring som skett i fråga om viss blankett, där sådan förekommit sedan föregående förteckning utkom, oavsett om separat meddelande härom utgätt tidigare. Det synes nämnden till fyllest, om läkare och andra på så sätt erhålla uppgift

om gällande blanketter, d. v. s. dels genom fortlöpande utsända meddelanden vid nya inträdda förhållanden av något slag, dels sedermera genom sammanställning i nytryck av förteckningen eller separata delar av densamma. Det av revisorerna omnämnda systemet att mot kostnad tillställa varje läkare och annan berörd personal de fastställda blanketterna samlade i pärm (lösbladssystem) är tvivelsutan bra men torde bli ganska krävande, dels vid uppläggningsen, dels för medicinalstyrelsen (eventuellt också annan myndighet) som måste kontinuerligt översända referensexemplaren till ett stort antal personer jämte meddelande om blanketten. Av läkaren måste dessutom fordras, att exempelsamligen skötes noggrant, vilket kan ha betydelse exempelvis när en tjänst uppehålls av vikarie.

I den senast tillgängliga förteckningen (nr 2-1956) finnes uppgift om den myndighet och/eller firma, som tillhandahåller respektive blankett. I fotnot påpekas, att där ej annat angives tillhandahåller medicinalstyrelsen blanketten endast för tjänstebruk (kostnadsfritt). I ett stort antal fall tillhandahålles blankett mot kostnad jämväl av andra myndigheter, av landstingens inköpscentral, Sveriges läkarförbunds försäljnings ab och andra enskilda företag. Revisorerna ha omnämnt, att avigsidor äro förknippade med detta förhållande, bl. a. att inte längre gällande blanketter komma till användning, vilket givetvis kan orsaka mycket extra arbete. Vidare kan oklarhet förekomma om varest blankett skall beställas. Det torde otvivelaktigt vara av värde, om — såsom framhålles av revisorerna — lagerhållningen i möjligaste mån kunde centraliseras till en enda lagerhållare. Denna fråga torde emellertid vara av komplicerad natur och synes böra bli föremål för utredning, varvid även frågan om i vad mån kostnaderna för blanketterna skola debiteras förbrukarna bör beaktas.

I detta ärendes handläggning ha deltagit, förutom undertecknad generaldirektör, ledamöterna Aste, Björck, Eugen Olsson, Göran Petterson och Ståhl samt såsom föredragande förste byråsekreteraren E. Falkmer.

Stockholm den 11 januari 1957

Underdånigst

C. TARRAS SÄLLFORS

B. Samuelsson

Skolöverstyrelsen

Till K o n u n g e n

Genom remiss den 21 december 1956 har skolöverstyrelsen anbefallts inkomma med utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer anfört rörande visst blankettryck inom medicinalväsendets område. Med anledning härav får överstyrelsen anföra följande.

Överstyrelsen kan i huvudsak ansluta sig till de synpunkter, riksdagens revisorer framlagt i sitt utlåtande. Inom överstyrelsens ämbetsområde har likväl blanketter till medicinalväsendets tjänst en ganska begränsad omfattning.

Inom skolhälsovården användes sålunda följande av överstyrelsen fastställda blanketter:

1. *Hälsokort* avsett att föras för varje elev i högre skolor och folkskolor.
 Hälsokort för seminarieelever.
 Hälsokort för elever i döv- och blindskolor.

2. *Formulär för årsberättelse* förd av skolläkare:

Formulär avsett för högre skolor.

- » » » folkskolor.
- » » » döv- och blindskolor.
- » » » seminarier.
- » » » folkhögskolor.

3. *Formulär avseende den medicinska yrkesrådgivningen*

Tre blanketter för meddelande till målsmän och arbetsförmedlingar.

4. *Registreringskort angående elever i hållningsgymnastik.*

5. *Meddelande till målsmän rörande BCG-vaccination.*

6. *Läkarredogörelse beträffande inträdessökande vid seminarium.*

7. *Formulär för intagning i förskola för blinda.*

8. » » » » *skolor för döva.*

Överstyrelsen har strävat efter att i möjligaste mån nedbringa antalet i den skolhygieniska verksamheten använda blanketter. Det är överstyrelsens uppfattning, att nu tillämpade blanketter dels är oundgängliga för det ändamål de skall tillgodose och dels är utformade på ett lämpligt sätt. Några särskilda åtgärder för granskning och omarbetning av ifrågavarande blanketter är enligt överstyrelsens mening icke av behovet påkallade.

I ärendets handläggning har deltagit generaldirektören Rosén, ledamoten Herlitz och t. f. byrådirektören Laurell, föredragande.

Stockholm den 16 januari 1957

Underdånigst
 NILS GUSTAV ROSÉN

SVEN LAURELL

Gunvor Wahlström

Svenska stadsförbundet

Sedan Svenska stadsförbundet beretts tillfälle att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer anfört beträffande visst blankettryck inom medicinalväsendets område får förbundets styrelse överlämna och för egen del åberopa bifogade yttrande av förbundets sjukvårdsdelegation.

Stockholm den 24 januari 1957

Underdånigst
 HJ. MEHR

Sixten Humble

Till Svenska stadsförbundets styrelse

Sedan Svenska stadsförbundet beretts tillfälle att inkomma med utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer anfört beträffande visst blankettryck inom medicinalväsendets område, har sjukvårdsdelegationen anmodats avgiva yttrande i ärendet. Med anledning härav får delegationen anföra följande.

Delegationen delar revisorernas uppfattning om behovet av en grundlig översyn av blankettbeståndet inom medicinalväsendet. Den av revisorerna framhållna betydelsen av att samordning kan ske mellan den statliga och kommunala förvaltningens blanketter anser sig delegationen böra understryka. I detta syfte förordar delegationen att revisionen verkställs i samråd med sjukvårdshuvudmännens huvudorganisationer i fråga om blanketter, som ha sammanhang med huvudmännens verksamhet.

Stockholm den 18 januari 1957

Å sjukvårdsdelegationens vägnar

Knut Anderson

C.-B. Ericsson

Svenska landstingsförbundet**Till K o n u n g e n**

Genom remiss den 21 december 1956 har Eders Kungl. Maj:t berett svenska landstingsförbundet tillfälle att avgiva yttrande över vad riksdagens senast församlade revisorer anfört i sin berättelse i fråga om visst blankettryck inom medicinalväsendets område. Med anledning härav får förbundets styrelse i underdånighet anföra följande.

Blankettfloran inom medicinalväsendet är synnerligen rikhaltig och i vissa avseenden vildvuxen. En förenkling och rationalisering på detta område är därför även enligt styrelsens mening påkallad.

Beträffande vissa av medicinalstyrelsen föreskrivna blanketter, som användas av landstingens institutioner och tillhandahållas genom landstingens inköpscentral, har genom dess försorg och med anlitande av blanketteknisk sakkunskap översyn skett.

Vad angår de blanketter, som användas av läkare, är det självfallet ett önskemål, att sortimentet blir så litet och så enhetligt som möjligt. Icke minst med hänsyn till rådande brist på läkare är det angeläget, att deras skrivarbete i möjligaste mån förenklas. Ett betydande antal blanketter äro avsedda för de statliga tjänsteläkarna. Med hänsyn till pågående utredning angående ett eventuellt ändrat huvudmannaskap för provinsialläkarväsendet är det lämpligt att revisionen av sådana blanketter, som kunna röna inflytande av förändringar beträffande huvudmannaskapet, får anstå i avvaktan på statsmaktarnas beslut i denna fråga.

I detta sammanhang vill styrelsen understryka revisorernas uttalande, att revisionen bör avse även de blanketter av medicinal natur, som utgivas eller fastställas av riksförsäkringsanstalten respektive pensionsstyrelsen. Framhållas bör härvid särskilt nödvändigheten av en förenkling av de blan-

ketter, som sammanhånga med läkemedelsreformen. Då förutsättningen härför är en ändring av de materiella bestämmelserna och utredning härom pågår, vill styrelsen allenast understryka behovet av en snar ändring på detta område.

Vad angår frågan, huruvida medicinalstyrelsen bör själv låta trycka och ligga i lager med blanketter delar styrelsen revisorernas uppfattning att ämbetsverkets roll närmast bör vara att fastställa blanketterna, medan tryckning och distribution bör kunna överlätas på blankettförlag.

Med hänsyn till vad sålunda anförts vill styrelsen uttala sin anslutning till revisorernas förslag, att expertis ställes till medicinalstyrelsens förfo- gande för att genomföra den erforderliga blanketterationaliseringen.

Solna den 22 januari 1957

Underdånigst

ERIK FAST

Ivar Dahlgren

Kommittén för översyn av hälso- och sjukvården i riket

Till K o n u n g e n

Genom remiss den 21 december 1956 har Kungl. Maj:t anmodat oss att senast den 21 januari 1957 inkomma med utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer anfört rörande visst blankettryck inom medicinal- väsendets område.

I anledning härav får vi anföra följande.

Som revisorerna framhållit har vi redan tidigare haft vår uppmärksam- het riktad på frågan om blanketterna inom medicinalväsendets område, varvid vi särskilt avsett att överväga möjligheterna till en rationalisering av blankettväsendet inom läkarnas, företrädesvis tjänsteläkarnas, arbets- område. Vi har dock icke ansett oss böra ingå på de tekniska sidorna av detta ämne. I övrigt har vi velat avvakta revisorernas ställningstagande till frågan.

Vi vill inledningsvis understryka att utvecklingen inom det moderna samhället icke minst inom de medicinska och socialmedicinska områdena nödvändiggör en omfattande dokumentering av iakttagelser och åtgärder. Denna dokumentering bör ofta ske i enhetlig form, vilket förutsätter an- vändning av blanketter. Om det sålunda icke kan undvikas, att med läkar- verksamheten blir förenat åtskilligt arbete med blankettifyllning och många andra skrivgöromål, måste emellertid samtidigt beaktas, att denna utveckling i avsevärd grad bidragit till att öka arbetsbelastningen för lä- karna. Med hänsyn till att läkarnas arbetstid är dyrbar och det dessutom råder läkarbrist, är det desto viktigare att på olika vägar åstadkomma en rationalisering. Sålunda bör läkare i ökad utsträckning erhålla arbetshjälp för sådana uppgifter. Till denna sida av ämnet hoppas vi få tillfälle att återkomma i vårt utredningsarbete. Men dessutom erfordras en fortgående rationalisering av blankettväsendet. Bl. a. bör observeras att skrivarbetet behöver rationaliseras även för andra grupper av medicinalpersonal.

Som framgår redan av dessa inledande anmärkningar anser vi det ratio- naliseringsbehov, som riksdagens revisorer här tagit upp, vara av utom-

ordentligt angelägen beskaffenhet. Flera värdefulla initiativ har redan lagts, inte minst av medicinalstyrelsen bl. a. genom uppgörande av särskild blankettförteckning, vars senaste version återfinnes i M. F. 1956: 2. Denna förteckning upptar emellertid så mycket som ca 300 blanketter och då åtskilliga av dessa har flera varianter, är det totala antalet i verkligheten ännu större. Härtill kommer de blankettformulär som utarbetats av andra, bl. a. försäkringsbolag. Även om flertalet läkare i öppen vård för sina normala behov endast behöver använda en bråkdel av detta höga blankettantal, blir det ändå i många fall både för läkare och annan medicinalpersonal ett avsevärt merarbete med att hålla rätt på alla blanketter, veta vilken blankett som i olika fall skall användas etc. I de fall där hela eller någon större del av blankettsamlingen måste hållas i lager, ställs stora krav på förvaringsanordningarna, vilket inte blir helt utan inflytande på utrymmesbehoven och därmed på byggnadernas dimensionering och kostnader.

Det får emellertid erinras om att den rika »blankettfloran» icke endast och sannolikt icke ens väsentligen beror på brister i enhetlighet i själva blankettredigeringsarbetet utan även och antagligen i ännu högre grad på oenhetligheten i de bestämmelser och föreskrifter av olika slag, som måste beaktas vid blanketternas utformning. I vissa fall kan det med hänsyn till sakliga behov vara svårt att åstadkomma sådan enhetlighet i dessa bestämmelser, att det blir möjligt att mera avsevärt reducera antalet blanketter. Men i andra fall kan bestämmelserna förete avvikelser, som mera beror på tillfälligheter och som borde kunna bortarbetas. Så t. ex. erfordras ett flertal olika formulär för avgivande av sådana friskintyg, som skall bifogas ansökan om inträde vid sköterskeskola, beroende på att olika sköterskeskolor härvidlag ställer olika krav. Den som samtidigt ansöker om inträde vid flera sköterskeskolor, kan därför behöva anskaffa åtskilliga friskintyg å sinsemellan avvikande blanketter, vilket avsevärt ökar arbetet för den läkare, som utfärdar intygen.

I många fall är det emellertid icke bara fråga om att söka förenhetliga bestämmelser, som icke behöver vara oenhetliga, utan om att överväga i vad mån vissa bestämmelser kan utmönstras eller förenklas och på så sätt en reduktion i antalet skrivuppgifter och blanketter åstadkommas. Så t. ex. har vår mentalsjukvårdsdelegation i skrivelse den 29 maj 1956 begärt en översyn av gällande sinnessjuklagstiftning och i anslutning därtill utfärdade bestämmelser och i detta sammanhang bl. a. pekat på behovet att överse det stora antalet anmälningsplikter av olika slag, som det åligger läkare att fullgöra: anmälan till pastorsämbete (37 § i sinnessjukvårdsstadgan), anmälan beträffande utländska medborgare (SFS 1951: 35), anmälan om sinnessjukdom m. m. hos läkare, apoteksinnehavare, farmaceut eller barnmorska (MF 1949: 17), anmälan rörande person, som icke bör betros med att inneha skjutvapen (MF 1949: 4), anmälan rörande värnpliktig (MF 1943: 48), anmälan till förste provinsialläkare m. fl. om körkort (MF 1953: 116), m. m.

Ett flertal blanketter är avsedda för behov inom tillsynsarbetet eller för att tjäna statistiska ändamål. Sådana blanketter behöver emellertid tid efter annan granskas från synpunkten av i vad mån behovet av dem fortfarande motsvarar det arbete som de vållar. Det kan hända att tyngdpunkten i en tillsynsfunktion förskjutits på sådant sätt, att något större behov av en viss blankett icke längre föreligger eller att i varje fall vissa för-
enklingar framstår såsom rationella. Vad gäller den statistiska uppgifts-

insamlingen, är att märka, att det visserligen föreligger stort behov av en intensifierad medicinalstatistik ägnad att ge en mera inträngande belysning av t. ex. olika sjuklighetsförhållanden, av relationen mellan sjukvårdsresurser och sjukvårdsbehov, av sjukvårdens ekonomi etc. Enbart det förhållandet att sjukvården representerar avsevärda samhällsekonomiska kostnader ställer i många avseenden krav på en förbättrad redovisning och en fördjupad analys. Vi har också i ett remissyttrande av den 16 oktober 1956 över medicinalstyrelsens petita angående dess statistiska avdelning understrukt dessa synpunkter och framhållit att medicinalstyrelsens statistiska avdelning behöver förstärkas. Men detta hindrar icke, att det krävs en kontinuerlig omprövning av frågan om i vad mån och i vilken grad olika slag av uppgifter som insamlas för statistiskt ändamål verkligen erfordras. Det är icke uteslutet att det vid en sådan granskning kan visa sig, att värdet av vissa för statistiskt ändamål insamlade uppgifter är ringa, i varje fall med de krav som i sådant hänseende numera ställs. I andra fall kan det framgå, att uppgifter av den art som insamlas visserligen i och för sig är erforderliga, men att det är fullt tillräckligt om de lämnas på samlingsbasis, varigenom arbetet med uppgiftslämnandet kan reduceras till en bråkdel av sin nuvarande omfattning och även bearbetningskostnaden nedbringas. Och slutligen kan det befinnas, att uppgifterna är värdefulla, men att de ändå icke i tillräcklig utsträckning kommer till användning, beroende på att vederbörande uppgiftsinsamlade organ, t. ex. medicinalstyrelsen, icke har tillräckligt med personal för ändamålet på sin statistiska avdelning. I sådana fall kan uppgiftsinsamlingen tillfälligt slopas eller begränsas till dess en nödvändig förstärkning av den statistiska bearbetningskapaciteten kommit till stånd.

Det intensifierade rationaliseringsarbete, som skall inriktas på att minska antalet blanketter, kräver sålunda anlåtande inte bara av blankett-teknisk expertis utan även — och ännu mera — av medicinsk, sjukförsäkrings-teknisk, juridisk och statistisk sakkunskap och måste även ingå på innehållet i olika författningar och bestämmelser och administrativa rutiner.

Det må även framhållas, att en rationalisering av blankettväsendet representerar en varaktig arbetsuppgift. Det är sålunda inte fråga om ett arbete som kan göras en gång och sedan lämnas därhän. Även om en engångsinsats kan något hyfsa problemet tills vidare, uppstår nämligen enligt all erfarenhet ständigt nya problem genom att det under utvecklingens gång tillkommer nya bestämmelser, som bl. a. behöver bedömas ur synpunkten av i vad mån de medför krav på ökat skrivarbete för läkare och för annan medicinalpersonal samt på nya blanketter, eller eljest ställer anspråk på ytterligare registrering och uppgiftsinsamling, som bör granskas bl. a. ur blankettrationaliseringssynpunkt.

Vi delar sålunda revisorernas mening, att ytterligare åtgärder för samordning inom blankettväsendet bör företagas. Liksom revisorerna anser vi även att detta arbete i första hand bör ankomma på medicinalstyrelsen, som härvid bör samarbeta dels med de myndigheter och andra organ, för vilkas verksamhet ifrågavarande uppgifter anses behövliga — t. ex. riks-försäkringsanstalten, pensionsstyrelsen, skolöverstyrelsen — dels med de medicinska yrkesgrupper, på vilka det ankommer att använda blanketterna. Det synes härvid angeläget att företrädarna för dem, som i sitt arbete använder blanketterna, i första hand läkarorganisationerna, bidrar till blankettrationaliseringen ej blott med allmänna önskemål utan med

specificerade konkreta förslag. Så har f. ö. i vissa fall redan skett. Så t. ex. har de blanketter som tillkommit i samband med sjukförsäkringsreformen utformats i samarbete med läkarrepresentanter, men denna samarbetsmetod kan säkerligen med fördel utnyttjas i ytterligare andra fall.

Med hänsyn till att det här gäller en omfattande och i många fall även svår arbetsuppgift synes en huvudförutsättning för att erforderliga åtgärder skall komma till stånd vara att medicinalstyrelsen förfogar över kompetent arbetskraft med möjlighet att kontinuerligt ägna sig åt det med blankettrevisionen förenade arbetet.

Då det förefaller som om den av revisorerna berörda kungörelsen den 31 december 1915 angående ordningen för fastställande av formulär till vissa läkarintyg m. m. på sina håll fallit i glömska synes det oss böra övervägas, huruvida icke förnyade och i vissa hänseenden vidgade föreskrifter om samråd med medicinalstyrelsen rörande frågor om blanketter på medicinalväsendets område bör utfärdas för de statliga myndigheterna. Det synes även angeläget att organisationer som svenska landstings- och svenska stadsförbunden utfärdar motsvarande rekommendationer för de kommunala organen. På det privata området torde en likartad samordning ställa sig svårare, men möjligheter härtill torde dock föreligga i fråga om exempelvis industrihälsovård och försäkringsväsende. I förra hänseendet synes kontakt böra tagas med i första hand svenska arbetsgivareföreningen; i fråga om försäkringsbolagen har vi oss bekant att man från deras sida ställer sig mycket positiv till en sådan samverkan.

Även i övrigt ansluter vi oss i stort sett till vad revisorerna anfört och vill härvid särskilt understryka angelägenheten av att även lagerhållning och distribution av ifrågakvarande blanketter ordnas på ett mera tillfredsställande sätt.

Det skulle antecknas, att chefen för medicinalstyrelsen, generaldirektör Arthur Engel, icke deltagit i utformandet av detta utlåtande.

Stockholm den 18 januari 1957

Underdånigst

RICHARD STERNER

Ann-Margret Lundgren

Sveriges läkarförbund

Till K o n u n g e n

Sedan Sveriges läkarförbund beretts tillfälle avgiva yttrande över riksdagens revisorers uttalande angående visst blankettryck inom medicinalväsendets område får förbundet härmed anföra följande.

Läkarförbundet finner det utomordentligt värdefullt, att riksdagsrevisorerna ånyo upptagit frågan om en revision av blankettbeståndet inom medicinalväsendets område. Såväl i pressen som i facktidsskrifter har i olika sammanhang belysts nackdelarna av den mångfald blanketter av skilda slag, som förekommer på detta område och som utgör en icke oväsentlig belastning för redan hårt arbetstvingda läkare. Den av revisorerna nu företagna utredningen visar att det finns ett reellt underlag för den framkomna kritiken och ett behov av en grundlig översyn av blan-

ketterna. Ehuru vissa förbättringar genomförts till följd av medicinalstyrelsens åtgärder, vilket av förbundet kan vitsordas, har den av 1948 års blankettkommitté föreslagna genomgripande blankettrevisionen likväl icke kommit till stånd. Här för torde erfordras, att särskild för dessa frågor sakkunnig personal ställes till medicinalstyrelsens förfogande. Förbundet vill kraftigt understryka nödvändigheten härav med hänsyn till den mycket starka ökningen av formulär och blanketter under senare år.

Genom en grundlig översyn och rationalisering av intygs- och formulärområdet skulle med största sannolikhet kunna uppnås såväl en förenkling av själva blanketterna som en nedskärning av antalet och därmed vinnas en betydande arbetsbesparing för läkarna. Läkarförbundet vill särskilt framhålla önskvärdheten av en rationalisering av den mångfald intygsformulär, som kommer till användning vid anställningsundersökningar. Utvecklingen har i fråga om dessa formulär gått dithän, att större verk, institutioner, undervisningsanstalter, huvudmän och företag utformat egna särskilda blanketter vari dock mycket ofta begäres identiska uppgifter eller upplysningar vilkas värde för bedömning av lämplighet för anställning i många fall starkt måste ifrågasättas. Dessa detaljrika uppgiftsblanketter med högst varierande utformning försvårar i hög grad arbetet för läkarna och tager dyrbar tid i anspråk. Det måste vara ett rimligt krav att blanketter avsedda att användas för bedömning av personers hälsotillstånd endast innehåller uppgifter, som av den medicinska sakkunskapen anses vara av betydelse härför.

En översyn av blanketterna förutsätter emellertid en samtidig genomgång av de bestämmelser, som föranlett tillkomsten av dem. Detta är en alldeles nödvändig åtgärd och samtidigt så komplicerad att högt kvalificerad personal måste anlitas. Det fordras sålunda en kvalificerad bedömning av behovet av de uppgifter av skilda slag, som avkräves läkarna genom blanketterna vare sig det är fråga om årsberättelser, vaccinationsrapporter, epidemirapporter eller liknande. I detta granskningsarbete är det viktigt att ett samarbete kommer till stånd med de statistiska institutionerna såväl inom som utom medicinalstyrelsen. De allmänna riktlinjer, som för närvarande under professor Svennilssons ledning håller på att utarbetas för klargörande av vilka uppgifter, som över huvud taget bör och kan bli föremål för statistisk bearbetning måste även uppmärksammas. I icke obetydlig omfattning torde uppgifter, som avkräves läkarna blankettvägen och inkommer till medicinalstyrelsen, arkiveras utan att bli föremål för vidare bearbetning. Anledningen härtill är väl sannolikt att erforderlig arbetskraft saknas men också att behovet av uppgifterna icke alltid är tillräckligt klarlagt. Ur läkarnas synpunkt är det angeläget, att det myckna uppgiftslämnandet begränsas, då läkarna härigenom får mera tid att ägna åt sina egentliga arbetsuppgifter i den sjukvårdande verksamheten.

För att den av revisorerna förordade allmänna blankettöversynen skall kunna leda till ett positivt resultat, är det också nödvändigt att redan från utredningens början få till stånd ett effektivt samarbete med de läkare, som i sitt dagliga arbete använder blanketterna. Härvid är förbundet berett medverka genom att lämna anvisningar på för dylikt samarbete lämpliga läkare med särskilt intresse för och inriktning på dessa frågor. För den allmänna sjukförsäkringen erforderliga blanketter utformades nästan genomgående under direkt medverkan från läkarförbundet och enskilda läkare och sedan dessa blanketter under någon tid varit i användning torde

såväl läkarna själva som sjukkassorna och tillsynsmyndigheten i stort sett vara tillfredsställda med resultatet.

Läkarförbundet ansluter sig helt till revisorernas uttalande angående behovet av en fortlöpande granskning av förekommande blanketter och föreslår att härför tillsättes en särskild nämnd med anknytning till medicinalstyrelsen. Även i fråga om detta granskningsarbete är det väsentligt att ett intimt samarbete med läkarna och läkarnas organisationer skapas. Liknande samarbete av mera permanent natur förekommer redan exempelvis i den särskilda nämnden för utländska läkarärenden och i den internationella nämnden i medicinalstyrelsen.

Förslaget att samla och utge i bokform alla till läkarverksamhet hänförliga blanketter, försedda med erforderliga identitetsuppgifter, tillstyrkes, då härigenom blanketternas användning för läkarna underlättas och lämpliga anvisningar om rekvisitionsförfarandet erhålles. En dylik blankettkatalog skulle komma att bli betydligt mera omfattande än den av medicinalstyrelsen utgivna förteckningen.

I fråga om tryckning, lagerhållning och distribution av blanketter vill förbundet understryka önskvärdheten av en centralisering. I detta sammanhang vill förbundet erinra om att huvudparten av sjukförsäkringsblanketterna och en mycket stor andel av övriga blanketter tillhandahålles läkarna genom läkarförbundets försäljnings- och förlagsbolag Selefa. Goda förutsättningar torde finnas för att i rationaliserande syfte skapa en mera långtgående centralisering på detta område än för närvarande.

Det är läkarförbundets förhoppning att genom den föreslagna revisionen det skall bli möjligt åstadkomma en betydande förenkling av blankett-systemet för läkarna. Vid genomförandet härav torde det bli nödvändigt att få till stånd skärpta bestämmelser angående samråd med medicinalstyrelsen för granskning och godkännande av nya blanketter. Möjligheten att åstadkomma en fullständig sanering och därefter förhindra en ny ansvällning av blanketter beror dock sannolikt icke enbart på ett effektivt samarbete mellan medicinalstyrelsen och andra myndigheter, enskilda företag, institutioner och motsvarande utan i viss mån även på läkarna själva och deras benägenhet eller obenägenhet att använda färdigtryckta blanketter. Läkarförbundet har i full insikt härom ingående övervägt att inom den egna organisationen tillskapa en särskild sakkunnignämnd för blankettfrågor, närmast utgörande en motsvarighet till det danska »attestudvalget». Denna sakkunnignämnd skulle till främsta uppgift ha att samarbeta med medicinalstyrelsen i hithörande frågor, att utarbета och avgiva förslag till ändrade eller nya blanketter m. m. för slutligt godkännande av styrelsen. Förbundet har vidare övervägt besluta att endast på detta sätt godkända blanketter och formulär skall rekommenderas till användning av läkare, anslutna till förbundet. Förbundet har anledning räkna med att genom dylika rekommendationer till medlemmarna verksamt kunna bidra till mera tillfredsställande förhållanden på detta område.

Med hänvisning till vad ovan anförts får läkarförbundet varmt tillstyrka, att de av riksdagens revisorer rekommenderade och föreslagna åtgärderna till en omfattande blankettrevision på detta område utan dröjsmål måtte komma till utförande samt att därvid beaktas de synpunkter och förslag läkarförbundet ovan framlagt.

Stockholm den 30 januari 1957

Underdånigst
K. V. ERIKSSON

§ 37 Den kamerala organisationen vid vissa länsnämnder

Statskontoret

U n d e r d å n i g t u t l å t a n d e

Såsom riksdagsrevisorerna erinrat har frågan om samordning av vissa arbetsuppgifter hos statliga och statsunderstödda förvaltningsorgan i residensstäderna upptagits till behandling av — förutom riksdagens år 1948 församlade revisorer — 1948 års länsstyrelseutredning. I sitt år 1950 avgivna betänkande (SOU 1950:28) framhöll länsstyrelseutredningen, som bedrivit sina undersökningar i intimt samarbete med statens organisationsnämnd, bl. a., att enligt dess mening några nämnvärda rationaliseringar och besparingar ej kunde vinnas genom en separat samordning mellan länsstyrelsen och andra länsorgan av den kamerala förvaltningen. Utredningen ansåg dock önskvärt, att frågan gjordes till föremål för särskilda mera ingående organisationsundersökningar (s. 430). På uppdrag av Kungl. Maj:t har organisationsnämnden därefter beträffande flertalet här avsedda länsorgan företagit undersökningar, vilka dock varit av mera begränsad räckvidd.

Genom tillkomsten av nya arbetsbesparande kontorsmaskiner, s. k. databehandlingsmaskiner, har förevarande spörsmål vunnit förnyad aktualitet. Förhoppningar om att med hjälp av dylika maskiner åstadkomma rationaliseringar och besparingar ha kommit till uttryck även beträffande andra grenar av statsförvaltningen. Tillräcklig kännedom om möjligheten och lämpligheten av att utnyttja maskinerna för praktiskt bruk har emellertid saknats. För att verkställa utredning rörande statsförvaltningens behov av databehandlingsmaskiner och därmed sammanhängande frågor ha därför sakkunniga tillkallats. Därest utredningsmännen skulle komma till ett positivt resultat beträffande maskinernas allmänna användbarhet inom det statliga området, skall enligt givna direktiv närmare undersökas för vilka områden en gemensam maskinanläggning kan tänkas med hänsyn till bl. a. angelägenheten av arbetsrutinernas rationalisering och effektivisering samt arbetsuppgifternas omfattning och tidsmässiga bundenhet (1956 års riksdagsberättelse I Fi: 32).

Mot bakgrunden härav torde med de av riksdagsrevisorerna föreslagna organisationsundersökningarna böra anstå i avvaktan på resultatet av berörda utredning angående statsförvaltningens behov av databehandlingsmaskiner.

I handläggningen av detta ärende har, förutom undertecknade, deltagit statskommissarien Jerdenius.

Stockholm den 11 januari 1957

Underdånigst
HERMAN KLING

WILH. JOACHIMSSON

Sten-Ulrik Engström

Riksräkenskapsverket

Till K o n u n g e n

Genom remiss den 21 december 1956 har riksräkenskapsverket anbefallts avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens år 1956 församlade revisorer

anfört under § 37 angående den kamerala organisationen vid vissa länsnämnder. Med anledning härav får ämbetsverket anföra följande.

Revisorerna ha under erinran dels om 1948 års revisorers uttalande angående önskvärdheten av en samordning mellan de statliga och statsunderstödda förvaltningsorganen i residensstäderna vid handläggningen av arbetsuppgifter av likartad karaktär, dels om statsmakternas ställningstagande år 1952 till 1948 års länsstyrelseutrednings förslag uttalat, att genom organisationsundersökningar snarast bör utredas i vad mån rationaliseringsvinster stå att erhålla genom en samordning av mera begränsad räckvidd främst i fråga om kamerala och därmed besläktade göromål. En omständighet som accentuerar behovet av en sådan samordning är enligt revisorerna den vidgade användning av mera avancerade automatiska kontorsmaskiner, som kan väntas komma till stånd inom de närmaste åren.

Riksräkenskapsverket vill erinra om att ämbetsverket i utlåtande den 6 oktober 1950 över 1948 års länsstyrelseutrednings betänkande tillstyrkt den däri föreslagna inordningen i länsstyrelsen av länsarbetsnämnd, länsbostadsnämnd, länsnykterhetsnämnd, länsvägnämnd och mödrahjälpsnämnd. Genom en dylik organisatorisk samordning skulle givetvis en naturlig rationalisering jämväl av nu ifrågavarande arbetsdetaljer ha ernåtts. Då emellertid statsmakterna så sent som år 1952 funnit att en dylik inordning icke borde komma till stånd, anser ämbetsverket i likhet med revisorerna, att en sådan organisationsförändring icke nu bör ifrågasättas.

I vad mån en rationalisering kan ernås genom centralisering av likartade arbetsuppgifter från artskilda förvaltningsorgan vid tillkomsten av mera avancerade automatiska kontorsmaskiner torde vara ett spörsmål, som faller inom området för det åt kommittén för maskinell databehandling lämnade utredningsuppdraget. Det torde sålunda enligt ämbetsverkets mening närmast ankomma på nämnda kommitté att ange riktlinjerna för en dylik utveckling.

I handläggningen av detta ärende ha, förutom undertecknade, byråcheferna Faxelius och Stenström deltagit.

Stockholm den 19 januari 1957

Underdånigst
GÖSTA RENLUND

MALTE OREDSSON

Statens organisationsnämnd

Till K o n u n g e n

I anledning av Kungl. Maj:ts remiss den 21 december 1956 rörande riksdagens revisorers uttalande angående den kamerala organisationen vid vissa länsnämnder får statens organisationsnämnd avgiva följande yttrande.

Revisorerna framhålla att vissa angivna länsnämnder ha särskild personal avdelad för kamerala och närbesläktade göromål samtidigt som såväl länsstyrelserna som nämndernas vederbörande centrala myndighet ha befattningshavare avdelade för enahanda bestyr. Enbart den personal, som härför finns anställd vid nämnderna, beräkna revisorerna till över 700 personer. Revisorerna antyda, att väsentliga besparingar torde vara att vinna genom en samordning av dessa arbetsuppgifter, exempelvis till länsstyrelserna. Vidare framhålla revisorerna, att i samband med en under-

sökning rörande möjligheterna till en sådan samordning bör övervägas, huruvida en centralisering av vissa ärendegrupper till vederbörande verkstyrelse bör äga rum och huruvida en samordning bör komma till stånd jämväl med vissa statsunderstödda organ t. ex. hushållningssällskap och skogsvårdsstyrelser.

Nämnden, vars undersökningar under loppet av den senaste femårsperioden berört flertalet av de uppräknade länsnämnderna, varvid även frågor om centralisering av vissa verksamheter prövats, är icke av den meningen, att man för närvarande skulle kunna nå ens så stora besparingar genom att till länsstyrelserna samla länsnämndernas kamerala göromål, att de skulle förränta den om- eller tillbyggnad av en länsstyrelses lokaler, som får beräknas nödvändig för att bereda plats för den ytterligare personal, som skulle behövas vid länsstyrelsen. Besparingar av mera betydande storleksordning torde endast kunna vinnas genom åtgärder av den art 1948 års länsstyrelseutredning föreslagit. — I sammanhanget bör nämnas, att antalet befattningshavare inom länsnämnderna, som helt sysselsätts med kamerala göromål, icke uppgår till den av revisorerna angivna siffran. Sålunda sysselsätts inom exempelvis vägförvaltningen i Stockholms län, vilken får räknas till en av de största i landet, cirka 15 personer med kamerala göromål, ehuru flera befattningar redovisas på den kamerala avdelningen. Dessa utnyttjas emellertid för helt andra verksamheter, t. ex. skrivarbete för övriga avdelningar inom vägförvaltningen. Räknar man den nu angivna siffran som ett genomsnitt för samtliga vägförvaltningar skulle omkring 260 anställda syssla med kamerala uppgifter och icke 525, såsom av revisorerna uppgivits. — Däremot synes det kunna medföra besparingar i olika hänseenden, om vid behov av nybyggnad för länsstyrelses räkning även övriga i residensstaden belägna statliga myndigheter beredas plats inom landsstatshuset.

Beträffande frågan om samordning med hushållningssällskap instämmer nämnden i revisorernas mening om behovet av snar utredning.

I detta ärendes handläggning ha deltagit, förutom undertecknad generaldirektör, ledamöterna Aste, Björck, Eugen Olsson, Göran Petterson och Ståhl samt såsom föredragande byrådirektören E. Norberg.

Stockholm den 11 januari 1957

Underdånigst

C. TARRAS SÄLLFORS

B. Samuelsson

§ 38 Indrivning av skatt m. m.

Polisväsendets organisationsnämnd

Till K o n u n g e n

Kungl. Maj:t har den 21 december 1956 anmodat polisväsendets organisationsnämnd inkomma med utlåtande i anledning av vad i riksdagens revisorers anmärkningar, § 38, anförts beträffande indrivningen av skatt m. m. Till åtlydning härav får organisationsnämnden anföra följande.

Enligt av riksdagens revisorer uttalad uppfattning torde det finnas anledning antaga, att de undersökningar, som f. n. pågår rörande användan-

det av hålkortssystem inom såväl folkbokföringsväsendet som uppbörds-
väsendet, kommer att leda till positivt resultat. Då införandet av hålkorts-
system på dessa verksamhetsområden kommer att innebära en överflytt-
ning från de lokala skattemyndigheterna till länsstyrelserna på vissa ar-
betsuppgifter, förutsättes en omorganisation av fögderiförvaltningen bli
nödvändig, i samband varmed bl. a. vissa nya uppgifter måste tillföras
densamma. Fråga har i samband därmed uppkommit, huruvida förutsätt-
ningar är för handen att låta häradskrivarna helt eller delvis övertaga
landsfiskalernas bestyr som utmätningsman.

1953 års polislöneutredning föreslog, att — i den mån organisatoriska
förutsättningar härför föreligger — exekutionsbiträdesverksamheten skulle
skiljas från polistjänsten även på landsbygden. Ifrågavarande i prop.
1954: 75 refererade förslag, som i allmänhet hade tillstyrkts eller lämnats
utan erinran av remissmyndigheterna, biträdades emellertid icke av före-
dragande departementschefen. Denne anförde nämligen, att frågan om
skiljande av exekutionsbiträdesverksamheten från polisverksamheten
fordrade ytterligare överväganden. I avbidan på ett slutligt ställningsta-
gande till de organisatoriska problem, som är förknippade med ifrågava-
rande spörsmål, kom därför frågan om exekutionsbiträdesverksamhetens
på landsbygden arbetsorganisatoriska utformning att erhålla en lösning,
vars provisoriska karaktär även avspeglas i polislönereglementet. Sålunda
kan endast extra ordinarie anställning ifrågakomma vid nytillsättning av
polismanstjänst, som helt eller praktiskt taget helt är förenad med exeku-
tionsbiträdesgöromål. Den som förordnas uppehålla dylik tjänst, behöver
numera icke vara polisutbildad.

Den omständigheten att oklarhet råder om exekutionsbiträdesverksam-
hetens slutliga utformning har självfallet icke fått hindra att en rationali-
sering av verksamheten under senare år ändå skett i icke obetydlig
omfattning, bl. a. genom att densamma i allt större utsträckning anförtrots
åt därmed heltidssysselsatta befattningshavare. Organisationsnämnden har
i sin rådgivande verksamhet i organisatoriska spörsmål beträffande
landets olika landsbygdspolisdistrikt sökt så långt möjligt medverka till
en renodling av såväl den egentliga polisverksamheten som exekutions-
biträdesverksamheten för att därigenom ernå en effektivisering av polis-
verksamheten i dess helhet på landsbygden. F. n. torde ca 125 befattnings-
havare i landsbygdspolisdistrikt vara helt eller praktiskt taget helt syssel-
satta med exekutionsbiträdesgöromål.

I samband med bedrivandet av organisationsundersökningar i skilda
polisdistrikt på landsbygden har organisationsnämnden haft tillfälle att
konstatera, att det f. n. råder en påtaglig oenhetlighet i metoden för
handläggningen av indrivningsgöromål. I vissa polisdistrikt har polismän-
nen enligt egen uppgift »fostrat» sitt klientel så, att indrivningen till hu-
vudsaklig del kan skötas per telefon, post och — vad angår inbetalningarna
— via postgiro, medan i andra polisdistrikt klientelet vants vid personliga
besök i indrivningsärenden. På många håll har de erforderliga resorna i
indrivningsärenden på ett föredömligt sätt samordnats, under det att på
andra håll dylika resor kommit att äga rum mer eller mindre planlöst. På
grundval av gjorda iakttagelser i ett flertal landsbygdsdistrikt har organi-
sationsnämnden kommit till den bestämda uppfattningen, att — ehuru
en renodling av den egentliga polisverksamheten respektive exekutionsbi-
trädetsverksamheten i en del mycket vidsträckta kommuner kan medföra

vissa svårigheter beträffande beredskapstjänstens ordnande — en så långt möjligt driven koncentration av exekutionsbiträdesverksamheten i allmänhet bäst befrämjar såväl denna verksamhet som den egentliga polisverksamheten. Organisationsnämnden kan sålunda icke dela de farhågor, som uttalats av bl. a. 1939 års polisutredning beträffande renodling av indrivningsgöromålen och som betingats av bl. a. de minskade förutsättningarna för personliga kontakter mellan indrivningsmannen och dennes klientel som en dylik renodling av exekutionsbiträdesverksamheten kunde medföra. Vad angår den med indrivningsarbetet förknippade »yttre» tjänsten (besök etc.) torde enligt organisationsnämndens uppfattning genom en ändamålsenlig planläggning av densamma, därvid främst samordningen av resorna bör uppmärksammas, en effektivisering kunna uppnås, även om indrivningsområdena i samband med indrivningsverksamhetens eventuella anknytning till fögderiorganisationen skulle göras mer vidsträckt än f. n.

Vid en omorganisation av exekutionsbiträdesverksamheten på sätt som riksdagens revisorer ifrågasatt skulle enligt revisorerernas mening häradskrivarna icke kunna förses med erforderliga exekutionsbiträden enbart genom överflyttning av dylika biträden från landsfiskalsdistrikten, enär under avsevärd tid framåt det torde komma att finnas ett ganska stort antal polisdistrikt, där en renodling av den egentliga polisverksamheten respektive exekutionsbiträdesverksamheten icke är möjlig. Organisationsnämnden får i anslutning härtill emellertid framhålla följande.

Därest i polisdistrikt med s. k. blandade polismanstjänster varje sådan tjänst betraktas såsom sammansatt av tvenne delar, varav den ena är avsedd för egentlig polisverksamhet och den andra för exekutionsbiträdesverksamhet, torde genom sammanförande av dylika »exekutionsbiträdesdelar» i många fall för exekutionsbiträdesgöromål kunna skapas hela befattningar, vilka utan olägenhet skulle kunna överföras till fögderiorganisationen, samtidigt som återstående delar av de sålunda uppdelade tjänsterna sammanföres till hela befattningar för den egentliga polisverksamheten.

Sammanfattningsvis får organisationsnämnden som sin uppfattning uttala, att — med hänsyn till den oenhetlighet och i många fall löslighet i arbetsmetodiken, som f. n. präglar exekutionsbiträdesverksamheten på landsbygden, där de enskilda befattningshavarna ofta helt efter eget skön fått utforma arbetsrutiner och handläggningsmetodik — en allmän översyn av exekutionsbiträdesverksamheten bör komma till stånd snarast möjligt. En sådan översyn torde lämpligen jämväl kunna innefatta utredning rörande frågekomplexet kring ett överflyttande av utmätningmannagöromålen till häradskrivarna, en överflyttning som organisationsnämnden för sin del tror vara både möjlig och lämplig. Oavsett hur frågan om överförande av skatteindrivning m. m. till fögderiorganisationen löses, bör översynen inriktas på att inom exekutionsbiträdesverksamheten skapa arbetsformer, som tillfredsställer moderna krav på effektivitet och enhetlighet.

I detta ärendes avgörande har deltagit undertecknad Lindell, ordförande, samt ledamöterna Djurberg, Enhörning, Persson, Svärd och Tengroth. Föredragande har varit byråsekreteraren Wångstedt.

Stockholm den 14 januari 1957

Underdånigst
KARL LINDELL

H. DJURBERG

Erik Wångstedt

Statskontoret

U n d e r d å n i g t u t l å t a n d e

Såsom riksdagens revisorer framhållit, torde vid en sådan koncentration till länsstyrelserna av huvudparten av de med folkbokföringsväsendet och uppbördsväsendet förenade göromålen, som åsyftas med den av statens organisationsnämnd bedrivna försöksverksamheten på området, de för häradsskrivarorganisationen återstående arbetsuppgifterna icke komma att utgöra tillräckligt underlag för ett bibehållande av denna organisation i dess nuvarande form. Enligt revisorernas uppfattning borde frågan om arten och omfattningen av de göromål, som i framtiden skola ankomma på häradsskrivarna, snarast upptagas till behandling. Revisorerna ha härvid anfört, att den fortsatta utformningen av försöksverksamheten delvis vore beroende av lösningen av nämnda fråga. Statskontoret håller likväl före, att häradsskrivarnas ställning bör anpassas efter den omorganisation av folkbokföringsväsendet och uppbördsväsendet, vartill nämndens undersökningar kunna giva anledning. Ämbetsverket anser därför, att spörsmålet om ändring av häradsskrivarorganisationen bör upptagas till allsidig utredning, först sedan resultatet av dessa undersökningar redovisats. Härvid torde det ligga nära till hands att överväga om och i vilken utsträckning utmätningssmannaverksamheten kan överföras från landsfiskalerna till häradsskrivarna. Vid dessa överväganden böra särskilt beaktas de ekonomiska konsekvenserna för statsverkets del av en dylik omläggning.

För städer med egna uppbördsverk torde, såsom revisorerna framhållit, frågan om indrivningsverksamhetens ordnande i framtiden bliva beroende av resultatet av den pågående utredningen om städernas särskilda skyldigheter och rättigheter gentemot staten.

I handläggningen av detta ärende har, förutom undertecknade, deltagit statskommissarien Lundh, vilken dock icke närvarit vid utlåtandets justering.

Stockholm den 4 januari 1957

Underdånigst

ELOF JERDENIUS

TORD MARCUSSON

M. Franzén

Riksräkenskapsverket

Till K o n u n g e n

Genom remiss den 21 december 1956 har riksräkenskapsverket anbefallts att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer anfört i sin berättelse angående indrivning av skatt m. m. och får riksräkenskapsverket i anledning härav anföra följande.

Revisorerna ha, under erinran om pågående försöksverksamhet med maskinell skattedebitering, berört tanken på ett framtida överflyttande av landsfiskalernas befattning med indrivnings- och utsokningsväsendet till häradsskrivarorganisationen. Ur vissa synpunkter kan det måhända anses naturligt att hos en och samma lokala myndighet sammanföra så många

led som möjligt i fråga om den direkta kontakten med allmänheten, när det gäller skatteuppbörden i vidsträckt mening.

Frågan om fögderiförvaltningens framtida utformning är emellertid enligt riksräkenskapsverkets mening en så väsentlig fråga, att den bör bli föremål för utredning och överväganden först sedan resultaten av den pågående försöksverksamheten bearbetats och övriga på frågan inverkan, av revisorerna berörda utredningar avslutats.

I handläggningen av detta ärende ha, förutom undertecknade, byråcheferna Ehnбом, Faxelius, Thorson och t. f. byråchefen M. Oredsson deltagit.
Stockholm den 18 januari 1957

Underdånigst
GÖSTA RENLUND

BENGT OREDSSON

Statens organisationsnämnd

Till K o n u n g e n

Genom remiss den 21 december 1956 anbefalld avgiva utlåtande över vad riksdagens revisorer i § 38 i sin berättelse anfört angående indrivning av skatt m. m. får statens organisationsnämnd anföra följande.

I förevarande del av sin berättelse ha riksdagens revisorer till behandling tagit upp häradsskrivarnas och landsfiskalernas arbetsuppgifter inom uppbörds- och indrivningsväsendet och vissa därmed sammanhängande spörsmål samt uttalat önskemål om en utredning rörande den framtida organisationen av ifrågavarande arbeten.

Revisorerna framhålla i huvudsak, att — därest organisationsnämndens undersökningar rörande folkbokföringsväsendet och uppbördsväsendet och de därvid bedrivna praktiska försöken med hålkortssystem för bl. a. debitering och längdföring inom skatteväsendet leda till positivt resultat — en stor del av häradsskrivarnas nuvarande arbetsuppgifter komma att överföras till länsstyrelserna. Det torde kunna förutsättas, att återstående arbetsuppgifter icke komma att utgöra tillräckligt underlag för ett bibehållande av den nuvarande häradsskrivarorganisationen. Då det enligt revisorernas mening uppenbarligen icke blir möjligt att helt indraga fögderiförvaltningen, torde den böra omorganiseras. I varje fall synes det önskvärt att tillföra densamma vissa nya arbetsuppgifter. Revisorerna anse vidare, att det förtjänar närmare undersökas, huruvida förutsättningarna äro för handen att låta häradsskrivarna helt eller delvis övertaga landsfiskalernas bestyr såsom utmätningsman. I denna fråga anföres bl. a. att anledning finns att antaga, att omfattningen av landsfiskalernas arbete fortlöpande kommer att öka och att det därför inom en icke alltför avlägsen framtid torde bli nödvändigt att i varje fall i vissa distrikt vidtaga särskilda åtgärder i syfte att bereda dessa tjänstemän lindring i arbetsbördan. En tänkbar utväg därvidlag skulle vara att överflytta bestyret med skatteindrivningen till häradsskrivarna. Starka skäl tala vidare för att samtliga utmätningsmannagöromål överföras till häradsskrivarorganisationen.

Organisationsnämndens pågående undersökningar inom uppbördsväsendet och folkbokföringsväsendet avse främst det tekniska förfarandet och syfta till en ökad mekanisering av betydande delar av de ifrågavarande verksamheterna. Vare sig denna mekanisering sker genom användning av kon-

ventionella hålkortsmaskiner eller genom mer avancerade maskiner, varmed i detta sammanhang avses elektroniska databehandlingsmaskiner av större typ, kommer mekaniseringen — såsom nämnden för övrigt omnämnt i sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 15 april 1955 med framställning om bemyndigande att anordna försök med hålkortssystem inom förevarande områden — att medföra organisatoriska förändringar. Bl. a. av ekonomiska skäl är det sålunda påkallat, att de maskinella arbetena utföras vid organ omfattande minst ett län. Användas hålkortsmaskiner, torde, såvitt nämnden nu kan bedöma, maskinarbetet som regel böra förläggas till vederbörande länsstyrelse. För det fall elektroniska databehandlingsmaskiner användas inom systemet, är det antagligt, att vissa av de maskinella arbetena måste centraliseras till en för hela riket gemensam maskinanläggning eller möjligen till något fåtal auläggningar av här nämnt slag. Såsom revisorerna framhållit kommer särskilt häradskrivarorganisationen att beröras av ett ändrat tekniskt förfarande. Såvitt nämnden nu kan bedöma, kommer sålunda endast en förhållandevis obetydlig del av häradskrivarnas nuvarande arbetsuppgifter inom uppbördsväsendet icke att omfattas av mekaniseringen. Nämnden vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på att, därest ett ändrat tekniskt förfarande inom uppbördsväsendet och folkbokföringsväsendet genomföres, detta bör genomföras allmänt och efter enhetliga principer och sålunda omfatta även motsvarande arbetsuppgifter vid lokal skattemyndighet i stad. Då det endast i något undantagsfall torde kunna komma i fråga att vid sådan myndighet inrätta maskinanläggningar för avsedda maskinella arbeten, uppkomma i fråga om denna del av uppbördsorganisationen i viss mån mer omfattande förändringar än vad avser häradskrivarorganisationen.

Vid en ovan omnämnd mekanisering av vissa delar av uppbördsväsendet och folkbokföringsväsendet torde det bli nödvändigt att i särskild ordning utreda frågan om *var* inom den framtida organisationen för nämnda verksamheter de av häradskrivarnas nuvarande arbetsuppgifter, vilka icke direkt omfattas av en mekanisering, lämpligen böra förläggas. En sådan utredning torde jämväl böra avse organisationen av motsvarande arbeten hos lokal skattemyndighet i stad. Enligt nämndens uppfattning är det av vikt, att denna utredning göres i så god tid, att ett genomförande av ett nytt tekniskt förfarande icke fördröjes.

Med hänsyn till det nära samband, som råder mellan ovannämnda organisatoriska spørsmål och den andra av revisorerna behandlade frågan om en överflyttning av landsfiskals utmätningmannagöromål till häradskrivarna, finner nämnden det lämpligt, att jämväl den senare frågan samtidigt prövas. I och för sig är det mycket som talar för att särskilt de med skatteindrivningen förknippade göromålen i organisatoriskt avseende närmare sammanföras med övriga delar av uppbördsväsendet. Jämväl andra alternativ än det av revisorerna berörda synas därvid kunna komma i fråga.

Om sålunda nämnden delar revisorernas uppfattning om behovet av en utredning av de ovan behandlade organisationsproblemen, ifrågasätter nämnden emellertid om tiden ännu är inne för en sådan utredning. Det synes sålunda nödvändigt, att förutsättningarna för densamma närmare klarläggas. Nämnden vill i detta sammanhang framhålla, att dess undersökningar inom folkbokföringsväsendet och uppbördsväsendet numera kommit i ett delvis annat läge. Undersökningsarbetet rörande det tekniska förfarandet inom angivna verksamheter har hittills främst avsett användningen av

hålkortsmaskiner. Härvid pågå för närvarande med beaktande av erfarenheterna av nämndens försöksverksamhet utarbetandet av detaljförslag och kostnadsberäkningar, vilka beräknas föreligga klara under innevarande år. Under sistförflutna år ha emellertid på den svenska marknaden börjat saluföras elektroniska databehandlingsmaskiner, vilka i princip möjliggöra en mer långtgående mekanisering än vad som de konventionella hålkortsmaskinerna erbjuda. Med hänsyn härtill har nämnden funnit angeläget att såsom ett alternativ till ett hålkortssystem jämväl göra vissa undersökningar rörande användningen av dessa nya maskiner inom förevarande verksamheter. Dessa undersökningar syfta i första hand till att klarlägga dels de organisatoriska förutsättningarna för maskinernas utnyttjande, dels de ungefärliga kostnaderna för ett på grundval av dessa maskiner uppbyggt system för skatteuppbörd och folkbokföring. Resultatet av sistnämnda undersökningar kan beräknas föreligga tidigast vid utgången av innevarande år.

Enligt nämndens mening synes resultatet av dess ovannämnda undersökningar i fråga om de två alternativen för det tekniska systemet böra avvaktas, innan de av revisorerna berörda frågorna upptagas till prövning, enär man först då torde ha möjlighet att överblicka de närmare förutsättningarna för en sådan utredning ävensom de övriga följdfrågor som kunna uppkomma. Nämnden vill i detta sammanhang omnämna, att, därest alternativet med elektroniska databehandlingsmaskiner väljes, ytterligare tidskrävande undersökningar rörande det tekniska systemets detaljutformning äro nödvändiga, innan systemet kan tillämpas i praktiken.

I detta ärendes handläggning ha deltagit, förutom undertecknad generaldirektör, ledamöterna Aste, Björck, Eugen Olsson, Göran Petterson och Ståhl samt såsom föredragande byrådirektör G. Bruno.

Stockholm den 11 januari 1957

Underdånigst
C. TARRAS SÄLLFORS

B. Samuelsson

Länsstyrelsen i Södermanlands län

Till K o n u n g e n

Sedan Kungl. Maj:t genom remiss den 21 december 1956 anbefallt länsstyrelsen att inkomma med utlåtande i anledning av en utav riksdagens revisorer väckt fråga om överflyttning helt eller delvis av utmätningsmanverksamheten från landsfiskalerna till häradsskrivarna, får länsstyrelsen i underdånighet anföra följande.

Den av revisorerna aktualiserade frågan är icke ny utan har tidigare i olika sammanhang framförts till diskussion. Med hänsyn till det alltmer intensifierade uppbördssystemet och den anhopning av nya uppgifter som på senare tid kommit att åläggas landsfiskalerna i deras egenskap av polischefer och åklagare, är det angeläget att frågan nu upptages till snar behandling.

Bland de omständigheter som enligt länsstyrelsens mening tala för en överflyttning helt eller delvis till häradsskrivarna av uppgifter av här ifrågasatt slag må framhållas det nära samband, som råder mellan debitering, uppbörd och indrivning av utskylder, samt den förbättring av indrivnings-

resultatet, som ur ekonomisk synpunkt kan förväntas bli följd, om upp-
börd och indrivning finge handhas av samma myndighet. Härjämte må
nämnas den väsentliga fördelen för allmänheten, som det skulle innebära,
om denna i alla hithörande frågor kunde vända sig till en och samma myn-
dighet för erhållande av besked. Som det nu är uppstår understundom
tvekan om till vilken myndighet hänvändelse skall ske, en omständighet
som är ägnad att vålla irritation och tidsspillan.

En fråga som i detta sammanhang måste beaktas är den i vilken ut-
sträckning en eventuell överflyttning av utmätningmannaverksamhet till
häradsskrivarna bör ske. Svaret på denna fråga får enligt länsstyrelsens
förmenande i hög grad bli beroende av, i vilken omfattning häradsskrivarna
genom det tilltänkta hålkortssystemet kunna komma att befrias från nu-
varande uppgifter. Därest huvudparten och de mest tidskrävande av dessa
skulle bortfalla, är det icke uteslutet, att häradsskrivarna, även med hän-
syn tagen till den nyligen beslutade taxeringsreformen, utan nämnvärd
personalförstärkning skulle kunna övertaga hela utmätningmannaverksam-
heten. Skulle återigen hålkortssystemets införande visa sig icke hava en så
omfattande minskning av häradsskrivarnas arbetsuppgifter till följd, måste
överflyttningen av uppgifter från utmätningmännen begränsas.

Frågan om lämpligheten av en sådan uppdelning av utmätningmanna-
göromålen mellan landsfiskaler och häradsskrivare, som skulle bli följd
av en begränsad överflyttning, har berörts av revisorerna, vilka anfört
vissa betänkligheter mot ett sådant förfaringssätt. Länsstyrelsen anser emel-
lertid, att, även om ett överförande av samtliga göromål till häradsskrivarna
vore att ur saklig synpunkt föredraga, de av revisorerna anförda nackde-
larna med sidoordnade utmätningmän i viss mån skulle kunna elimineras
genom något slag av enkelt underrättelseförfarande.

Den stora och viktiga fråga, som riksdagens revisorer här väckt, torde
icke kunna lösas utan grundlig utredning i nu berörda och andra avseen-
den. Länsstyrelsen vill för sin del förorda, att en sådan utredning på grund-
val av revisorernas yttrande snarast kommer till stånd.

Uppfattningen att en lösning skyndsamt måste komma till stånd av dessa
frågor har under hand uttalats även av landsfogden i länet, som med skärpa
framhållit nödvändigheten av att landsfiskalerna så mycket som möjligt
finge koncentrera sig på sina åligganden som polischefer och åklagare.

I handläggningen av detta ärende har deltagit, förutom undertecknade,
landskamreraren Arne Norman.

Nyköping i landskontoret den 17 januari 1957

Underdånigst

BO HAMMARSKJÖLD

BO KALLENBERG

Länsstyrelsen i Hallands län

Till Konungen

Genom nådig remiss den 21 december 1956 har länsstyrelsen anmodats
avgiva utlåtande över vad riksdagens revisorer i sin berättelse till 1957 års
riksdag anfört i fråga om indrivning av skatt m. m. Med anledning härav får
länsstyrelsen anföra följande.

Riksdagens revisorer ha till behandling upptagit frågan om den inverkan en eventuell framtida övergång till hålkortssystem inom folkbokförings- och skatteväsendet kan tänkas medföra i fråga om nuvarande häradsskrivar- och landsfiskalsorganisation och diskuterat möjligheten att i samband därmed överflytta skatteindrivningen eller utsökningsgöromålen i sin helhet från landsfiskalerna till häradsskrivarna.

Frågan om en centralisering av debiteringsarbetet till länsstyrelserna övervägdes redan under förarbetena till 1945 års uppbördsreform. Såsom skäl emot en sådan anordning åberopades då bl. a., att de för häradsskrivarna återstående göromålen icke skulle bli tillräckliga för en jämn arbetsfördelning under hela året, medan å andra sidan vissa svårigheter ansågos föreligga för länsstyrelserna att disponera erforderlig biträdespersonal för debiteringsarbetet, som vore koncentrerat till vissa tider på året. Vid bedömande av denna fråga togs hänsyn till de maskinella hjälpmedel för debiteringen, som då stodo till buds, men förutsattes, att en eventuell omläggning av arbetet enligt hålkortssystem i framtiden kunde föranleda ändringar i uppbördsförvaltningens organisation.

För tillgodoseende av allmänhetens berättigade krav på en snabb handläggning av ärenden rörande preliminär skatt och på att utan omgång kunna erhålla råd och upplysningar i olika uppbördsfrågor, särskilt beträffande tillämpningen av bestämmelserna om skatteavdrag, underströks starkt behovet av en lätt anträffbar lokal myndighet med ingående Orts- och personkännedom. Erfarenheten har bekräftat riktigheten av sistnämnda uppfattning, och det torde därför få anses ofrånkomligt, att dessa uppgifter jämte den numera så betydelsefulla arbetsgivarkontrollen alltjämt måste åvila de lokala skattemyndigheterna, som dessutom tilldelats en del nya göromål enligt 1956 års höstriksdags beslut angående viss omorganisation av taxeringsväsendet. Även om så är förhållandet, synes det emellertid icke möta något hinder att, om de tekniska förutsättningarna föreligga, överflytta det egentliga debiteringsarbetet, som är av mera mekanisk natur, till länsstyrelserna, där man med hänsyn till de nya maskinernas kapacitet numera icke torde behöva räkna med några större svårigheter att lösa i samband därmed uppkommande personalfrågor. Däremot kommer säkerligen lokalfrågan på en del håll att välla bekymmer, då anhopningen av längder, uppbörds-kort och annat arbetsmaterial för hela länet måste taga jämförelsevis stort utrymme i anspråk och det av arbetstekniska skäl synes angeläget, att debiteringsavdelningen placeras i omedelbar anslutning till länsbyrån för folkbokföring. Det kan möjligen visa sig nödvändigt att också förlägga postverkets skatteavdelningar till länsstyrelsernas lokaler.

Om debiteringen skulle överflyttas till länsstyrelserna, ligger det nära till hands att söka utnyttja den sålunda frigjorda arbetskraften å häradsskrivarkontoren för andra uppgifter på skatteväsendets område och då i främsta rummet indrivningen och redovisningen av restförda utskylder och i samband därmed eventuellt även övriga utmätningssmannagöromål. Detta skulle innebära en betydande lättnad i arbetsbördan för landsfiskalerna och deras biträden som skulle frigöras från motsvarande arbetsuppgifter. En dylik avlastning får i och för sig anses önskvärd med hänsyn till landsfiskalernas alltmer växande befattning med polis- och åklagarväsendet samt administrativa ärenden i övrigt. Skatteindrivningen och utsökningsärendena utgöra emellertid en så väsentlig del av hela arbetsvolymen å landsfiskalskontoren, att en överflyttning av dessa göromål kan väntas föranleda ganska betydande

de förändringar i organisatoriskt avseende, framför allt beträffande distriktsindelningen. Länsstyrelsen är därför icke nu beredd att taga ställning till hela denna fråga, som torde tarva närmare utredning, utan inskränker sig till att framhålla några allmänna synpunkter angående här ifrågasatta reform.

Det har ansetts olämpligt, att debitering och indrivning av skatt handhas av samma myndighet. Om länsstyrelsen får övertaga ansvaret för debiteringen torde i detta hänseende någon invändning icke kunna göras mot att skatteindrivningen anförtros åt häradskrivarna. Det kan tvärtom vara till en viss fördel från uppördssynpunkt. Bestämmelserna i uppördsförordningen och dess tillämpningsföreskrifter förutsätta nämligen i många fall en nära kontakt och samverkan mellan lokala skattemyndigheter och utmätningsmän, vilken under nuvarande förhållanden icke alltid kunnat komma till stånd i önskvärd omfattning. Detta gäller framför allt övervakningen av arbetsgivare i fråga om deras skyldighet att verkställa skatteavdrag och redovisa därigenom innehållna medel. Ärenden angående arbetsgivares ansvarighet för anställdas skatter måste nu ofta passera flera myndigheter med därav följande tidsutdräkt, som ökar risken för skatteförluster. Genom indrivningens överflyttning till de lokala skattemyndigheterna skulle ett snabbare och effektivare ingripande mot försumliga arbetsgivare sannolikt kunna åstadkommas.

Om skatteindrivningen uppdrages åt häradskrivarna, böra de övertaga även övriga utmätningsmannagöromål. Detta förefaller ganska självklart beträffande indrivning av statsverket tillkommande böter, rättegångskostnader o. dyl. men bör också gälla införsel för underhållsbidrag och annan verkställighet i enskilda mål. Det kan icke anses ändamålsenligt att uppdelad den exekutiva verksamheten på skilda befattningshavare med olika tjänstgöringsområden och stationeringsorter. Bortsett från de olägenheter som härigenom skulle uppstå för allmänheten måste hänsyn tagas till nödvändigheten för en utmätningsman att kunna samordna olika exekutiva åtgärder mot samma person och att skaffa sig en så fullständig kännedom om gäldenärens ekonomiska förhållanden som möjligt, t. ex. för att kunna avgöra i vilka fall utmätning eller konkurs skall behöva tillgripas för uttagande av oguldna skatter.

Då fögderierna i allmänhet äro betydligt större till såväl folkmängd som yttinnehåll än landsfiskalsdistrikten, måste vidare frågan, huruvida hela utmätningsmannaverksamheten skall kunna överflyttas från landsfiskalerna till häradskrivarna med bibehållande av nuvarande fögderiindelning, särskilt övervägas. I detta sammanhang förtjänar påpekas, att de indrivnings- och utsökningsärenden, i vilka blotta anställandet av krav visat sig otillräckligt och som därför föranlett exekutiva åtgärder av olika slag, på senaste tiden visat en tydlig tendens att öka. Statistiken över antalet utsökningsärenden kan på grund härav sägas vara något missvisande, då det gäller att bedöma arbetets omfattning.

Då det stora flertalet nuvarande innehavare av eller aspiranter å häradskrivartjänst sakna för verksamhet som utmätningsman erforderlig utbildning, måste sådan anordnas i god tid före reformens genomförande. I de kurser, som nu måste genomgås för kompetens till häradskrivar- eller ordinarie landskanslisttjänst å landskontor, bör ingå exekutionsrätt i samma omfattning, som nu gäller för landsfiskalsaspiranternas utbildning.

Ett besvärligt problem utgör exekutionsbiträdenas ställning med hänsyn till deras dubbla funktioner, dels som polismän och dels som biträden vid

skatteindrivningen. Redan enligt nu gällande bestämmelser har exekutionsbiträde därjämte tilldelats vissa uppgifter såsom hjälp åt lokal skattemyndighet i uppborärsärenden. Föreskrifterna härom ha emellertid i stort sett stannat på papperet, då polis- och utsökningsgöromål uttryckligen tillerkänts företräde och exekutionsbiträdena i allmänhet icke äro tillräckligt insatta i uppborärsfrågor. Om en dylik mindre uppdelning av exekutionsbiträdenas verksamhet redan nu visat sig svår att genomföra, förefaller det otänkbart, att de efter här ifrågasatta reform skulle kunna tjänstgöra som biträden både åt landsfiskalerna i fråga om polisgöromål och åt häradsskrivarna i uppborärs- och indrivningsärenden samt beträffande åtgärder i utsökningsmål. Ett fullständigt åtskiljande av funktionerna som polisman och exekutionsbiträde på olika befattningshavare synes därför nödvändigt. Exekutionsbiträde bör också genomgå för tjänsten lämpad teoretisk utbildning.

Huruvida och på vilket sätt städer med egen uppborärsförvaltning skola kunna inpassas i ett system med länsstyrelserna som debiteringsmyndigheter torde böra prövas i samband med pågående utredning om eventuellt förstatligande av uppborärsväsendet i sådana städer. Därjämte böra i detta sammanhang förhållandena i vissa fögderistäder, där icke vederbörande landsfiskal utan en stadsfogde, ofta tillika stadsfiskal, nu tjänstgör som utmätningsman, också ägnas uppmärksamhet.

Halmstad i landskontoret den 19 januari 1957

Underdånigst

PER KJELLMAN

CURT WESTHALL

Länsstyrelsen i Västmanlands län

Till Konungen

Sedan Eders Kungl. Maj:t i nådig remiss den 21 december 1956 anbefallt länsstyrelsen i Västmanlands län inkomma med utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer anfört angående indrivningen av skatt m. m., får länsstyrelsen härmed i underdånighet anföra följande.

De senare åren hava såsom revisorerna framhålla medfört en avsevärd ökning av landsfiskalernas arbetsbörda. Enligt länsstyrelsens erfarenhet torde landsfiskalsorganisationen i sin nuvarande omfattning knappast kunna bära ytterligare ökning av arbetsuppgifterna. Länsstyrelsen har i olika sammanhang, bland annat i framställningen om anslag för budgetåret 1957—1958, givit uttryck för sina bekymmer inför denna utveckling. Redan för närvarande kan i många distrikt landsfiskal och övrig tjänstepersonal på grund av tidsbrist knappast ägna den uppmärksamhet åt vissa arbetsuppgifter i den utsträckning som vore önskvärt. Detta gäller icke minst skatteindrivningen. För landsfiskalsorganisationens vidkommande är en förbättrad organisation därför en angelägenhet av stor betydelse.

Riksdagens revisorer framhålla i fråga om häradsskrivarnas framtida verksamhet, att det nu planeras, att en icke ringa del av deras nuvarande arbetsuppgifter skulle komma att utföras av länsstyrelse, varför anledning föreligger att framdeles tilldela dem andra uppgifter. Om detta skall ske enligt revisorernas förslag, nämligen genom att till häradsskrivarna från landsfiskalerna överflytta exekutions- och indrivningsverksamheten, synes

emellertid av flera skäl tveksamt. Först och främst bör observeras att utvecklingen torde gå därhän, att taxeringen i allt större utsträckning kommer att omhänderhavas av tjänstemän, vilka lämpligen väl komma att få anknytning till de lokala skattemyndigheterna, samt att häradsskrivarna i betydligt högre grad än för närvarande kunna komma att tagas i anspråk för taxering. Det kommer sålunda knappast för dem att saknas uppgifter inom taxeringsväsendet, för vilka de på grund av sin utbildning och tidigare tjänstgöring i allmänhet torde vara väl lämpade. Går utvecklingen i denna riktning är det icke möjligt att dessutom låta häradsskrivarna övertaga utmätningsmännens arbetsuppgifter. Länsstyrelsen vill icke underlåta att framhålla att det icke torde vara möjligt att låta häradsskrivarna i allmänhet övertaga samtliga ärenden från utmätningsmännen inom fögderiet, särskilt som de av sina nuvarande arbetsuppgifter komma att behålla åtskilliga även efter det att det planerade hålkortssystemet trätt i funktion. För ett övertagande av utmätningsmannafunktionerna torde därför fögderiernas storlek böra avsevärt minskas och antalet utökas. Nedanstående uppställning utvisar antalet under år 1956 till landsfiskalerna inom Västmanlands län samt till stadsfogdarna i Sala och Köping inkomna utsöknings- och införelsmål.

		Utsökningsmål	Införelsmål
Stadsfogden	Sala	188	26
»	Köping	339	93
Landsfiskalen	Fagersta	362	67
»	Norberg	335	46
»	Ramnäs	148	25
»	Siende	340	32
»	Hallstahammar	345	55
»	Arboga	424	62
»	Kolsva	276	43
»	Sala	138	11
»	Heby	153	31
»	Våla	160	11

Av denna tablå torde med all tydlighet framgå, att sammanlagda antalet mål från distrikten inom ett fögderi kommer att uppgå till så stort antal, att häradsskrivaren näppeligen skulle själv hinna med en arbetsbörda av den föreslagna omfattningen, i vilken ock ingår indrivningen och de kvarvarande funktionerna såsom lokal skattemyndighet. Därest tanken att låta de exekutiva funktionerna överflyttas på häradsskrivaren icke övergives, böra i varje fall häradsskrivarnas verksamhetsområden av ovan antydda skäl avsevärt förminska.

Länsstyrelsen, som icke utan oro följt den starka ökningen av landsfiskalernas arbetsuppgifter utan att organisationen förstärkts i motsvarande mån, ifrågasätter för sin del en reform av landsfiskalsorganisationen i den riktningen att tudelning sker med å ena sidan polis-, åklagar- och administrativa ärenden och å andra sidan exekutiva ärenden jämte skatteindrivningen, varvid sistnämnda ärendesgrupp som huvuduppgift bör anförtros åt nyinrättade tjänster för utmätningsmän. En reform i denna riktning bör självfallet medföra en ändring i distriktsindelningen för landsfiskalsorganisationen. Såsom ytterligare skäl för sitt ställningstagande i frågan vill länsstyrelsen framhålla, att enligt länsstyrelsens erfarenhet en förening av utmätningsmansfunktioner med andra uppgifter ofta nog leder till att de förra bliva eftersatta till de

senares förmån, då de förra uppgifterna ofta bedömas såsom mindre brådskande och angelägna.

Länsstyrelsen är sålunda ense med riksdagens revisorer därutinnan att det nu bör verkställas utredning om fögderiorganisationen i dess helhet. En anledning härtill är såsom revisorerna framhållit den väntade omorganisationen för debitering av skatt till följd av användning av hålkort. Mest angeläget anser länsstyrelsen dock vara att något verkligen inom en snar framtid göres för att lätta arbetsbördan inom landsfiskalsorganisationen och genom en rationell uppdelning av landsfiskalstjänsterna få ett bättre resultat av skatteindrivningen.

En utredning av denna omfattning kommer att taga avsevärd tid. Den bör nämligen med hänsyn till frågornas inbördes nära sammanhang omfatta såväl häradsskrivare- som landsfiskalsorganisationen, och den bör icke begränsas till utmätnings- och skatteindrivningsverksamheten utan göras allsidig. Den bör vidare i erforderlig omfattning inbegripa polisorganisationen åtminstone i vad densamma avser exekutionsbiträdenas verksamhet. Det är nödvändigt med en omorganisation och den bör icke längre få stå tillbaka av kostnadsskäl. Det är för övrigt länsstyrelsens uppfattning att en effektivare organisation beträffande taxering och uppbörd kommer att löna sig.

I handläggningen av detta ärende hava deltagit landshövdingen Ragnar Casparsson, landssekreteraren Ludvig Lorichs, landskamreraren V. Westin och länsassessorn Y. Mortensson, den sistnämnde föredragande.

Västerås i landskontoret den 18 januari 1957

Underdånigst

RAGNAR CASPARSSON

Y. MORTENSSON

Länsstyrelsen i Västerbottens län

Till K o n u n g e n

Med anledning av nådig remiss den 21 december 1956 får länsstyrelsen avgiva följande utlåtande över vad riksdagens revisorer anfört under 38 § vid sina anmärkningar till budgetåret 1955/56. Yttrande i ärendet av landsfogden i länet bifogas.

Den försöksverksamhet som för närvarande pågår rörande användandet av hålkortssystem för uträkning och debitering av skatt m. m. torde komma att resultera i ett överförande till länsstyrelserna av en stor del av de arbetsuppgifter som för närvarande åvila de lokala skattemyndigheterna å landet. Revisorerna uttala att »då det uppenbarligen icke blir möjligt att helt indraga fögderiförvaltningen», denna torde böra omorganiseras, och att det i vart fall syntes önskvärt att tillägga häradsskrivarna vissa nya uppgifter. Enligt revisorerna skulle starka skäl tala för att landsfiskalernas bestyr som utmätningsmän helt övertoges av häradsskrivarna.

För närvarande finnes i vissa större landsfiskalsdistrikt en landsfiskal som enbart är utmätningsman. Enligt länsstyrelsens uppfattning bör — i samband med sammanslagning av mindre landsfiskalsdistrikt — landsfiskalsgöromålen inom samma distrikt i allmänhet uppdelas å en polischef-

åklagare och en utmättningsman och det kan ifrågasättas, om den senare därvid icke lämpligen bör övertaga häradsskrivarnas återstående arbetsuppgifter inom distriktet. En landsfiskal-utmättningsman torde efter kortare utbildning utan svårighet kunna bemästra de relativt fåtaliga arbetsuppgifter som efter genomförandet av ifrågavarande hålkortssystem skulle återstå för de lokala skattemyndigheterna. Å andra sidan sakna häradsskrivarna i regel kompetens som utmättningsmän. För att de skola kunna tillägna sig erforderliga juridiska kunskaper för övertagande av detta arbetsområde, måste för dem anordnas en relativt långvarig och för statsverket dyrbar utbildning. Av praktiska och nationalekonomiska skäl synes en sådan lösning otillfredsställande. I detta sammanhang vill länsstyrelsen i likhet med revisorerna uttala, att någon uppdelning av utmättningsmannagöromålen mellan härads-skrivare och landsfiskal icke är lämplig.

Slutligen anser länsstyrelsen, att frågan om avveckling eller omorganisation av den nuvarande fögderiförvaltningen bör göras till föremål för närmare utredning. Härvid torde särskilt beaktas i vad mån förevarande spörsmål kan inverka å utformningen av taxeringsorganisationen.

I handläggningen av detta ärende har — förutom undertecknade, tjänsteförrättande landskamreraren Anders Rune och tillförordnade länsassessorn Karl Enqvist, föredragande — deltagit tjänsteförrättande landssekreteraren Lars Hultman.

Umeå i landsfogdens expedition den 17 januari 1957

Underdånigst

ANDERS RUNE

KARL ENQVIST

Bilaga

Till Länsstyrelsen i Västerbottens län

Såsom infortrat yttrande i anledning av vad riksdagens revisorer meddelat angående »Indrivning av skatt m. m.» under 38 § vid sina anmärkningar till budgetåret 1955/1956 får jag anföra.

Revisorerna hava med anledning av en kommande omläggning av nuvarande skatteindrivningssystem funnit att vissa av häradsskrivarnas nuvarande funktioner komma att upphöra eller indragas till länsstyrelserna. Fråga har också väckts, huruvida häradsskrivarna med eller utan ändring av nuvarande fögderiers gränser vid en omläggning skulle kunna tillföras nya befogenheter, exempelvis den befogenhet med skatteindrivningen eller eventuellt hela utmättningsmannabefogenheten, som nu tillkommer landsfiskalerna.

Med förbigående av den utformning som häradsskrivarnas ställning kan få skall här belysas i vad mån ändringen skulle hava betydelse för landsfiskalsorganisationen.

Landsfiskalsorganisationen i riket bygger i stort på 3-delning av göromålen i polischefs-, åklagar- och utmättningsmannabefogenheterna, vilken sammanställning av göromål funnits lämplig och har traditions tyngd över sig. Varje enskilt sådant arbetsområde har medfört, att landsfiskalen antingen direkt eller genom sina underlydande polismän bättre än någon annan blivit i tillfälle att känna till sitt distrikt ej blott ur geografisk synpunkt utan

även personligen distriktets inbyggare och deras ställning i olika avseenden. Från landsfiskalernas sida kan göras gällande, att en rubbning av nuvarande göromålen måhända skulle ofördelaktigt inverka på den orts- och personkännedom landsfiskalen numera representerar. Redan nu föreligger emellertid i vissa större distrikt en uppdelning av göromålen på två befattningshavare, varav den ena är polischef-åklagare och den andra utmättningsman. I ett större distrikt borde det enligt min mening vara till fördel om en dylik uppdelning kunde ske, utan att orts- och personkännedomen härför behöfve minskas, varvid jag förutsätter att de båda befattningshavarna kunna tillgodogöra sig varandras erfarenheter. Ur saklig synpunkt skulle det enbart vara till fördel om polischefs-åklagartjänsterna kunde renodlas på en befattningshavare, som därvid kunde koncentrera sig mera på allmän ordning och säkerhet, upptäckande och förebyggande av brott samt mera ostört kunna ägna sig åt förberedande och utförande av åtal. Redan nu har det visat sig nödvändigt att distriktsåklagare, som har att handlägga större brottmål, måste beredas partiell tjänstledighet för att kunna koncentrera sig på uppgiften, ostörd av den löpande verksamhet, som bland annat utmättningsmannasidan medför.

Ur organisatorisk synpunkt skulle ett borttagande av utmättningsmannagöromålen från landsfiskalerna medföra en nedgång i arbetsbördan av sådan grad, att en sammanslagning av distrikt bleve nödvändig. Uppskattningsvis torde sådana distrikt ej böra göras mindre än att de vid nuvarande grunder för arbetspoängen borde komma upp till minst 25 000—30 000 poäng.

Ur personalsynpunkt synes vanskligheter kunna uppstå, eftersom polispersonalen i landsfiskalsdistrikten i stor utsträckning hava blandad tjänst, det vill säga såväl polistjänst som exekutionsbiträdestjänst. Detta innebär att nuvarande personal måste delas upp på de olika arbetsområdena, då det ej kan vara lämpligt, att polispersonalen skall lyda under två olika chefer. Samma gäller i fråga om den statliga personalen på landsfiskalskontoren.

En konsekvens av sammanslagning av nuvarande landsfiskalsdistrikt kan vara att nuvarande landsfiskaler och assistenter i viss mån ej kunna placeras, beroende på huru utmättningsmannaorganisationen kommer att rekryteras och utbildas. Å andra sidan kommer väl rationaliseringen på polischefs-åklagarsidan att medföra ökat behov av biträdande polischefer och åklagare. Även för de renodlade polischefs- och åklagartjänsterna kan ifrågasättas en förändring av rekryterings- och utbildningsförhållanden, därvid rena juristtjänster kunna tänkas.

En eventuell ändring av landsfiskalstjänsterna i anledning av de av riksdagsrevisorerna framdragna synpunkterna synes lämpligast böra lösas i samband med frågan om huvudmannaskapet för polisen i sin helhet och bör någon förändring ej ske, förrän en fullständig utredning klarlagt möjligheterna.

I sammanhanget må tillika framhållas att frågan angående nuvarande landsfiskalernas biträdesorganisation lämpligen bör lösas separat på grund av dess brådskande och nödtvungna läge.

Umeå i landsfogdens expedition den 17 januari 1957.

Erik G. Sahlin

1956 års landsfiskalsbiträdesutredning

Till K o n u n g e n

Sedan genom remiss den 21 december 1956 tillfälle beretts 1956 års landsfiskalsbiträdesutredning att avge utlåtande i anledning av vad riksdagens år 1956 församlade revisorer under § 38 anfört i fråga om indrivning av skatt m. m. får utredningen i underdånighet anföra följande.

Med utgångspunkt från att häradsskrivarna kommer att behöva tilläggas nya arbetsuppgifter i anledning av planerade ändringar i uppbördsväsendet har revisorerna uttalat som sin uppfattning, att det förtjänar närmare undersökas huruvida häradsskrivarna kunde helt eller delvis överta landsfiskalernas bestyr som utmätningsmän. En del av dessa bestyr avser skatteindrivningen. Revisorerna uppger att av den egentliga biträdespersonalen på landsfiskalskontoren genomsnittligt mellan en tredjedel och hälften torde vara sysselsatt med arbetsuppgifter som sammanhänger med skatteindrivningen. Om dessa göromål överfördes till häradsskrivarkontoren skulle följaktligen antalet biträden kunna minskas på de flesta landsfiskalskontor.

Utredningen — som inte ingår på den ifrågasatta omorganisationen i och för sig — vill inledningsvis framhålla, att utredningen inte funnit anledning framställa någon invändning mot den nyssnämnda uppgiften angående antalet biträden på landsfiskalskontor som sysslar med uppgifter i samband med skatteindrivningen. I övrigt vill utredningen anföra, att dess uppdrag, som avser en översyn av landsfiskalernas biträdesorganisation, väntas vara avslutat inom kort. I sitt kommande betänkande avser utredningen att framlägga förslag om både antalet biträdestjänster vid varje landsfiskalskontor och de typer av tjänster som bör förefinnas. Givet är att utredningens överväganden hittills varit grundade på nuvarande förhållanden och att utgångspunkten sålunda varit de arbetsuppgifter som f. n. fullgöres på landsfiskalskontoren. Utredningens kommande förslag avses därför skola ansluta sig därtill. Det av riksdagens revisorer diskuterade uppslaget har som sin grundläggande förutsättning vissa planerade ändringar i uppbördsväsendet, vilka enligt vad revisorerna anfört kan väntas komma till stånd tidigast i början av 1960-talet. Det är med hänsyn härtill uppenbart att det trängande behov av förstärkning av landsfiskalskontorens biträdesorganisation, som f. n. föreligger och som föranlett utredningens tillsättande, bör tillgodoses utan avvaktan på planerade reformer av ifrågasatt natur.

Stockholm den 15 januari 1957

Underdånigst

N. AF MALMBORG

*Sven-Olof Hedengren***Sveriges Häradsskrivarförening**

Till K o n u n g e n

Genom nådig remiss den 21 december 1956 har Sveriges Häradsskrivarförening beretts tillfälle att inkomma med utlåtande angående riksdagens revisorers berättelse i vad den avser indrivning av skatt m. m. och får föreningen i sådant avseende i underdånighet anföra.

Anledningen till att statsrevisorerna aktualiserat frågan om skatteindriv-

ningens ordnande synes närmast bero på en befarad framtida minskning av härads-skrivarnas uppgifter. Efter en orientering om de pågående undersökningarna angående hålkortssystemets användbarhet för debitering och andra arbetsuppgifter inom de lokala skattemyndigheternas verksamhetsområde anför nämligen statsrevisorerna bland annat: »Därest ifrågavarande undersökningar leda till positivt resultat — vilket torde finnas anledning antaga skall bliva fallet — kommer en stor del av de arbetsuppgifter som nu åvila den lokala skattemyndigheten på landet att överföras till länsstyrelserna. Det torde kunna förutsättas, att återstående arbetsuppgifter icke komma att utgöra tillräckligt underlag för bibehållande av den nuvarande härads-skrivarorganisationen.» Utgående från denna förutsättning framhålls i revisorernas berättelse att det förtjänar närmare undersökas, huruvida förutsättningar äro för handen att låta härads-skrivarna helt eller delvis övertaga landsfiskalernas bestyr som utmättningsmän.

Att döma av den uppräknade av härads-skrivarnas huvudsakliga arbetsuppgifter, som återfinnes i statsrevisorernas framställning, finnes det anledning antaga att revisorerna bibringats en i viss mån felaktig uppfattning om härads-skrivarnas egentliga sysselsättning. Sammanställningen synes grunda sig på den i flera avseenden föråldrade instruktionen för härads-skrivarna. Riktigt är visserligen att de uppräknade arbetsuppgifterna kvantitativt sett återspeglar härads-skrivarkontorens huvudsakliga sysselsättning. Föreningen finner emellertid för sin del det icke vara tillräckligt framhåvt att dessa göromål till sin huvudpart utföras av expeditionspersonal. Härads-skrivaren personligen ägnar numera sin tid företrädesvis åt utredningar och beslut samt utövar framför allt en omfattande rådgivnings- och upplysningsverksamhet i beskattningsangelägenheter och därmed sammanhängande spörsmål med ofta betydande ekonomiska verkningar för både den skattskyldige och det allmänna. Ytterligare må nämnas den ur rättvisesynpunkt viktiga och statsfinansiellt sett angelägna arbetsgivar kontrollen. Föreningen tillåter sig i detta avseende åberopa sig på riksdagens revisorer, som i nästföregående berättelse bl. a. meddelat att beloppen av den vid utgången av varje budgetår oredovisade, särskilt uppdebiterade A-skatten oavbrutet ökat alltsedan källskattereformens genomförande och med anledning av de betydande A-skattebelopp, som årligen undandrages statsverket, framhållit angelägenheten av att den kontroll, som i förevarande avseende författningen enligt åligger lokal skattemyndighet, utövas med största noggrannhet. Av det sagda framgår, att de arbetsuppgifter, som ankommer på härads-skrivaren personligen, äro av den art att de, oavsett varje slag av automation, i allt väsentligt kommer att kvarstå eller rättare sagt kan förväntas liksom hittills öka i takt med det ekonomiska livets utveckling och samhällsverksamhetens fortsatta utbyggnad.

I detta sammanhang förtjänar framhållas att 1955 års taxerings-sakkunniga, som »räknar med att de lokala skattemyndigheterna allttjämt blir behöfliga» (Kungl. Maj:ts prop. nr 150 år 1956 sid. 111), förordat placering av de nya taxerings-assistenterna hos de lokala skattemyndigheterna bl. a. därför, att utförandet av expeditionsarbete för de särskilda taxerings-nämnderna skall kunna utföras av genom beräknad automation friställd arbetskraft hos de lokala skattemyndigheterna — Departementschefen har biträtt detta förslag (sid. 168).

Med denna arbetssituation för ögonen ute i fögderierna torde det ställa sig svårt för den enskilde härads-skrivaren att föreställa sig, att den fulla

sysselsättningen för hans del skulle befinna sig i farozonen, även om han är fullt medveten om att den tekniska upprustningen i framtiden kan komma att befria hans kontorspersonal från flera av de rutinmässiga arbetsuppgifterna. Häradsskrivarföreningen är dock icke informerad om de hittills vunna resultaten av de sedan lång tid pågående hålkortsexperimenten och saknar därför varje möjlighet att bedöma, om dessa inom överskådlig tid kan påkalla omdisposition av vissa tjänsteåligganden.

Föreningen har med dessa allmänna reflexioner icke velat bestrida lämpligheten av att häradsskrivarorganisationen anlitas även för den nu aktuella uppgiften. De olika leden av folkbokföring, beskattning och restindrivning griper nämligen in i varandra på ett så intimt sätt, att en mera enhetlig handläggning av därtill hörande ärenden med anlitan av gemensam och för ändamålet specialutbildad kontorspersonal samt utnyttjande av allt tillgängligt utrednings- och arbetsmaterial framstår som önskvärd och ändamålsenlig. De isolerade åtgärder, som den lokala skattemyndigheten och utmätningssmannen nu vidtager för att skydda statsverket från skatteförluster, skulle t. ex. kunna ske med mindre omgång och förmodligen med större effekt, om de vidtages av samma myndighet. För den enskilde skulle det många gånger vara av största betydelse att på samma ställe få sina i förevarande avseenden uppkomna spörsmål klarlagda och i ett sammanhang reglerade. Sett från dessa och liknande synpunkter anser föreningen att en utveckling mot bättre samordning vore eftersträvansvärd. Under årens lopp har föreningen styrkts i sin övertygelse att den bästa och effektivaste lösningen av berörda organisatoriska problem vore att finna i häradsskrivarkontorens utveckling till verkliga, lokala skattekontor, till vilket alla hit hörande funktioner samlades.

Ett av de bärande skälen för utmätningssmannabestyrelsens skiljande från landsfiskalernas tjänsteutövning uppgives vara arbetsbördans ökning, speciellt polisgöromålens ansvällning. Av den till statsrevisorernas berättelse fogade statistiken från vissa landsfiskalsdistrikt, sammanställd i syfte att belysa landsfiskalernas arbetsbörda, har föreningen icke kunnat bilda sig någon bestämd uppfattning om volymen av utmätningssmannärendena, särskilt som arbetsmängden angivits med hjälp av icke närmare förklarade koefficienter. Det torde emellertid kunna förutsättas att arbetsmängden icke är större än att häradsskrivarorganisationen med tillskott av de kvalificerade medhjälpare, som föreningen förutsätter skola ställas till häradsskrivarnas förfogande, skall kunna upptaga samtliga utmätningssmannärenden inom organisationens ram.

På grund av ovissheten beträffande flera organisatoriska frågor, till vilka hänsyn måste tagas vid utmätningssväsendets framtida utformning, har föreningen velat inskränka sig till dessa principiella synpunkter. I likhet med riksdagens revisorer förutsätter föreningen att spörsmålet upptages till förnyad prövning, när bättre förutsättning att fatta en bestämd ståndpunkt föreligger.

Stockholm den 21 januari 1957

Underdånigst

FOLKE EKLUND

BERTIL KROOK

Gösta Heimer

Föreningen Sveriges landsfiskaler

Till Konungen

Sedan föreningen Sveriges landsfiskaler beretts tillfälle att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens år 1956 församlade revisorer anfört i sin berättelse under § 38 »Indrivning av skatt m. m.», får föreningen anföra följande.

Revisorerna ha med anledning av planerade ändringar i uppbördsväsendet, vilka beräknats kunna komma till stånd tidigast i början av 1960-talet och som sammanhånga med utnyttjandet av hålkortsmaskiner inom lokala skattemyndigheternas verksamhetsområde, ifrågasatt huruvida efter ändringarna återstående arbetsuppgifter komma att utgöra tillräckligt underlag för ett bibehållande av den nuvarande härads-skrivarorganisationen. Olika alternativ till en omorganisation ha ansetts tänkbara.

De arbetsuppgifter, som avses skola utföras med anlitande av hålkortsmaskiner, torde till övervägande del för närvarande utföras av biträdespersonal på härads-skrivarkontoren. Ändringarna torde därför mindre beröra härads-skrivarnas egna arbetsuppgifter. Med hänsyn härtill och då härads-skrivarna genom 1956 års riksdagsbeslut angående ny taxeringsorganisation ålagts att i större utsträckning än för närvarande medverka vid taxeringsarbetet, torde underlag nu saknas för ett någorlunda säkert bedömande av önskvärdheten eller nödvändigheten av att tillföra härads-skrivarna ytterligare arbetsuppgifter. Revisorerna ha emellertid ansett det förtjäna närmare undersökas, huruvida förutsättningar äro för handen att låta härads-skrivarna helt eller delvis övertaga landsfiskalernas bestyr som utmätningsman. Den kraftiga ökningen under senare år av landsfiskalernas arbetsbörda, särskilt i fråga om polischefs- och åklagargöromålen, samt den presumerade fortsatta ökningen har härvid ansetts utgöra särskilda skäl för en sådan undersökning.

Frågan om överflyttning av landsfiskalernas utmätningsmannagöromål på särskilda befattningshavare har varit aktuell vid flera tillfällen tidigare, senast inom 1947 års landsfiskalsutredning. Det har vid dessa tillfällen dock varit fråga om ett bibehållande av dessa göromål inom *landsfiskalsorganisationen*. Tudelingstanken har dock i princip avvisats men förverkligats i några fall (f. n. 19 distrikt), där mängden kvalificerade göromål i distriktet ansetts så stor att förutom polischefen-åklagaren även en utmätningsman blivit fullt sysselsatt. Anledningen till detta principiella ställningstagande har varit att befattningshavarnas tjänstgöringsområden skulle bli alltför stora med ty åtföljande försämrad person- och lokalkännedom samt stegrade kostnader för såväl allmänheten som statsverket. Särskilt gäller detta de glest befolkade delarna av landet, i synnerhet Norrland. Vid en *överflyttning* av utmätningsmannagöromålen *på härads-skrivarna* torde säkerligen dessa olägenheter bli större. Inom de mest arbetstungda fögderierna (t. ex. Svartlösa, Solna m. fl.) torde för övrigt en dylik överflyttning över huvud icke kunna genomföras. Svårigheter av liknande art torde möta vid en överflyttning på härads-skrivarna av allenast bestyret med indrivning av skatter och böter. I detta sammanhang förtjänar även frågan om indrivningsresultatets beroende av utmätningsmannadistriktens storlek uppmärksamhet.

Inom föreningen råder nära nog fullständig enighet om att ett avskiljande av utmätningsmannaverksamheten helt eller delvis från polischefen-åklagaren förutsätter motsvarande uppdelning inom polisväsendet på landsbygden (bortsett från eventuella övergångsanordningar). Härmed förknippade pro-

blem, vilka bl. a. berörts av departementschefen i prop. 1954: 75 (sid. 72) med förslag till polislönereglemte, torde kräva särskild utredning.

På bedömningen av föreliggande spörsmål torde vidare komma att inverka en framtida revision av utsökningslagen, resultatet av den av 1956 års riksdag begärda utredningen om huvudmannaskapet för polisväsendet i riket, vilken utredning torde komma att bli tillsatt inom kort, samt den pågående utredningen om städernas särskilda skyldigheter och rättigheter gentemot staten.

Föreningen anser att resultatet av sålunda bebadade eller pågående utredningar bör avvaktas, innan föreliggande spörsmål om överflyttning av landsfiskalernas utmätningssmannagöromål helt eller delvis på häradskrivarna närmare undersökes. Med anledning härav har föreningen ej ansett sig böra taga ställning till olika uppkommande detaljspörsmål, t. ex. utbildningsfrågor.

Ett slutligt ställningstagande i den föreliggande frågan måste i varje fall ligga långt fram i tiden. I avvaktan härpå är det ofrånkomligt att den nuvarande landsfiskalsorganisationen hålles fullt funktionsduglig, bl. a. genom att behovet av biträden tillgodoses. I den mån mängden av kvalificerade göromål och förhållandena i övrigt ger anledning därtill bör liksom hittills en tudelning av landsfiskalstjänsten på en polischef-åklagare och en utmätningssman komma till stånd.

Nacka den 21 januari 1957

Underdånigst

LARS WAESTERBERG

Ordf.

§ 39 Räddningstjänsten i de svenska fjällen

Statskontoret

Underdånigt utlåtande

Den av revisorerna lämnade redogörelsen utvisar att räddningstjänsten i de svenska fjällen betraktas som en statlig uppgift och att kostnaderna för verksamheten i huvudsak kommit att åvila statsverket. Mot bakgrunden härav synes det naturligt att, som revisorerna förordat, de anslag, som erfordras för ändamålet, hädanefter ställas till förfogande från fonden till friluftslivets främjande. Då viss erfarenhet av räddningstjänsten nu föreligger, torde det vara lämpligt att upptaga till övervägande de frågor på vilka statsrevisorerna riktat uppmärksamheten. Särskilt gäller detta spörsmålet om enhetliga normer för ersättning åt i räddningstjänsten deltagande personal ävensom frågan om skyldighet för den, som orsakat efterspaning, att bestrida därav föranledda kostnader. Då berörda frågor torde äga samband med den av revisorerna angivna utredningen, böra de beaktas vid fullgörandet av utredningsuppdraget.

Stockholm den 7 januari 1957

Underdånigst

HERMAN KLING

ELOF JERDENIUS

Sten-Ulrik Engström

Riksräkenskapsverket**U n d e r d å n i g t u t l å t a n d e**

Riksräkenskapsverket delar revisorernas uppfattning att medel, efter närmare utredning om behovet, böra ställas till berörda länsstyrelser disposition för anskaffande av materiel och utrustning åt för räddningstjänsten i fjällen organiserade patruller. Medlen böra emellertid enligt ämbetsverkets mening, liksom hittills, anvisas från förslagsanslaget till anordnande av polisbevakning i annan än den i lagen om polisväsendet i riket stadgade ordning m. m., titeln kostnader för efterspaning, upptäckande av brott m. m.

Det torde, såsom revisorerna framhållit, böra närmare klarläggas, i vad mån av fjällräddningstjänstens uttryckningar föranledda kostnader skola återgäldas till statsverket.

I handläggningen av detta ärende ha, förutom undertecknade, byråcheferna Faxelius och Stenström deltagit.

Stockholm den 19 januari 1957

GÖSTA RENLUND

MALTE OREDSSON

Länsstyrelsen i Kopparbergs län**Till K o n u n g e n**

Genom remiss den 21 december 1956 har länsstyrelsen anmodats avgiva utlåtande i fråga om räddningstjänsten i de svenska fjällen. Till efterkommande härav får länsstyrelsen anföra följande.

Erfarenheterna för detta läns vidkommande visar, att fjällområdena bli alltmer eftersökta mål för olika former av rekreation och friluftsliv. Under de senaste åren har ökningen av antalet besökare varit markant och skärpta krav har på grund härav kommit att ställas på fjällräddningstjänstens effektivitet. Av vad inhämtats från landsfiskalerna i de för länets del aktuella områdena framgår, att det för närvarande brister framför allt i fråga om räddningspatrullernas utrustning. Särskilt gäller detta radioutrustningen samt den speciella materiel, som är erforderlig vid lavinolyckor. Det som i övrigt finnes i utrustningsväg är till stor del privatägt och i viss mån förslitet. Det har av landsfiskalerna framhållits såsom lämpligt, att en fullständig nyutrustning nu sker med enhetlig materiel och att den gamla utrustningen får utgöra en reserv inom fjällområdena. Kostnaderna för en sådan upprustning har för Lima landsfiskalsdistrikts vidkommande uppskattats till i runt tal 15 000 kronor och för Särna landsfiskalsdistrikt 28 000 kronor. För sistnämnda distrikt innefattar beloppet uppsättning av förslagsvis 2 nya patruller inom Fulufjällsområdet, där tidigare någon fast organiserad fjällräddning icke ansetts erforderlig.

Det är angeläget, att de frågor som ha samband med kostnaderna för räddningstjänsten snarast lösas. Rådande ofullständigheter i utrustningen är väsentligen beroende på oklarhet hos landsfiskalerna om och i vilken utsträckning statliga medel får tas i anspråk. Länsstyrelsen delar den av riksdagens revisorer företrädde uppfattningen, att räddningstjänsten bör

hänföras till den i princip statliga uppgiften att svara för allmän ordning och säkerhet och att anslag för ändamålet bör ställas till förfogande av statsverket.

Klarare regler rörande möjligheterna att återkräva ersättning från enskilda äro erforderliga. Berörda landsfiskaler hålla före, att återbetalningskyldighet icke bör ifrågasättas annat än i de uppenbara fallen, då ett spaningsföretag fått sättas igång till följd av att den efterspanade helt nonchalerat anvisningar och varningar från personer som besitta auktoritet på området. Länsstyrelsen vill för sin del understryka vikten av att regler tillskapas som så litet som möjligt lämnar rum för tvekan i tillämpningen. Påpekas bör att det här kan bli frågan om avsevärda belopp, framför allt i de icke ovanliga fallen, då flygspaning befinnes erforderlig.

I den slutliga handläggningen av detta ärende hava deltagit landssekreteraren Harry Carleholm och, såsom föredragande, förste länsnotarien Stig Rönnblad.

Falun i landskansliet den 21 januari 1957

Underdånigst

HARRY CARLEHOLM

S. RÖNNBLAD

Länsstyrelsen i Jämtlands län

Till K o n u n g e n

Genom nådig remiss den 21 december 1956 har länsstyrelsen i Jämtlands län anbefallts avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer i sin år 1956 avgivna berättelse under § 39 anfört rörande räddningstjänsten i de svenska fjällen. Länsstyrelsen får med anledning härav i underdånighet anföra följande.

I likhet med riksdagens revisorer anser länsstyrelsen, att en förutsättning för att fjällräddningstjänsten skall kunna fungera på ett effektivt sätt är, att den har tillgång till erforderlig materiel. De inom länet organiserade civila patrullerna ävensom det av militära förband uppsatta räddningsdetachmentet måste anses vara i detta hänseende relativt väl rustade. Det finnes dock en hel del utrustning, som säkerligen blir nödvändig att anskaffa, t. ex. radioutrustning åt vissa av de civila patrullerna, kompletterad med mindre radiostationer å vissa platser i högfjället. En del av den redan anskaffade utrustningen till räddningsmanskapet behöver kompletteras och viss ytterligare materiel nyanskaffas. Slutligen bör möjlighet skapas att ersätta försliten och under utryckning förstörd eller förkommen materiel samt medel ställas till förfogande för förvaring och vård av utrustningen.

Länsstyrelsen delar revisorerernas uppfattning att anordnandet av här avsedd räddningstjänst tillhör den i princip statliga uppgiften att svara för allmän ordning och säkerhet. Med hänsyn härtill och då fjällräddningstjänsten ej allenast avser att stå turister och likställda till tjänst utan även ortsbör och andra, som färdas i fjällen, synas medel till densammans utrustning ej böra, såsom revisorererna förslagsvis antytt, utgå från fonden till friluftslivets främjande utan i stället, såsom hittills vid vissa tillfällen ägt

rum, från det under elfte huvudtiteln uppförda anslaget till anordnande av polisbevakning i annan än den i lagen om polisväsendet i riket stadgade ordning m. m.

I detta sammanhang må upplysningsvis nämnas, att Eders Kungl. Maj:t vid två särskilda tillfällen beviljat länsstyrelsen anslag till utrustning för fjällräddningstjänsten från nämnda anslag under elfte huvudtiteln, nämligen den 20 januari 1956 till anskaffande av materiel och utrustning åt de av länsstyrelsen organiserade patrullerna och den 23 mars 1956 för inköp av materiel till sex lavindepåer i länets fjälltrakter. Jämväl från fonden till friluftslivets främjande har Eders Kungl. Maj:t beviljat anslag till fjällräddningstjänsten, nämligen den 17 juni 1948 och den 12 september 1955. Vid de båda sistnämnda tillfällena gällde det dock vissa anordningar av byggnadsteknisk natur, såsom uppförandet av vindskydd, reparation av kåtor, reparation och nyrösning av vissa leder m. m.

Beträffande den av revisorerna upptagna frågan om och i vad mån ersättning för av fjällräddningstjänstens utryckningar föranledda kostnader kunna uttagas av de enskilda personer, som föranlett utryckningarna, vill länsstyrelsen anföra följande.

Länsstyrelsen har vid ett tidigare tillfälle underställt ifrågavarande spörsmål Eders Kungl. Maj:ts prövning, i det att länsstyrelsen den 15 november 1947 hemställde, att Eders Kungl. Maj:t måtte eftergiva det villkor för länsstyrelsens befogenhet att bestrida kostnader för efterspaningar, som föreskrivits i Kungl. Maj:ts beslut (inrikesdepartementet) den 10 oktober 1947 angående bemyndigande för länsstyrelsen att bestrida kostnader för efterspanande av försvunna personer m. m. och som avsåge enskilds möjlighet att bestrida samma kostnader, i varje fall då efterspaningen avsåge i fjällen försvunna personer. Till stöd för sin framställning anförde länsstyrelsen bl. a. följande.

»Länsstyrelsen är av den uppfattningen att det för ett omedelbart och effektivt ingripande av myndigheterna för eftersökande av försvunna personer är oundgängligt, att det redan från början kan räknas med att medel finnas tillgängliga för utgivande av ersättning åt för ändamålet uppbådat spaningsmanskap. Därest ersättningen under vissa förhållanden skall gäldas av den försvunne, respektive de efterlevande, uppkommer en osäkerhet, som måste utöva en förlamande inverkan på initiativkraften. Det synes dock länsstyrelsen att, då länsstyrelsen eller polismyndighet påkallar efterspaning av försvunna personer, åtgärden faller inom polismyndigheternas skyldighet att sörja för allmän säkerhet.

Under sådana förhållanden torde det icke kunna anses riktigt att ifrågavarande kostnader gäldas av enskilda, då spaningsåtgärderna påkallas av vederbörande myndighet. Det torde vidare böra frambållas att för utsändande av undsättningsmanskap icke erfordras att begäran därom framställs av den efterspanades anhöriga samt att, därest vederbörande anmodas betala räddningsarbetet, delade meningar kan uppstå beträffande behövligheten av de vidtagna hjälpåtgärdernas omfattning och skäligheten av kostnaderna. Skyldigheten för länsstyrelsen att i varje fall undersöka, huruvida enskild person *kan* bestrida de kostnader, varom fråga är, kan jämväl föranleda betydande omgång och besvär.»

I sitt över framställningen den 15 december 1947 avgivna utlåtande yttrade riksräkenskapsverket bl. a. följande.

»Genom inrikesdepartementets ämbetsskrivelse den 10 oktober 1947 ha

länsstyrelserna erhållit ett generellt bemyndigande att själva besluta om ersättning för ifrågavarande kostnader. I nämnda ämbetsskrivelse har såsom en förutsättning för att kostnaderna skola bestridas från det i skrivelsen angivna riksstatsanslaget angivits, att kostnaderna icke kunna bestridas av enskilda personer. Denna föreskrift innebär enligt riksräkenskapsverkets uppfattning icke någon begränsning av länsstyrelsernas befogenhet att i varje särskilt fall vidtaga erforderliga åtgärder för efterspanande av vilsegångna personer och att förskjuta hela kostnaden för efterspanandet. Däremot innebär föreskriften i fråga befogenhet och även i viss mån skyldighet för länsstyrelserna att beträffande exempelvis personer, som vid turistfärd i fjälltrakterna gått vilse, föranstalta om undersökning i efterhand, huruvida vederbörande genom ohörsamhet mot utfärdade regler eller givna råd och anvisningar kunna åläggas ersättningskyldighet för uppkomna spaningskostnader. Därest i de regler och anvisningar för turistfärder i fjällen, som komma att utfärdas, ett uttalande göres om att vederbörande riskerar betalningsskyldighet beträffande för spaningsarbetet uppkomna kostnader, skulle detta kunna medverka till att olyckshändelser av nu ifrågavarande art förebyggas.»

Genom beslut den 23 januari 1948 fann Eders Kungl. Maj:ts framställningen icke föranleda någon åtgärd.

Länsstyrelsen har med anledning av Eders Kungl. Maj:ts sistnämnda beslut i cirkulärskrivelse till landsfiskalerna i länet anført bl. a., att därest vilsegången person genom ohörsamhet mot utfärdade regler eller givna råd och anvisningar åsidosatt normal aktsamhet och sålunda kunde anses i väsentlig mån själv vållande till sin nödställda belägenhet, vederbörande ansåges böra sedermera själv betala de för efterspaningen uppkomna kostnaderna samt att det för länsstyrelsens ställningstagande i ersättningsfrågan fordrades utredning beträffande de förhållanden, som i förevarande avseende stode i samband med den vilsegångnes försvinnande. Med anledning härav framhöll länsstyrelsen angelägenheten av att i dylika ärenden utredning förefunnnes beträffande de förhållanden, som hörde samman med vederbörandes egen skuld till att efterspaningen ansetts böra äga rum. Därest så lämpligen ansåges böra och kunna ske, borde den efterspanade avgiva förklaring, huruvida eller i vad mån han ansåge sig ersättningsskyldig för spaningskostnaderna.

Riksdagens revisorer hava för sin del funnit det angeläget, att berörda fråga klarlades. Därest regler innefattande ersättningsskyldighet för enskild person utfärdades, måste det enligt revisorerna alltjämt i viss omfattning bli beroende av ett bedömande i varje särskilt fall, om denna skyldighet skulle göras gällande. Det borde dock vara möjligt att utfärda bestämmelser, som föranleda en mer enhetlig tillämpning än den nuvarande, knapphändiga föreskriften.

De gångna årens erfarenheter inom länsstyrelsen av handläggningen av dylika ärenden har tydligt givit vid handen, att det ofta visat sig mycket svårt och understundom omöjligt att trots att noggrann utredning förelegat bedöma om vederbörande åsidosatt normal aktsamhet och således kunde anses betalningsskyldig. I de flesta fallen har vederbörande själv hållit före, att så icke varit fallet. När vederbörande vägrat att helt eller delvis betala kostnaderna för efterforskningarna, har någon annan utväg ej stått till buds än att draga frågan inför domstol. Vid bedömande av de fall, där detta hittills blivit aktuellt, har länsstyrelsen ansett möjligheterna att genom domstolsförfarande utfå ersättning så ovissa, att någon rättegång ej anhängig-

gjorts; länsstyrelsen har därför varit nödsakad förordna att kostnaderna skulle stanna å statsverket.

Handläggningen av dylika ersättningsfrågor har berett såväl länsstyrelsen som polismyndigheterna i berörda distrikt åtskilligt arbete utan åsyftat resultat. Den för ärendets handläggning nödvändiga utredningen har därjämte ofta skapat irritation hos vederbörande, som ibland flera gånger måst höras av polismyndighet.

Ej heller finner länsstyrelsen, såsom riksräkenskapsverket i det refererade yttrandet hållit före, en upplysning till allmänheten om riskerna för att ådraga sig betalningsskyldighet vara av så stort värde för minskandet av olycksfallsfrekvensen bland turisterna i fjällen, att det bör inverka vid bedömningen av frågan, huruvida nu ifrågasatta ersättningsregler böra utfärdas eller ej.

Om föreskrifter skulle utfärdas av innehåll att i fjällen vilsegångna eller försvunna personer under vissa förhållanden skulle vara skyldiga ersätta efterspaningskostnaderna, lär det vara erforderligt, att föreskrifterna erhöles civillags karaktär. Tillämpningen av lagbestämmelser i ämnet skulle vid ett bestridande av betalningsskyldighet ankomma på domstol. Även i detta fall skulle uppkomma svårbedömda frågor, huruvida den efterspanade vid sitt anträdande av sin färd eller eljest eftersatt den aktsamhet, som kunde påfordras, huruvida den spaningsapparat, som satts igång, varit överdimensionerad o. s. v. Det förefaller länsstyrelsen som om det skulle bli svårt att utforma klara och entydiga regler i dessa avseenden. En eventuell lagstiftning bör ej begränsas att omfatta vad man vanligen kallar turister och turistfärder. Det förekommer nämligen ofta att andra än turister råka ut för olyckor eller försvinna, t. ex. bärplockare och skogsarbetare, och att därvid stora spaningspådrag få göras. Någon anledning att sätta turisterna i fjällvärlden och den i de nordliga länen på olika sätt organiserade fjällräddningstjänsten i särställning i förhållande till den spanings- och hjälpverksamhet det allmänna igångsätter för andra kategorier människor i nödsituationer, synes knappast föreligga.

Slutligen bör, såsom även riksdagens revisorer antytt, viss hänsyn tagas till det förhållandet, att det icke kan anses uteslutet att ett utfärdande av nu avsedda bestämmelser lätt kan komma att lägga en viss hämsko å turistlivet i fjällen.

Länsstyrelsen vidhåller således i princip sin redan år 1947 intagna ståndpunkt i fråga om förevarande ersättningskyldighet och anser att spaningskostnaderna böra gäldas av det allmänna i samtliga de fall, där beslut om igångsättande av efterspaning meddelats av länsstyrelsen eller vederbörande polischef.

Sammanfattningsvis vill länsstyrelsen ange sin ståndpunkt på följande sätt.

Fjällräddningstjänsten bör även i fortsättningen vara en angelägenhet, som länsstyrelserna svara för; utrustnings- och utryckningskostnader för densamma böra bestridas av staten. Några skärpta regler för enskildas ersättningskyldighet äro ej påkallade. Kostnaderna bör liksom hittills bestridas från det s. k. polisbevakningsanslaget.

I handläggningen av detta ärende har förutom undertecknade, landshövding och civilförsvarsdirektör, deltagit landssekreteraren Åke Lindeberg.

Östersund i landskansliet den 19 januari 1957

Underdånigst

ANDERS TOTTIE

Länsstyrelsen i Västerbottens län**Till Konungen**

Genom nådig remiss den 21 december 1956 har länsstyrelsen anbefallts att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer anfört rörande räddningstjänsten i de svenska fjällen.

Med anledning härav får länsstyrelsen överlämna infordrat yttrande från landsfogden i länet samt för egen del anföra följande.

Länsstyrelsen instämmer i revisorernas uttalande, att räddningstjänsten i de svenska fjällen fått en med hänsyn till de lokala förhållandena lämplig organisatorisk utformning och att det i framtiden torde vara ändamålsenligt att i förevarande avseende bygga på en samverkan mellan statliga myndigheter och enskilda frivilliga. Beträffande de av fjällräddningstjänstens utryckningar föranledda kostnaderna har det av revisorernas utredning framgått, att oklarhet råder, huruvida och i vad mån ersättningar för dylika kostnader kunna uttagas av enskilda. Länsstyrelsen delar revisorernas uppfattning att denna fråga synes böra närmare klarläggas. Enligt länsstyrelsens mening vore det lämpligt med bestämmelser, som möjliggöra uttagande av ersättning av personer, som genom vårdslöshet vid fjällfärder eller dylikt förorsakat det allmänna kostnader för deras räddning och som bedömes vara i stånd att helt eller delvis bära dessa kostnader. Länsstyrelsen vill därför tillstyrka, att ifrågavarande spørsmål göres till föremål för närmare utredning.

I den slutliga handläggningen av detta ärende ha deltagit landssekreteraren Lennart Lindblad och förste länsassessorn L. Hultman, den senare föredragande.

Umeå i landskansliet den 10 januari 1957

Underdånigst

LENNART LINDBLAD

L. HULTMAN

Bilaga

Till Länsstyrelsen i Västerbottens län

Såsom infordrat utlåtande i anledning av riksdagens revisorers anmärkning under 39 § till budgetåret 1955/56 angående räddningstjänstens ordnande i de svenska fjällen får jag anföra följande.

De svenska fjälltrakterna utgöras i synnerhet vintertid icke endast av natursköna trakter, där man med fördel kan hämta rekreation samt bedriva jakt, fiske och renskötsel. De hava även sina avigsidor med de ödsliga vidderna och avstånden samt sina risker för laviner och hastigt uppkommande oväder. För att färdas i fjällen måste man vara fjällvan och hava väl avpassad utrustning. Även den som är fjällvan och medveten om påfrestningarna kan råka illa ut vid sin vistelse i fjällen. Så har under årens lopp mången av den bofasta befolkningen samt till och med samerna måst duka under i sin kamp med fjällen och de lössläppta naturelementen. Under de senaste åren har den allmänna samhällsutvecklingen medfört, att allt flera människor sökt sig till fjällen för att där njuta av naturen och finna

rekreation. För dessa måste fjällen anses innebära en än större fara, då de oftast icke äro underkunniga om eller utbildade till att möta de vanskligheter som kunna uppstå.

För hjälp vid olycksfall och efterspaning av i fjällen nödsatta personer måste anses nödvändigt med en organisation som vid påkommande behov kan inskrida. De grundkrav man bör ställa på en sådan organisation äro, att den bör stå under en enhetlig ledning, vara sammansatt av lämpliga krafter samt vara försedd med tjänlig utrustning. Ävenså bör hjälporganisationen vara förlagd i så nära anslutning som möjligt till de platser, där användning kan tänkas förekomma.

I Västerbottens län har fjällräddningstjänsten hittills handhafs av länsstyrelsen under landsfogdens ledning med biträde av polischeferna i de olika fjällmarksdistrikten. Patrullerna till antalet elva med fem man i varje hava uttagits på frivillighetens väg och finnas förlagda å lämpliga platser i fjällvärlden. Endast patrulledare och vice patrulledare hava erhållit särskilt förordnande av länsstyrelsen; övriga patrullmedlemmar uttagas efter lämpligheten bland befolkningen vid varje särskilt tillfälle.

Utrustningen har antingen erhållits av militära myndigheter som lån eller anskaffats för medel, som ställts till förfogande av Röda korset. Materielen utgöres för närvarande av, se *bilaga 1*.

I fråga om *kostnader* har statsverket tidigare icke haft några utgifter för vare sig utrustning eller stående arvoden. Däremot hava de kostnader, som uppstått i samband med patrullernas utryckning och verksamhet, såsom för tidsspillan och förlorad arbetsförtjänst ersatts ur anslaget för »Anordnande av polisbevakning i annan än den i lagen om polisväsendet i riket stadgade ordning m. m.»

I november 1955 tilldelade Kungl. Maj:t efter särskild framställning där- om fjällräddningstjänsten i Västerbottens län *dels* ett tillfälligt anslag på 2 000 kronor för inköp av viss materiel, för vilka medel anskaffats dubbla uppsättningen lavinsonder samt en ackumulatorladdad strålkastare till varje patrull, *dels ock* ett årligt anslag om 2 200 kronor såsom arvoden åt patrulledarna, vilka medel numera utbetalas till varje patrulledare, som samtidigt är materialförvaltare. (200 kronor per man.)

Den i länet anordnade fjällräddningstjänsten har fungerat väl med sin nuvarande organisation, och något behov av omläggning har icke ansetts påkallat. Av den verkställda utredningen synes jämväl som om fjällräddningstjänsten i andra län med gott resultat varit anordnad på annat sätt. Jag vill därför ifrågasätta riktigheten av att genom införande av enhetliga bestämmelser eller centraliserat förfarande bryta nu gällande ordning och såsom egen uppfattning anföra, att varje län bör få organisera sin fjällräddningstjänst efter eget bedömande.

Fjällräddningspatrull i Tärna, foto, se *bilaga 2*.¹

Riksdagsrevisorernas uppmärksamhet av allmännyttan och initiativ i syfte att anordna allmänna medel till fjällräddningstjänstens bedrivande måste hälsas med stor tillfredsställelse, och anser jag att statsmedel äro nödvändiga för verksamheten i följande omfattning:

- 1) för anskaffande och vidmakthållande av tjänlig utrustning,
- 2) för ersättning i form av arvoden till patrulledare och materieförvallare,
- 3) för tillgodoseende av förlorad arbetsförtjänst eller tidsspillan vid utryckningar eller verksamhet av patrulledare och patrullmedlemmar.

¹ Här ej avtryckt.

Redovisning och kontroll av sålunda anordnade statsmedel bör gå över länsstyrelserna. En särskild bestämmelse bör införas om återbetalnings-skyldighet av sådan enskild, som bedömes själv hava orsakligt framkallat kostnaden.

Umeå i landsfogdens expedition den 7 januari 1957

Erik G. Sahlén

Bilaga till bilaga

Materiel per patrull (Västerbotten)

Inköpt materiel.

- 5 par hundskinnshandskar
- 5 st. pannlampor Pertrix
- 1 st. sovsäck, renhårs
- 1 par skaklar för mansdrag av pulka
- 1 par selar » » » »
- 2 st. iglospadar
- 2 st. campingyxor med fodral
- 2 st. kartfodral armémodell
- 2 st. termosflaskor
- 1 st. vindsäck
- 5 st. raketer
- 5 st. bensinkök med kokkärl, Primus
- 1 st. rimforspulka
- 5 st. livlinor
- 5 par överdragsbyxor
- 2 st. lavinsonder
- 1 st. strålkastare, Nifa

Lånad materiel.

- 5 st. livpälsar
- 5 st. skidlöparblusar
- 5 par skodon, laddor
- 1 st. renhud
- 5 par skidor, kompletta
- 2 st. skidspetsar
- 5 par stålstavar
- 5 st. kompasser

Anm. Samtlig materiel förvaras hos patrulledaren.

Länsstyrelsen i Norrbottens län

Till Konungen

Genom nådig remiss den 21 december 1956 har länsstyrelsen anmodats avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer anfört angående räddningstjänsten i de svenska fjällen.

Med anledning härav får länsstyrelsen överlämna i ärendet infordrade yttranden från drätselkammaren i Kiruna, landsfogden samt polischeferna i

Kiruna, Jokkmokk och Arjeplog. (Bilaga A—E.)¹ För egen del får länsstyrelsen anföra följande.

Räddningstjänsten i Norrbottens län har ursprungligen helt uppbyggts på frivilliga insatser av enskilda personer, vilka bildade grupper och sammanslutningar för att vid behov kunna efterspana personer, som gått vilse i fjällen. Denna verksamhet bedrevs till en början utan något som helst statligt eller kommunalt stöd. Medlemmarna erhöll sålunda varken materiel eller ersättning för sitt arbete. Så småningom kunde genom bidrag från enskilda och i vissa fall även från kommuner viss materiel anskaffas och tillhandahållas medlemmarna. Ersättning för deltagandet i spaning kunde däremot icke lämnas förrän någon gång under 1940-talet. En fastare organiserad fjällräddningstjänst kan sägas ha tillkommit först sedan länsstyrelsen den 25 oktober 1951 utfärdat en instruktion för den allmänna räddningstjänsten i länet.

Liksom revisorerna anser länsstyrelsen, att räddningstjänsten i de svenska fjällen fått en lämplig utformning. Länsstyrelsen anser det särskilt angeläget, att verksamheten även i fortsättningen får bygga på medverkan av enskilda frivilliga. Det har i detta län ansetts vara en ära att få vara medlem i en fjällräddningsgrupp. Medlemmarna har också kunnat väljas med stor omsorg, därvid man tagit hänsyn till vederbörandes hälsa, fysik och vana vid fjällfärder eller jakt- och fiskefärder. Vid sammansättningen av en patrull har beaktats, att dess medlemmar skulle vara så jämgoda som möjligt. Vid komplettering av en patrull har därför de kvarvarande medlemmarna fått avgöra vem som skulle inväljas. Då ingen patrull till sig velat knyta någon, som icke fyller högt ställda krav på god fysik, kunnsighet och goda personliga egenskaper i övrigt, har patrullerna fått en mycket hög personell standard.

En förutsättning för att nuvarande enligt länsstyrelsens mening mycket lyckliga form för enskilda frivilligas medverkan i fjällräddningsarbetet skall fortbestå är emellertid, att de enskilda medlemmarna tillhandahållas erforderlig materiel och att de hålles skadeslösa ur ekonomisk synpunkt. Då såsom revisorerna framhållit fjällräddningstjänsten får anses tillhöra den i princip statliga uppgiften att svara för allmän ordning och säkerhet, delar länsstyrelsen även revisorernas uppfattning att de anslag, som erfordras för ändamålet, bör ställas till förfogande av statsverket.

Det synes lämpligt, att enhetliga bestämmelser beträffande den ersättning, som skall utgå till i räddningstjänsten deltagande personal, utfärdas av Eders Kungl. Maj:t. Den nuvarande ordningen med avsevärda skillnader i de ersättningar, som utgår i olika län, är icke tillfredsställande. En blivande ersättningskungörelse bör innehålla bestämmelser, som möjliggör, att ersättning utbetalas för förlorad arbetsinkomst. Därutöver bör utgå traktamente, förslagsvis motsvarande vad som föreskrives i polisens avlöningsreglemente.

Frågan om vem som bör svara för av fjällräddningstjänstens utryckningar föranledda kostnader bör även klarläggas. De nuvarande reglerna härom har visat sig svåra att tillämpa. Huvudregeln bör vara att kostnaderna skall bestridas av statsmedel. Endast om den, som förorsakat utryckningen, genom uppenbart åsidosättande av normal aktsamhet kan anses vallande till den inträffade nödsituationen, synes han böra göras ersättningskyldig för de med räddningsåtgärderna förenade kostnaderna.

Länsstyrelsen vill slutligen framhålla, att en blivande utredning rörande

¹ Ytterligare yttranden se bilaga F—H.

fjällräddningstjänsten även bör ta sikte på anordnande av förebyggande åtgärder i fjällen, såsom telefonförbindelser, vindskydd, varningsanslag för laviner och andra risker.

Länsstyrelsen förutsätter, att den utredningsman, som nyligen tillkallats med uppgift att utreda frågan om utbyggnad av ambulans- och räddningstjänsten i riket, kommer att såsom drätselkammaren i Kiruna önskat undersöka möjligheterna att i ökad omfattning använda flygplan och helikopter i fjällräddningstjänsten.

I handläggningen av detta ärende har förutom undertecknade, landshövdning och t. f. förste länsassessor, deltagit landssekreteraren Torsten Segrell.

Luleå i landskansliet den 21 januari 1957

Underdånigst
FOLKE THUNBORG

C. G. WENNBERG

Bilaga A

Till Länsstyrelsen i Norrbottens län, Luleå

Sedan drätselkammaren i Kiruna stad genom resolution den 7 januari 1957 beretts tillfälle att avgiva yttrande över statsrevisorernas utredning och förslag rörande räddningstjänsten i de svenska fjällen, får drätselkammaren anföra följande.

Kommunen ansluter sig helt till det av statsrevisorerna gjorda uttalandet att kostnaderna för räddningstjänsten böra utgå av statsmedel.

Även om räddningstjänsten fått en med hänsyn till de lokala förhållandena lämplig organisatorisk utformning torde på många håll materialutrustningen och larmsystemet icke vara alltigenom tillfredsställande. Ej heller torde det stå helt klart hur utrustningen för fjällräddningen lämpligen bör vara beskaffad. Det bör under sådana förhållanden vara ett önskemål att denna fråga närmare utredes, varvid även frågan om utnyttjande av flygplan och helikopter bör närmare övervägas. Erfarenheterna hittills torde ge vid handen att i synnerhet helikoptern är synnerligen lämplig för förevarande räddningstjänst. En placering av dylika i de större turistområdena genom statens försorg, bl. a. inom Kiruna stad såsom utgörande ett av de större fjällturistcentra, bör vara ett angeläget önskemål. Kiruna stad utgör för närvarande ett stort turistområde, varför en i staden stationerad helikopter ur fjällräddningssynpunkt är synnerligen erforderlig.

Utöver en översyn av den egentliga spaningsapparaten torde även den förebyggande verksamheten böra intensifieras, varför även formerna för denna lämpligen böra närmare övervägas i detta sammanhang.

Drätselkammaren får sålunda under hänvisning till vad ovan anförts ansluta sig till de synpunkter som statsrevisorerna anført samt föreslå att en utredning verkställes rörande räddningstjänstens materialbehov, varvid ytterligare användning av flygplan och helikopter särskilt bör övervägas, ävensom att formerna för den förebyggande verksamheten närmare utredas.

Kiruna den 14 januari 1957

Kiruna stads drätselkammare:

Ragnar Malmström

Ordförande

Folke Granström
Stadsombudsman

Till Länsstyrelsen i Norrbottens län

Länsstyrelsen har för yttrande till mig överlämnat ett uttalande från riksdagens revisorer angående räddningstjänsten i de svenska fjällen. Med anledning därav får jag vördsamt anföra följande.

I samma fråga har jag den 10 april 1956 till Länsstyrelsen avlåtit en promemoria. En avskrift av denna promemoria närslutes här.

De i promemorian angivna synpunkterna äga fortfarande giltighet. Jag vill särskilt framhålla att de av mig angivna principerna för utkrävande av ersättning för spaningskostnader synas mig innebära en enkel, lättfattlig och praktisk regel.

I anledning av den överlämnade remisshandlingens innehåll finner jag det angeläget att ånyo understryka att räddningstjänst i fjällen liksom i annan terräng är en rent polisiär uppgift. Alla frågor i samband med sådan räddningstjänst bör alltså handläggas på samma sätt som andra polisiära frågor. Detta gäller t. ex. ersättning för biträde vid räddningsverksamheten. Behövlig utrustning skall i princip anskaffas av vederbörande polisdistrikt. Detta hindrar givetvis icke att statsverket i vissa fall eller i viss utsträckning kan tillhandahålla åtminstone materiel av visst slag (t. ex. genom utlåning från militära förband av radio, pulkor m. m.). I anledning av vissa i skrivelsen intagna yttranden synes det mig vidare angeläget framhålla, att ifrågavarande räddningsverksamhet liksom annan polisverksamhet står under vederbörande polischefers (landsfogdars och landsfiskalers) taktiska ledning. Detta hindrar givetvis icke att under deras ledning militära förband och andra organisationer kunna tagas i anspråk för verksamheten.

Luleå den 8 januari 1957

Hans Fjelner

P. M.

angående verksamheten för efterspanande av försvunna personer, med särskild tanke på fjälltrakterna inom Norrbottens län.

Efterspaning och undsättning av försvunna eller eljest nödställda personer torde här i landet otvivelaktigt vara en ren polisuppgift oavsett inom vilket område eller terrängtyp försvinnandet skett. Någon tvekan härom torde väl i allmänhet icke ha rätt. I 1948 års polisinstruktion (SFS nr 331) anges också i § 1 att polisens uppgift bl. a. är att upprätthålla allmän ordning och säkerhet och att därvid bl. a. lämna allmänheten skydd, upplysning och annan hjälp. För att förekommande uppgifter lösas är inom varje polischefsdistrikt polischefen ansvarig; för länets del har landsfogden närmast under länsstyrelsen ansvaret för och ledningen av denna verksamhet liksom annan polisverksamhet. Vederbörande polisdistrikt har ansvaret för att för distriktet behövlig utrustning finnes. Det ankommer på polisdistriktet att bestrida kostnaderna för materiel, som anskaffats eller upplånats. Inom länet har särskild uppmärksamhet ägnats åt den s. k. räddningstjänsten. År 1951 har länsstyrelsen också genom beslut fastställt en instruktion för den allmänna räddningstjänsten inom Norrbottens län. Här närslutes ett exemplar av instruktionen.¹ Med utgångspunkt från det resone-

¹ Här ej avtryckt.

mang, för vilket jag givit uttryck i inledningen till denna promemoria, synes mig instruktionen i stort sett överflödig.

Givetvis kan det, då bortgångna personer efterspanas, ofta bli nödvändigt att i arbetet anlita även andra personer än polismän. Så torde sedan länge ha skett även i södra Sverige (jämför skallgång o. d.). I stor utsträckning har vid efterspaningar såväl i som utom fjällvärlden personal tillhandahållits från militära förband. Kostnaderna för efterspaningsverksamheten torde till största delen avse resor och traktamenten. Dessa bestridas för polispersonalen av medel ur anslaget XI E 17. I den mån för arbetet anlitas personer utanför poliskår, torde ersättning enligt gällande bestämmelser kunna utbetalas med anlitage av anslaget XI E 16. Kostnaderna för flygplan, helikoptrar, snöbilar eller andra fordon torde regelmässigt böra redovisas såsom färdkostnader (XI E 17).

Anmärkas må här att inom Kiruna landsfiskalsdistrikt för 5—6 år sedan ett bidrag om 400 kronor för materielanskaffning ställdes till förfogande av föreningen Röda korset.

Enligt vad jag inhämtat ha vid några tillfällen militära myndigheter gjort anspråk på ersättning för sina kostnader för militär medverkan.

I byrådirektör Ovegårds skrivelse diskuteras frågan om det allmänna bör göra anspråk på ersättning för kostnader i samband med efterspaningar efter i fjällen försvunna personer. För det första vill jag, såsom redan tidigare skett, understryka att någon skillnad i princip icke finnes mellan efterspaningar efter personer, som försvunnit i fjälltrakterna, och efter personer, som försvunnit i annan terräng. Arbetet måste organiseras på samma sätt vid en efterspaning i skogsödebygderna som i fjällödebygderna. Själva spaningsarbetet torde för övrigt oftast vara lättare i fjällterrängen än i myr- och skogsterrängen. Jag förmodar också, att byrådirektör Ovegård, då han talar om efterspaningar i fjällen, i själva verket menar efterspaningar i våra glest befolkade trakter över huvud taget, och då särskilt ödebygden. Det har i flera fall förekommit, att ersättning begärts för kostnaderna för efterspaning. Krav har riktats såväl mot i livet återfunna efterspanade som mot efterlevande till avlidna personer. Detta har skett med utgångspunkt från de bestämmelser, som innehållas i Kungl. Inrikesdepartementets ämbetsskrivelse den 10 oktober 1947 angående bemyndigande för länsstyrelserna att bestrida kostnaderna för efterspanande av försvunna personer m. m. Enligt mitt förmenande synes det *regelmässigt* icke böra ifrågakomma att spaningskostnader utkrävas av den efterspanade eller hans anhöriga. Har situationen varit sådan att vederbörande polismyndighet ansett efterspaningar nödvändiga synes mig kostnaderna böra stanna på det allmänna. Annorlunda synes mig situationen böra bedömas om i visst fall undersökning igångsatts på begäran av viss person utan att polismyndigheten ansett efterspaningar motiverade. Detta fall kan ha förekommit, t. ex. ha anhöriga, som icke hört av en person, önskat att någon med flyg eller eljest skulle söka kontakt med vederbörande för att konstatera att ingen fara förelåg för honom. Landsfiskalerna i Kiruna, Gällivare och Jokkmokk, med vilka jag samrått i ärendet, ha liksom jag själv den uppfattningen, att kostnaderna för efterspaningar, som beordrades av polismyndighet, böra stanna på det allmänna. Skulle så icke anses böra vara fallet kan ju efterforskningarnas omfattning i viss mån röna inflytande av den efterspanades eller hans anhörigas förmögenhetsförhållanden och villighet att bestrida kostnader. I sammanhanget måste också beaktas att efterforskningar någon gång skett — och

även i fortsättningen kunna komma att ske — då sådana i verkligheten icke behövs. Exempel: En van jägare eller fiskare ger sig till skogs och stannar längre tid än han brukar eller hans omgivning eljest väntat sig. Flygspaning insättes. Fiskaren-jägaren återfinnes välbehållen. Fara har aldrig förelegat. Vederbörande känner sig närmast förargad över den uppståndelse, som han åstadkommit. Han vägrar absolut att betala.

Givetvis kan undantagsvis inträffa att någon person genom uppenbar vårdslöshet eller genom att grovt åsidosätta allmänt vedertagna säkerhetsregler åstadkommer ett spaningspådrag med ty åtföljande kostnader. Även om det i sådana fall skulle kunna synas önskvärt att låta vederbörande sona genom att få svara för kostnaderna för spaningsarbetet, synes mig ovan angivna princip om att det allmänna bör svara för kostnaderna icke böra rubbas. De fall, då det ur skilda synpunkter skulle kunna anses önskvärt att det allmännas kostnader ersattes av den efterspanade, torde vara så få-taliga att de i längden ekonomiskt sett sakna praktisk betydelse. I dessa fall torde samhällets reaktion kunna givas andra lämpliga uttryck.

Samtidigt härmed överlämnas av mig infordrade skrivelser från landsfiskalerna i Kiruna och Gällivare distrikt.

Luleå den 10 april 1956

Hans Fjelner

Bilaga C

Till Länsstyrelsen i Norrbottens län

I skrivelse den 7 innevarande januari har Länsstyrelsen anmodat landsfiskalen i Kiruna distrikt att avgiva yttrande över vissa spørsmål, som av riksdagens revisorer upptagits beträffande räddningstjänsten i de svenska fjällerna. Med anledning härav får jag anföra följande.

Oaktat jag för närvarande åtnjuter sjukhusvård och ledighet från tjänsten har jag velat redovisa vissa personliga synpunkter på fjällräddningen, som jag i görligaste mån sökt ägna intresse och uppmärksamhet under min tjänstgöring i Kiruna distrikt. Dessa synpunkter har jag hösten 1956 sammanställt i en P. M., som i stort sett torde täcka det yttrande, som Länsstyrelsen nu infordrat. Med överlämnande av denna P. M. i två exemplar får jag samtidigt hemställa, att Länsstyrelsen jämväl ville upptaga det av mig däri väckta förslaget om en särskild fjällräddningsavgift, förslagsvis under ett år och då närmast avseende Kiruna stad.

Kiruna i landsfiskalskontoret den 16 januari 1957.

Walter Ericson

P. M.

med vissa synpunkter på fjällräddningen inom Kiruna stad

Kiruna stads fjällvärld har sedan lång tid varit ett uppskattat mål för såväl svenska som utländska turister. För närvarande finns ett betydande antal fjällhotell eller liknande anläggningar inom staden, som ofta äro

fullbelagda under säsongen, som i regel sträcker sig från februari—mars till utgången av september månad.

Ej sällan händer försvinnanden och olyckstillbud i denna fjällvärld och detta aktualiserade för ett 15-tal år sedan frågan om en räddningsorganisation. På privat initiativ bildades därför en fjällräddningskår, som bestod av tränade och erfarna fjällkarlar från orten, som till stor del själva svarade för sin utrustning. Genom insamlingar och gåvor tillfördes organisationen även en del medel, som huvudsakligen användes för inköp av erforderlig materiel. Organisationens medlemmar, som visade stor offervillighet och ett brinnande intresse för saken, var till stor nytta för säkerhetsarbetet i fjällen, men vissa problem skapades kring dess undsättningsuppgifter med hänsyn till därvid uppstående kostnader. Länsstyrelsen i länet, som följt dessa problem, tog år 1951 initiativet till ett fastare utformande av räddningstjänsten och genom en instruktion av den 21 oktober 1951 meddelades bestämmelser angående fjällräddningen och dess organisation inom de olika polischefsdistrikten.

För Kirunas vidkommande skall enligt denna instruktion finnas organiserade fjällräddningspatruller i Kiruna C, och efter järnvägslinjen Kiruna—Riksgränsen. I Kiruna C har patrullerna i stor utsträckning kunnat uttagas bland de frivilliga, som tillhört den tidigare organisationen. Efter järnvägslinjen har ofta svårigheter uppstått att hålla patrullerna intakta med hänsyn till den stora omflyttningsfrekvensen, och i Kiruna C har saken i någon mån påverkats av sjukdoms- eller åldershinder. I praktiken har räddningsmanskaper i regel uttagits bland tränad polispersonal och före nämnda frivilliga, varjämte i vissa fall militärpatruller från Jägarskolan anlåtats. Jägarskolan måste anses vara en tillgång för räddningstjänsten med hänsyn till möjligheterna att förse patrullerna med tränat manskap, transportbar radioutrustning och hundspann.

Anledningen till att Jägarskolan ej helt knutits till fjällräddningen är de förekommande övningsuppehållen med personalbrist som i regel inträffa under den intensivaste turistsäsongen. Det till Jägarskolan knutna fast anställda manskapet är dock alltid att räkna med i viss utsträckning och har jämväl tagits i anspråk vid ett flertal tillfällen.

Under de senaste tre åren har flyg i större utsträckning kunnat användas i fjällräddningsarbetet, men i fråga om den i länet verk samma helikoptern synes starka skäl tala för en omplacering från Gällivare till Kiruna åtminstone under turistsäsongen.

Fjällräddningens utrustning är för Kiruna C centraliserad till polishuset, men efter järnvägslinjen Kiruna—Riksgränsen finnas depåer i Abisko, Björkliden och Riksgränsen. Jämväl å Kebnekaise turiststation och å Låktatjåkko turiststuga finns räddningsmateriel. Den utrustning, som för närvarande finns, har bekostats av turistorganisationerna och på frivillighetens väg. Den kan anses ändamålsenlig, men ej fullgod, och fjällräddningens folk får till stor del själv svara för den personliga utrustningen. Detta kan ej anses tillfredsställande och frågan om anskaffande av medel till materiel och dess underhåll har därför alltid stått aktuell.

Olika förslag om åtgärder för anskaffning av medel till fjällräddningen har framlagts och från vissa turistorganisationer har bland annat föreslagits försäljning av ett särskilt fjällräddningsmärke, vars behållning oavkortat skulle tillfalla fjällräddningen. Personligen har jag ställt mig avvi-

sande till detta förslag och i stället tagit upp frågan om införande av en fast avgift för varje logi å turiststationerna inom staden. Denna avgift, som borde sättas till 1 krona för logi oavsett logitiden, skulle uttagas av turiststationerna och vid säsongens slut redovisas till Länsstyrelsen, som där-efter hade att bestämma över medlens disposition för säkerhetsändamål i stadens fjällvärld. Då man vet att antalet logier vid turiststationerna Lapp-landia i Riksgränsen, Fjället och Gammalgården i Björkliden, Låktatjåkko, Abisko turiststation och Kebnekaise turiststation under år 1954 översteg 92 000 får man onekligen en imponerande bild av turistlivet i Kiruna stad under högsäsongen. Statistiken för åren 1955 och 1956 har jag ej haft till-fälle sammanställa, men den lär ligga betydligt högre än 1954 års siffror. Med utgångspunkt från denna statistik torde man kunna beräkna en årlig inkomst av denna fjällräddningsavgift till omkring 25 000 kronor.

Då jag med representanter för turistorganisationerna framfört detta för-slag har jag delat upp säkerhetstjänsten i fjällen i dels *förebyggande åtgär-der* och dels rena *spanings- eller räddningsuppdragen*. De förebyggande åtgärderna äro ej de minst viktiga, och häri bör ingå så viktiga saker som anordnande av telefonförbindelser, vindskydd, spaning över vattendrag och varningsanslag för laviner och andra risker. Likaså bör ingå tillsynen av redan befintliga anordningar i fjällen — det har visat sig att framför allt telefonförbindelserna kräva en noggrannare tillsyn.

I fråga om räddningsuppdragen är det av största vikt att personalen ut-rustas på bästa sätt och jämväl tillerkännes bidrag till den personliga utrustningen. Träning och samövning av personalen måste även anses angeläget och man kan näppeligen begära att det frivilliga manskapet skall behöva deltaga i dylika övningar utan ersättning. Tillgången på flyg i länet gör att jämväl detta — framför allt helikopterflyget — beredes till-fälle till samträning med markpersonalen. Hittills har bristfällig radio-utrustning i helikoptern minskat dess effektivitet och möjligheter till sam-arbete.

Med en stark ekonomisk bakgrund skulle fjällräddningen kunna effek-tiviseras i betydande grad och detta ekonomiska underlag synes mig kunna skapas genom införande av den här föreslagna fjällräddningsavgiften. För att närmare diskutera förutsättningarna och formerna därför skulle det vara av värde om Länsstyrelsen ville taga initiativet till ett sammanträffande med representanter för turistorganisationerna med anläggningar inom Kiruna stad — Svenska turistföreningen, Skid- och Friluftsrämjandet och Svenska Järnvägsmännens Vilohemsförening och representanter för fjäll-räddningen inom Kiruna stad. Det nu framlagda förslaget kunde möjligen tänkas sättas på prov under en turistsäsong.

Kiruna i landsfiskalskontoret, november 1956

Walter Ericson

Bilaga D

Till Länsstyrelsen i Norrbottens län, Luleå

Till svar å länsstyrelsens begäran om yttrande över riksdagens revisorers skrivelse rörande »räddningstjänsten i de svenska fjällen» (IÅ-27-56) får jag vördsamt anföra:

Jag instämmer till fullo i revisorernas uttalande. Det är sålunda ange-

läget att klarhet snarast skapas om den ytterligare utrustning som bör anskaffas och vem som ytterst bör svara för anslag till anskaffandet.

Vidare bör någorlunda enhetliga regler finnas för ersättnings-skyldigheten. Därvid bör enligt min mening ersättnings-skyldighet i princip åläggas enskilda, men vissa klart avgränsade fall bör undantagas. Ersättnings-skyldighet bör gälla då enskild exempelvis av övermod eller på annat liknande sätt ger sig ut på fjällfärd; däremot bör ersättnings-skyldighet ej gälla då exempelvis sjukdom ligger bakom ett försvinnande. Flera fall kunna anföras, men då ärendet enligt min mening bör bli föremål för överläggningar, torde det anförda få räcka.

Jokkmokk i landsfiskalskontoret den 15 januari 1957

O. Nordgren

Bilaga E

Till Länsstyrelsen i Norrbottens län

Ang. räddningstjänsten i de svenska fjällen

Anmodad inkomma med yttrande i ovan rubricerade ärende med anledning av att riksdagens revisorer fäst uppmärksamheten på några frågor rörande fjällräddningstjänsten som närmare böra utredas, och får jag med anledning därav vördsamt anförda följande.

Inom detta distrikt finnes två patruller avsedda för »fjällräddningen». Dessa, som äro stationerade i Jäkkvik och Laisvall, bestå vardera av fyra man. Patrullmedlemmarna hava hittills själva svarat för sin utrustning, vilket dock inte kan anses vara riktigt, helst som den ersättning som utgår till vederbörande är så låg som kronor 2: 50 för varje påbörjad timme under dag och med kronor 5: — för varje påbörjad timme under natt. Denna ersättning bör emellertid snarast höjas till resp. kronor 4: — och 6: — om man skall kunna behålla de för ändamålet utvalda personerna, som äro goda skidåkare och väl förtrogna med fjällen.

Här har dock fjällräddningstjänsten hittills aldrig behövt träda i funktion. Antalet turister som besöka dessa fjälltrakter äro nämligen relativt få då inkvarteringsmöjligheterna äro mindre goda. Det är egentligen endast under påsken som turister i någon större omfattning invadera våra fjäll. Det är emellertid huvudsakligen hela familjer samt mindre fjällvana personer som huvudsakligen vistas i närheten av inkvarteringsställena och ej företaga längre utfärder.

Det vore mycket lämpligt om pannlampor och pulkor med utrustning genom statsverkets försorg kunde ställas till patrullernas förfogande. Svårighet kan också uppstå att genom upplåning kunna uppbringa en så stor pulka att en fullvuxen person kan ligga i densamma, vilket måste anses önskvärt. Små pulkor, avsedda för småbarn, äro ju lätta att anskaffa men säkerligen helt olämpliga för sitt ändamål.

Patrullen i Jäkkvik förfogar över en större pulka som inköpts av kommunen. I Laisvall däremot saknar patrullen en lämplig pulka.

Vad slutligen beträffar kostnaderna för efterspaning genom patruller av i fjällen försvunna personer så anser jag att dessa böra betalas av statsverket för såvitt inte vederbörande trots avrådan begivit sig ut på fjällfärd, som sedan föranlett hans efterspanande. Har så skett bör vederbörande själv få vidkännas kostnaderna, därest han äger tillgångar därtill.

Kostnader som uppstå på grund av att helikopter eller flyg måste anlitas bliva dock i allmänhet så stora att man knappast kan begära att enskilda personer skola erlägga dessa, varför staten lämpligen bör svara för dem.

Arjeplog i landsfiskalskontoret den 15 januari 1957

Bertil Rosenlund

Bilaga F

Länsstyrelsen i Norrbottens län, Luleå

Lämnad tillfälle att avgiva yttrande över av riksdagens revisorer anförda synpunkter beträffande »räddningstjänsten i de svenska fjällen», får undertecknad å kommunens vägnar anföra följande.

Det har vid olika tillfällen under de senaste åren visat sig, att den befintliga organisationen är behövlig, men att den icke kan anses vara fullt effektiv, då utrustningen behöver kompletteras i en del avseenden. Därför är statsrevisorernas uttalande om att en komplettering av nödvändig materiel måste ske fullt riktigt.

Beträffande kostnaderna för denna materiel och för räddningstjänstens arbete må uttalas, att kostnaderna för behövlig materiel anses böra bekostas av statsverket. Att belasta kommunerna med denna utgift kan inte anses rimligt, då räddningstjänstens utnyttjande av materielen i fråga till största delen kommer att avse människor, vilka icke tillhöra kommunen. Det är nog regel, att i socknen bosatta människor, vilka i ett eller annat avseende ge sig ut i fjällvärlden, icke förorsaka alarmering av räddningstjänsten, då de äga vana vid förhållandena och kunna bemästra uppkomna situationer.

Analogt med detta skulle det kunna uttalas, att verksamheten medförande kostnader såsom regel skall stanna på statsverket. Undantag kan möjligen förekomma i sådana fall, då vederbörande har helt åsidosatt säkerhetsföreskrifter och vederbörande har sådan ekonomi, att han utan ekonomisk olägenhet kan betala kostnaderna.

Kommunen vill därför uttala, att kostnader för komplettering av materiel till fjällräddningstjänsten bestridas av statsmedel, att sådan erforderlig komplettering av materiel må ske snarast, att kostnader för fjällräddningstjänstens verksamhet som regel bestrides av statsmedel och att länsstyrelserna i de fyra nordligaste länen må erhålla ett reservationsanslag för täckande av kostnader för denna verksamhet.

Jokkmokk i kommunalkontoret den 22 januari 1957

För Jokkmokks kommunalnämnd:

D. Hedqvist

Bilaga G

Länsstyrelsen i Norrbottens län, Luleå

Sedan Gällivare kommun beretts tillfälle att avgiva yttrande i rubr. ärende får undertecknad på uppdrag av kommunalnämnden anföra följande:

Räddningstjänstens organisation inom Gällivare polisdistrikt har enligt kommunalnämndens mening fungerat på ett tillfredsställande sätt. Polis-

chefen, som kontaktats i ärendet, delar denna uppfattning. Räddningspatrullernas effektivitet är givetvis beroende av deltagarnas fysiska kondition och den utrustning räddningstjänsten har att förfoga över, vilket revisorerna särskilt framhåller. Kommunalnämnden har ingen närmare kännedom om den materiella utrustningen av fjällräddningstjänsten inom länet men anser det viktigt, att det fastslås, att statsverket skall bära kostnaderna härför, och om så anses erforderligt, nödig komplettering sker av fjällräddningstjänstens utrustning.

Kostnaderna för fjällräddningstjänsten anser kommunalnämnden i princip skall åvila statsverket. Kommunalnämnden grundar sin uppfattning härom på det förhållandet, att erforderligt spaningspådrag med nuvarande oklara bestämmelser om ersättningsskyldighet måhända åsidosättes. Genom att staten påtager sig kostnaderna för spaningsarbete kommer heller icke onödiga band att läggas på fjällturismens utveckling, vilket bör beaktas i sammanhanget.

Gällivare i kommunalkontoret den 29 januari 1957

För kommunalnämnden:

J. O. Gavelin

G. Rasmusson

T.f. kommunalkamrerare

Bilaga H

Till Länsstyrelsen i Norrbottens län

I rubricerade ärende får undertecknade vördsamt anföra följande:

Den nuvarande organisationen av fjällräddningstjänsten inom Gällivare distrikt synes vara tillfredsställande. Organisation (patruller till fots samt i vissa fall bistånd av militär personal jämte föreliggande möjlighet att anlita helikopter) synes i förekommande fall ha fungerat utan anmärkning.

Några absolut klara bestämmelser om ersättningsfrågan vid anlitande av den allmänna räddningstjänsten torde med hänsyn till ärendets karaktär näppeligen kunna givas. Emellertid bör måhända mer än tidigare angivas att kostnaderna i fall av uppenbar vårdslöshet samt tredska skall åvila den skyldige. Det vore av värde till exempel att fjällturisterna vid sina förläggningsorter på ett tydligt och bestämt sätt erinrades om de efterräkningar, som kunna ifrågakomma vid nonchalans eller omdömeslöshet. Vid bedömande av ersättningsfrågan bör beaktas turismens intressen och vikten av att denna för länet i olika hänseenden så betydelsefulla företeelse icke onödigtvis hämmas genom alltför restriktiva bestämmelser om den enskildes ersättningskyldighet i nu aktuella avseende.

Inom distriktet förekomma ett rätt stort antal hjälpflygningar med helikopter. Denna rekvideras oftast av läkare, men även av anhöriga till den nödställde. I fall där helikopter oundgängligen krävs, synes kostnaderna härför obetingat böra åvila statsverket. Givetvis bör noggrann utredning förebringas. I mindre angelägna fall bör kostnaderna åvila den hjälpsökande.

Avslutningsvis torde erinras om den moraliska skyldighet som åvilar staten i omvårdnaden av dess medborgare. Det synes angeläget att avgörandet vid debiteringen av kostnaderna bör domineras mer av humanitär anda än fiskaliskt nit.

Gällivare i polischefen-åklagarens expedition den 9 februari 1957

Jan Thorsell

T.f. landsfiskal

Olof Styrman

T.f. e. o. landsfiskal

Utredningen angående ambulans- och räddningsflygtjänsten

Till K o n u n g e n

Genom nådig remiss den 21 december 1956 har utredningen av frågan om utbyggnad av ambulans- och räddningsflygtjänsten i riket m. m. anbefallts inkomma med utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer i sin år 1956 avgivna berättelse anfört under § 39, Räddningstjänsten i de svenska fjällen.

I revisorerernas berättelse lämnas en utförlig redogörelse för frågor rörande organisation och utrustning av samt bestridandet av kostnaderna för fjällräddningstjänsten.

Revisorerna uttala, att fjällräddningstjänsten fått en med hänsyn till de lokala förhållandena lämplig organisatorisk utformning. En väsentlig förutsättning för att verksamheten skall fungera på ett effektivt sätt är emellertid — fortsätta revisorerna — att den har tillgång till erforderlig materiel. Med hänsyn till konstaterade brister härvidlag föreslå revisorerna, att det genom en särskild undersökning närmare klarlägges, vilken materiel som inom den närmaste tiden behöver upphandlas i de olika länen. Revisorerna behandla slutligen frågan om bestridandet av kostnaderna för fjällräddningstjänsten. Därvidlag förordas att det genom utredning klarlägges, i vad mån enskilda böra svara för ifrågasatt kostnader, samt att bestämmelser utfärdas, som föranleda en såvitt möjligt enhetlig tillämpning vid uttagandet av ersättning.

Utredningen angående ambulans- och räddningsflygtjänsten har hittills huvudsakligen sysselsatt sig med frågorna om lokalisering av ambulans- och räddningsflygverksamheten samt om den lämpligaste flygande materielen härför. Utredningen har icke gått in på frågan om behovet av annan materiel för räddningstjänsten. Med hänsyn till olika lokala förhållanden synes det utredningen lämpligast, att det uppdrages åt länsstyrelserna eller andra lokala organ att närmare klarlägga ifrågasatt behov.

Enligt sina direktiv har utredningen att förutsättningslöst pröva frågan om en skälig och lämplig fördelning av kostnaderna för ambulans- och räddningsflygverksamheten. Vad angår andra hjälpflygningar än sjuktransporter uttalas i direktiven, att kostnaderna härför som regel i första hand torde böra stanna på statsverket. Inom utredningen har icke ifrågasatts, att dessa kostnader skulle till någon del utlagas av de enskilda. Frågan

om uttagande av ersättning av den enskilde för andra kostnader för räddningsverksamhet än sådana, som föranledas av medverkan av flyg, anser utredningen falla utanför sitt uppdrag.

Stockholm den 21 januari 1957

Underdånigst
BERNHARD NÄSGÅRD

Bengt Lundberg

Civildepartementet

§ 40 Gratifikationer och belöningar vid de affärsdrivande verken

Generalpoststyrelsen

Till Konungen

I postverkets stat för driftkostnader har sedan lång tid tillbaka anvisats ett särskilt belopp för »gratifikationer m. m.». Styrelsens befogenhet att utbetala belöningar har sålunda gammal hävd. Beloppet uppgår i staten för innevarande budgetår till 30 000 kr. Denna summa har disponerats sedan budgetåret 1954—1955, då beloppet höjdes från 25 000 kr. Höjningen föranleddes huvudsakligen av behov att förfoga över ett större belopp för belöningar i samband med poststöder och postförfalskningar. Gratifikationer och belöningar förekomma vid postverket i följande fall:

1. Såsom erkänsla

a) för åtgärder till avvärjande av rånförsök eller gripande av personer, som gjort sig skyldiga till rånöverfall mot postanstalter eller till tillgrepp av postförsändelser eller innehåll i postförsändelser,

b) för tillrättaskaffande av postförsändelser, postkollin, värdeföremål och penningar, som förkommit under andra förhållanden än under a) avses (hittelön).

2. Såsom erkänsla för åtgärder, som förhindrat obehörig utbetalning av postanvisnings-, postgiro- och postsparbanksmedel etc. eller lett till gripande av förfalskare av postala utbetalningshandlingar.

3. Som belöning till postfunktionär för värdefulla förslag till driftrationaliseringar och serviceförbättringar, huvudsakligen inom företagsnämndverksamhetens ram.

4. Övriga (huvudsakligen som erkänsla till postfunktionär dels för förtjänstfullt, skickligt, intresserat och oegennyttigt arbete, dels för visad rådighet och nit vid olyckor och olyckstillbud av skilda slag).

Enligt 37 § 3 mom. Saar må gratifikation eller belöning kunna tilldelas tjänsteman, därest medel för sådant ändamål finnas anvisade. Några allmänna direktiv, efter vilka principer och i vilken omfattning sådan ersättning bör utdelas, ha ej meddelats.

Vid utdelande av gratifikation eller belöning i fall, som äro hänförliga till grupp 1 ovan, har generalpoststyrelsen att följa de föreskrifter, som meddelas i § 8 mom. 1—2 Kungl. Maj:ts instruktion för styrelsen (SFS 189/1930). Dessa följas även — analogivis — vid bedömningen av de till grupp 2 hörande fallen. I fråga om båda dessa grupper förekomma belöningar såväl till tjänstemän och — i mindre omfattning — andra postfunktionärer som i stor utsträckning till personer utom postverket. Av det anvisade totalbeloppet utbetalas i genomsnitt ca 25 % till den senare kategorien.

I fråga om bedömningen av dessa ärenden med avseende på den fullgjorda prestationens värde får generalpoststyrelsen hänvisa till vad sty-

relsen anført i sin svarsskrivelse till riksdagens revisorer den 6 mars 1956 (återgivet i revisorernas berättelse).

Belöningar i fall, som hänföras till grupp 3 och avse företagsnämndernas verksamhet, baseras på gällande av generalpoststyrelsen fastställda bestämmelser för nämnderna (intagna som bilaga till Allmänna personalbestämmelser). I § 12 av dessa bestämmelser föreskrives:

»1. Nämnd äger bedöma sådant förslag till förändrade driftmetoder eller andra anordningar eller åtgärder till gagn för verket, som av anställd hänskjutes till nämnden. Nämnd må ock till verket framföra sådant förslag.»

I tillämpningsföreskrifter till bestämmelserna stadgas bl. a. i avdelning IV. Förslagsverksamheten (Förslags behandling m. m.):

»Centrala nämnden underrättar förslagsställaren och — i förekommande fall — den företagsnämnd, till vilken förslaget ingivits, om byråns (avdelningens) uttalande och resultatet av nämndens bedömning. Förslagsärendet återställs till byrån (avdelningen) med nämndens uttalande. I förekommande fall meddelas, huruvida förslaget enligt nämndens uppfattning bör föranleda belöning.

Beslut om belöning fattas av generalpoststyrelsen.»

Dessa bestämmelser gå tillbaka på den överenskommelse om inrättande av företagsnämnder, som den 11 september 1947 träffades mellan postverket, televerket, statens järnvägar, väg- och vattenbyggnadsverket och vattenfallsverket.

Vad beträffar bedömandet av belöningens storlek i fall, hänförliga till grupp 3, hänvisas till styrelsens ovannämnda svarsskrivelse till riksdagens revisorer.

För ärendegrupp 4 sker en skälighetsbedömning från fall till fall av vederbörande funktionärs prestation både kvalitativt och kvantitativt sett.

Riksdagsrevisorerna anföra, att det i stort sett endast är de affärsdrivande verken som ha möjlighet att utbetala gratifikationer och belöningar, och ifrågasätta, om tillräckliga skäl föreligga för att de anställda vid dessa verk skola intaga en »priviligierad ställning» i detta hänseende.

Det är ovisst, om uttalandet skall tolkas så, att affärsverkens befogenhet att utbetala gratifikationer ifrågasatts böra helt upphöra. Generalpoststyrelsen vill emellertid framhålla, att det måste betraktas som oundgängligt, att styrelsen har befogenhet själv utbetala — och vid behov snabbt utlova — belöning vid rånöverfall, tillgrepp, förfalskningsbrott etc. riktade mot postverket (grupp 1 och 2). Därvid anser styrelsen det av psykologiska skäl synnerligen välbetänkt, att tjänstemännen ej äro undantagna från möjligheten att erhålla belöning. Beloppets storlek torde i sådana fall icke vara det väsentligaste utan den omständigheten, att tjänstemans uppmärksamhet, sinnesnärvaro och mod premieras (förutom belöning tillställs han särskild tackskrivelse, vartill i sinom tid även kommer omnämmande i notis i styrelsens cirkulär). Detta utgör för honom en källa till tillfredsställelse och för hans kamrater ett värdefullt exempel för deras handlande i en liknande situation.

Förslag till postala förbättringar, t. ex. ändrade driftmetoder, maskinella anordningar, nya och ändrade blanketter, framföras som ovan nämnts huvudsakligen via företagsnämnderna och bedömas av såväl centrala företagsnämnden som vederbörande fackbyrå, innan slutlig ställning tas till frågan om eventuell belöning (ärendegrupp 3). Med åren ha erfarenheterna

skapat en god grund för avvägningen. Generalpoststyrelsen anser det mycket betydelsefullt, att möjlighet till gratifikation finnes för att främja intresse, initiativ och uppslagsrikedom bland de anställda. Det synes ej heller vara revisorernas mening, att denna möjlighet skulle bortfalla. Därest vissa enhetliga principer, avsedda att tillämpas för statsförvaltningen i dess helhet, anses kunna fastställas för utdelandet av belöningar i förslagsverksamheten, har generalpoststyrelsen för sin del intet att erinra däremot, under förutsättning att reglerna ej göras alltför snäva och bindande.

De gratifikationer, som äro att hänföra till den ovan angivna gruppen 4, avse särskilt kvalificerade, ansträngande och omfattande arbetsuppgifter, vilka ej kunna inrangeras bland de för vederbörande funktionär normalt förekommande, eller eljest fall, där särskilda omständigheter vid tjänsteutövningen, t. ex. trafikolyckor, olyckstillbud och olycksfall, anses motivera en belöning. Generalpoststyrelsen finner det ofrånkomligt att ett trafikverk av postverkets storlek i sådana fall har till sitt förfogande medel att — om ock i begränsad omfattning — ge ett synligt bevis på sin uppskattning av de utförda prestationerna.

Det är här ej sällan fråga om ersättningar av det slag, som för vissa andra delar av statsförvaltningen bestridas av medel från extra utgiftsanslag under de olika huvudtitlarna enligt särskilda beslut av Kungl. Maj:t. I fall, då gratifikation utgör en erkänsla för ett omfattande och välförrättat utredningsarbete, kan den i någon mån anses fylla samma funktion, som kommittéarvodet inom av Kungl. Maj:t tillsatta kommitté- och utredningsorgan.

Om styrelsen saknade befogenhet att utbetala gratifikationer i dessa fall, bleve styrelsen nödsakad att söka utverka sådana hos Kungl. Maj:t, vilket knappast skulle vara rationellt med hänsyn till den för statsverket ringa ekonomiska betydelsen. Styrelsen vill påpeka, att hela det f. n. i driftkostnadsstaten till gratifikationer anvisade beloppet, 30 000 kr. (varav ca 25 % som förut nämnts utbetalas till personer utom postverket), utgör endast 0.1 ‰ (promille) av verkets sammanlagda avlöningskostnader för år (ca 300 miljoner kronor). Stor restriktivitet måste därför iakttagas vid utbetalning av gratifikationer, både med avseende på antal och belopp.

Generalpoststyrelsen kan ej heller finna det välbetänkt, om styrelsens befogenhet skulle begränsas genom mer eller mindre bindande allmänna regler, som skulle visa sig svåra att tillämpa på de ofta avsevärt varierande enskilda fallen. Som hittills bör bedömningen ske från fall till fall under skäligt hänsynstagande till de föreliggande speciella omständigheterna.

Beträffande det av riksdagsrevisorerna påtalade fallet, då generalpoststyrelsen tilldelat tjänsteman viss gratifikation i samband med ett olycksfall (revisorerna ifrågasätta »lagligheten» av styrelsens beslut), må följande anföras.

Tjänstemannen, en överpostexpeditör vid postkontoret i Ludvika, ådrog sig på väg till arbetet en muskelbristning i ena benet. Olycksfallet anmäldes till riksförsäkringsanstalten, som emellertid ej godkände det som olycksfall i arbete. Verksläkaren ansåg, att tjänstemannen borde vara sjukskriven två å tre veckor. Då vid tillfället betydande organisatoriska förändringar pågingo inom postkontoret, bl. a. avseende vissa arbetsuppgifters överförande till överpostexpeditörens befattning, skulle en sjukledighet för denne just då innebära stora svårigheter för postkontoret. Tjänste-

mannen ställde sig därför lojalt till förfogande för tjänstgöring trots skadan, sedan verksläkaren lämnat sitt medgivande under förutsättning att tjänstemannen dels åkte till och från kontoret, dels icke behövde gå under arbetet där. Det ansågs skäligt, att tjänstemannen hölls skadeslös för de kostnader för bilresor (tillsammans 57 kronor 20 öre), som han åsamkats på grund av att han trots benskadan i postverkets intresse fullgjort sin tjänst. Förutom den fördel detta innebar för postkontoret, betydde det en avsevärd besparing, då vikarie ej behövde anskaffas. Med hänsyn till de särskilda omständigheterna och i enlighet med den uppfattning som tidigare här ovan framförts, ansåg styrelsen, att det i och för sig mycket ringa beloppet borde betraktas som gratifikation.

I behandlingen av detta ärende har förutom undertecknade deltagit byråchefen Salomonson.

Stockholm den 21 januari 1957

Underdånigst

ERIK SWARTLING

P. JÖRED

Telestyrelsen

Till K o n u n g e n

Genom remiss den 21 december 1956 har Kungl. Maj:t anbefallt telestyrelsen att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens år 1956 församlade revisorer under § 40 av sin berättelse anfört angående gratifikationer och belöningar vid de affärsdrivande verken. Med anledning härav får styrelsen anföra följande.

Statsrevisorerna synas icke vilja ifrågasätta det berättigade i och för sig i att gratifikationer och belöningar få utbetalas inom den ram, som för vart och ett av de affärsdrivande verken fastställs av Kungl. Maj:t. Fastmera synes det vara vissa detaljer i verksamheternas tillämpning av den dem tilldelade befogenheten att besluta om utanordnandet av gratifikationer, som tilldragit sig revisorernas uppmärksamhet.

Innan telestyrelsen går in på revisorernas uttalanden i vissa preciserade frågor, vill styrelsen emellertid helt allmänt framhålla, att det är ett oavvisligt behov för styrelsen att få disponera ett årligt anslag av icke alltför ringa omfattning, vilket kan anlitas för sådana speciella ersättningar, som gratifikationer och belöningar utgöra.

I 9 § 1 mom. Kungl. Maj:ts instruktion för telestyrelsen (SFS 1953:641) stadgas om befogenhet för styrelsen att, när åverkan eller skada förövats å televerkets egendom eller tillgrepp från televerket skett, utbetala belöning för gärningsmannens upptäckande eller gripande ävensom att utgiva gratifikation för tillrättaskaffandet av tillgripna penningmedel samt tillgripna eller eljest förkomna effekter. Belöning eller gratifikation, som här avses, kan givetvis ifrågakomma såväl för i televerket anställd som för utanför verket stående person. De tillfällen, då gratifikationer och belöningar av detta slag behöva utdelas, förekomma icke så talrikt, men medel för ändamålet måste finnas disponibla.

Det anslag till »gratifikationer, belöningar och studieresor», som anvisats telestyrelsen, inrymmer emellertid även — förutom medel att be-

kosta bidrag till studieresor, något som ligger vid sidan av nu förevarande fråga — medel för att i andra fall, än som åsyftas i nästföregående stycke ovan, tilldela tjänsteman vid televerket gratifikation eller belöning. Inom en verksamhet av art och omfattning sådan som den av televerket bedrivna uppkommer nämligen icke sällan behov av att också i andra situationer än dem, som angivits i den nämnda instruktionsföreskriften, bereda anställningshavare något slag av ekonomisk gottgörelse i andra former än dem, som finnas i detalj reglerade i avlöningsbestämmelserna. Styrelsen åsyftar här sådana fall, då en påtaglig, för verket värdefull insats vid sidan av eller utöver vad som kan anses tillhöra vederbörandes tjänsteåligganden i den innehavda befattningen, utkrävts av en anställningshavare eller av denne spontant utförts, men förutsättningar saknas att gottgöra vederbörande genom ordinära löneförmåner såsom övertidsersättning eller vikariatsersättning. Det är självfallet omöjligt att i avlöningsbestämmelserna stadga beträffande alla de fall, då särskild ersättning kan vara befogad för speciella uppdrag och extra arbetsinsatser inom den mångskiftande verksamheten vid de affärsdrivande verken. Telestyrelsen har fattat saken så, att vederbörande verksamhetsstyrelser genom gratifikationsanslagen har beretts en möjlighet att — efter diskretionär prövning av uppkommande fall — besluta om kontant gottgörelse för här åsyftade särskilda prestationer. Enligt styrelsens mening utgör gratifikation i nu omhandlade fall den rätta ersättningsformen. Det skulle vara mycket olyckligt om styrelsens möjligheter att besluta om dylika från fall till fall bestämda ersättningar skulle kringgärdas med detaljerade restriktioner eller bli föremål för andra inskränkningar än den, som ligger däri att Kungl. Maj:t fastställer anslagsramen för ifrågavarande ändamål.

Revisorerna beröra frånvaron av fastställda principer för tilldelandet av gratifikationer. De konstatera, att telestyrelsen och vattenfallsstyrelsen äro de myndigheter, som utförligast sökt draga upp några bestämda riktlinjer i detta hänseende. Riktlinjerna anses dock vara så relativt allmänt hållna, att det ytterst måste bli beroende på besluten i varje särskilt fall, om några bestämda normer skola kunna upprätthållas. Revisorerna förutsätta, att gratifikationssystemet som sådant kommer att uppmärksammas vid den pågående allmänna översynen av det statliga avlöningssväsendet. Häremot är givetvis ingenting att erinra, men telestyrelsen vill dock i sammanhanget framhålla den synpunkten, att alltför detaljerade regler icke lämpligen böra — och i praktiken säkerligen ej heller kunna — fastställas för myndigheternas handlande på detta område. Vid fastställandet av de nu inom televerket gällande anvisningarna kunde styrelsen konstatera stora svårigheter att utarbeta dylika riktlinjer för ett enda verk; svårigheterna i detta avseende måste bli mångfalt större om enhetliga och detaljerade regler skola iordningställas för hela statsförvaltningen.

Enligt styrelsens mening ligger det i sakens natur, att sådan ersättning, som utbetalas i form av gratifikation, måste bestämmas efter en på det hela taget skönsmåsig prövning hos vederbörande myndighet. Det karakteristiska för ersättningsformen är just, att den tillgripes, då ingen av lönesystemets mer ordinära ersättningar är tillämplig, men viss gottgörelse ändock får anses motiverad. De vägledande principer beträffande utdelandet av gratifikationer, som telestyrelsen fastställt och som återgivas i revisorernas berättelse, få icke betraktas som annat än en sammanfattning av vissa hållpunkter för den interna prövningen hos styrelsen av gratifika-

tionsfrågorna — en prövning som icke kan göras schematiskt utan måste innefatta en bedömning från fall till fall. Styrelsen anser, att det skulle vara direkt olämpligt att utfärda mera preciserade bestämmelser om förutsättningarna för tilldelandet av gratifikation.

Av de redogörelser, som de fyra stora kommunikationsverken lämnat beträffande där tillämpade principer vid avgörandet av gratifikationsfrågor, synes framgå, att tjänstemannens ianspråktagande på fritid för fullgörande av det uppdrag, för vilket gratifikation ifrågakommer, vid alla dessa verk kan i vissa fall öva inflytande på frågan. Revisorerna ha särskilt uppehållit sig vid detta förhållande i vad angår de båda verk, televerket och vattenfallsverket, som utförligast dragit upp riktlinjer för bedömandet av gratifikationsfrågor.

Sålunda ha revisorerna av telestyrelsens anvisningar och vissa styrelsens beslut funnit, att styrelsen i några fall utbetalat ersättningar för övertidsarbete i form av gratifikationer. Revisorerna uttrycka en förmodan, att dessa beslut skulle stå i strid med gällande avlöningsföreskrifter.

I revisorernas uttalande måste här åsyftas anvisningen i punkt 5 av de i berättelsen återgivna riktlinjerna för gratifikationsväsendet vid televerket samt de i anslutning till denna anvisning fattade besluten. Anvisningen innehåller, att gratifikation må — efter prövning i varje särskilt fall — kunna utdelas, då befattningshavare (under en längre tidsperiod) ålagts regelmässig tjänstgöring utöver fastställd arbetstid utan att i avlöningsbestämmelserna avsedd gottgörelse för övertidsarbete med hänsyn till omständigheterna kunnat utgå. Under de fyra budgetåren 1952/53—1955/56 ha sammanlagt 24 gratifikationer utdelats med här avsedd motivering.

Av de 24 nu berörda fallen äro 20 stycken (omfattande ett sammanlagt gratifikationsbelopp på 5 075 kronor) helt ensartade. Bakgrunden till de i dessa fall beslutade gratifikationerna är följande. Handläggningen av vissa arbetsuppgifter i samband med expedieringen av telestyrelsens ankommande och avgående postförsändelser kräver, att ett antal tjänstemän tillhörande expeditivsvaktspersonalen varje dag kan anlitas under någon tid dels före den ordinarie arbetstidens början, dels efter arbetstidens slut för dagen. De ifrågavarande arbetsuppgifterna omfatta på morgonen mottagande och sortering av den ankommande posten (vilken skall vara klar för vidare behandling senast tio minuter efter den ordinarie arbetstidens början) samt på kvällen kuvertering samt annat biträde vid sammanförandet och expedieringen av den från styrelsens olika byråer avgående posten. För arbetet i fråga ha under den aktuella tiden anlåtats sex tjänstemän ur expeditivsvaktsskara; tre av dessa inneha befattningar såsom kontorist i lönegrad Ca 12 (å övergångsstat). Arbetet har utförts självständigt och utan regelbunden övervakning. Den tid utöver den ordinarie arbetstiden, som dessa tjänstemän fått sätta till för att utföra ifrågavarande göromål, beräknas ha med säkerhet uppgått till mellan 60 och 175 timmar per år, olika för skilda individer.

Enligt 32 § 1 mom. Saar skall såsom förutsättning för i reglementet avsedd gottgörelse för övertidstjänstgöring, där ej särskilda skäl till annat föranleda, gälla bl. a., att varaktigheten av övertidstjänstgöringen kan kontrolleras. Denna förutsättning har icke varit helt uppfylld i nu ifrågavarande fall, men samtliga övriga villkor enligt Saar och Tb Saar för övertidsgottgörelse ha förelegat. Telestyrelsen har å ena sidan ansett, att — med den organisation, som tillämpats för berörda arbetsuppgifter —

kontant övertidsersättning eller kompensationsledighet icke kunnat medgivas enligt löneordningen. Å andra sidan har styrelsen funnit det vara orimligt, att ett begränsat antal tjänstemän av här ifrågavarande kategori skulle betungas med en år efter år fortlöpande extratjänstgöring utan att erhålla någon som helst kompensation av arbetsgivaren. Styrelsen har då valt att tilldela vederbörande tjänstemän en mindre gratifikation såsom erkänsla för den merprestation, som man utkrävt av dem.

Såvitt styrelsen kan finna, vore det enda möjliga alternativet till den tillämpade ordningen att organisera arbetet på ett sådant sätt, att den erforderliga övertidstjänstgöringen kunde kontrolleras till sin varaktighet, samt att därefter gottgöra tjänstemännen för övertidsarbetet enligt allmänt gällande grunder. För statsverket skulle detta medföra ökade kostnader, dels för åtgärder med syfte att kontrollera övertidens omfattning, dels för kontanta övertidsersättningar. Om övertidsersättning i stället för gratifikation skulle ha utbetalats i de här avsedda fallen, hade ersättningen till de ifrågavarande tjänstemännen nämligen blivit väsentligt högre än de utdelade gratifikationerna.

Det kan tilläggas, att den praxis i fråga om ersättning gratifikationsvägen till viss expeditionsvaktspersonal, som här beskrivits, är mycket gammal. Anordningen omnämndes i telestyrelsens utlåtande till Kungl. Maj:t den 8 januari 1935 i anledning av vad riksdagens år 1934 församlade revisorer anfört beträffande gratifikationer vid de affärsdrivande verken; något ingripande från statsmakternas eller de reviderande myndigheternas sida ledde detta icke till.

Enligt styrelsens mening fungerar den hittillsvarande ordningen, vars förutsättning är, att gratifikationer få utbetalas till de berörda tjänstemännen, tillfredsställande, och det skulle därför icke vara i statsverkets intresse att framtvunga en övergång från ersättning med gratifikationsmedel till ersättning enligt vanliga regler för övertidsgottgörelse.

Vad beträffar de övriga fyra fall, då gratifikation utdelats under hänvisning till punkt 5 i telestyrelsens anvisningar, är följande att anföra.

Två gratifikationer om vardera 300 kronor ha under 1954 respektive 1955 utdelats till en förrådsman (lönegrad Ca 13), vilken tjänstgjort såsom platschef vid en av televerkets stolpimpregneringsanstalter. På grund av att leveranser av stolpar och virke till impregneringsanstalten ofta brukade anlända efter den ordinarie arbetstidens slut och då måste mottagas av förråds mannen hade denne varit tvungen att utföra mycket arbete utom ordinarie arbetstid utan att kunna erhålla övertidsgottgörelse härför, enär den exakta omfattningen av övertidsarbetet icke kunnat kontrolleras. Dessa omständigheter ha av styrelsen ansetts motivera ifrågavarande gratifikationer.

Två gratifikationer, den ena på 175 kronor och den andra på 350 kronor, ha år 1955 tilldelats en förste teleassistent (lönegrad Ca 21) respektive en extra ordinarie teleassistent (lönegrad Ce 19) för arbete med redigering av vissa trafikuppgifter till styrelsens förteckning över riksförbindelser. Arbetsuppgiften var brådskande och det fanns icke möjlighet att medhinnasamma under ordinarie arbetstid, varför det uppdrogs åt de båda här avsedda tjänstemännen att utföra den på fritid. Övertidsgottgörelse enligt Saar ansågs icke böra utgå, enär övertidsarbetets varaktighet ej i detalj kunde kontrolleras. Enär vederbörande blivit direkt beordrade att utföra detta arbete utom ordinarie arbetstid och det med ledning av arbetsresul-

tatet var möjligt att göra en ungefärlig uppskattning av tidsåtgången, fann styrelsen det skäligt att tilldela de båda tjänstemännen gratifikationer med belopp, som motsvarade den kontanta övertidsersättning, vilken skulle ha utgått vid i vanlig ordning fullgjord övertidstjänstgöring under samma tid.

Avsikten med ovanstående tämligen utförliga redogörelse för omständigheterna i de fall, då gratifikation utbetalats enligt punkt 5 i styrelsens anvisningar, har varit att klargöra, att styrelsen icke genom de ifrågavarande gratifikationsbesluten handlat i strid med gällande avlöningsföreskrifter. Enligt styrelsens mening finnes icke anledning till formell erinran mot besluten, när styrelsen icke överträtt någon av Kungl. Maj:t eller riksdagen meddelad föreskrift eller anvisning om gratifikationsmedlens disposition. Icke heller från sakliga utgångspunkter eller ur lämplighetssynpunkt synes någon invändning kunna riktas mot styrelsens förfaringssätt. Statsverket har icke åsamkats högre kostnader och anställningshavare ha icke tillgodoförts högre ersättningar än dem, som varit avsedda att ernås vid tillämpning av Saar.

Beträffande de gratifikationer, som utdelats under hänvisning till övriga punkter i telestyrelsens anvisningar, ha revisorerna icke anfört några preciserade anmärkningar. Styrelsens principer i här berörda avseenden torde i stort sett framgå av anvisningarnas formulering. Styrelsen har därför icke anledning att gå närmare in på dessa punkter men vill dock betona, att grundprincipen för styrelsens inställning är den, att gratifikation *icke* kommer i fråga för utfört uppdrag eller arbete, som kan anses normalt åvila befattningshavaren på grund av hans tjänst, och *icke heller* i det fall, att befattningshavaren i annan ordning (t. ex. genom lärararvode eller annat arvode från anslaget för undervisningsväsendet eller genom övertidsgottgörelse) erhållit ersättning för uppdraget respektive det extra arbetet.

Revisorerna ha konstaterat, att antalet gratifikationer i förhållande till antalet löneplansanställda tjänstemän är större vid vattenfallsverket och televerket än vid övriga berörda verk. Utan att dock åberopa förhållandena vid televerket vilja revisorerna i den omständigheten, att en verkstyrelse utdelar förhållandevis många gratifikationer, se ett uttryck för att verkstyrelsen önskar ge utrymme för en friare lönesättning än den som eljest iakttages inom statsförvaltningen. En dylik friare lönesättning borde enligt revisorerna icke ifrågakomma annat än efter beslut av statsmakterna i vederbörlig ordning.

Ehuru revisorerna icke velat göra gällande, att telestyrelsen skulle försöka genomföra en friare lönesättning med hjälp av gratifikationsanslaget, vill styrelsen dock anföra några synpunkter på denna fråga. Med de principer, som telestyrelsen tillämpar för gratifikationsbesluten, måste varje gratifikation motiveras av någon konkret anledning i form av särskilt uppdrag eller speciellt arbete vid sidan av eller utöver de normala göromålen. Gratifikation kan icke komma i fråga för det arbete, som normalt åvilar en anställningshavare. Förmånen att erhålla gratifikation är icke knuten till vissa personer eller befattningar, utan prövningen av gratifikationsfrågorna sker utifrån en granskning av de fullgjorda prestationerna. Anvisningen av medel för gratifikationsändamål sker av Kungl. Maj:t på förslag av telestyrelsen (i televerkets driftkostnadsstat); gratifikationsväsendets omfattning bestämmes sålunda ytterst av Kungl. Maj:t. Under budgetåret 1955/56 var totala beloppet av de vid televerket utbetalda avlöningarna nära 357 miljoner kronor. Samma budgetår var summan av utbetalda

gratifikationer — bortsett från belöningar inom förslagsverksamheten — omkring 120 000 kronor; antalet utdelade gratifikationer var 456. Det torde av dessa sifferuppgifter klart kunna utläsas, att gratifikationsanslaget icke tjänat som ett medel för en friare och från statsmakternas intentioner avvikande lönepolitik. Omständigheterna i övrigt torde klart ge vid handen, att revisorernas farhågor — åtminstone vad televerket beträffar — äro helt obefogade.

Revisorerna beröra även något de belöningar, vilka utbetalas från gratifikationsanslaget såsom erkänsla för inom den s. k. förslagsverksamheten framförda förslag, vilka befunnits vara till gagn för verket. I den kommentar, som lämnas i anslutning till tabell 3 i revisionsberättelsen säges, att beslut av företagsnämnd ligga till grund för belöningarna inom förslagsverksamheten. Till undvikande av missförstånd på denna punkt vill styrelsen framhålla, att företagsnämnderna i dessa ärenden endast ha att uttala sig om huruvida belöning anses böra utgå eller icke. Beslut om att belöning *skall* utgå och om belöningens storlek fattas av telestyrelsen.

Avslutningsvis erinra revisorerna om att statens organisationsnämnd i skrivelse till Kungl. Maj:t den 19 oktober 1955 föreslagit, att bestämda regler skola fastställas för utdelande av belöningar avseende förslagsverksamheten inom den civila statsförvaltningen. Enligt revisorernas mening böra de bestämmelser i förevarande avseende, som kunna komma att fastställas för den civila statsförvaltningen, tillämpas jämväl för statsförvaltningen i övrigt. Telestyrelsen vill i anslutning härtill bestämt framhålla, att om enhetliga principer för här avsedda belöningar skola fastställas med giltighet även för televerket och andra kommunikationsverk, så böra dessa verk beredas tillfälle att framföra sina synpunkter på saken. Telestyrelsen ställer sig för sin del mycket tveksam till huruvida det över huvud taget är möjligt att utarbeta enhetliga regler för bestämmandet av belöningar i förslagsverksamheten inom hela statsförvaltningen. Det ligger i sakens natur, att förslagsverksamheten får en annan inriktning vid de tekniska affärsverken än inom andra grenar av statsförvaltningen, och det är givet, att bedömningen av förslagen måste röna inflytande härav. Det av organisationsnämnden framlagda förslaget har tillkommit utan medverkan av televerket, och icke heller övriga kommunikationsverk lära ha blivit rådfrågade i ärendet, något som förefaller anmärkningsvärt i betraktande av att förslagsverksamheten inom statsförvaltningen torde ha nått sin största omfattning just vid kommunikationsverken.

Styrelsen får slutligen påpeka, att uppgiften i tabell 2 om antalet löneplansanställda tjänstemän vid televerket budgetåret 1955/56 är felaktig. Antalet skall vara 22 500 i stället för 17 400.

Vid detta ärendes handläggning ha närvarit generaldirektören Sterky, överingenjörerna Nordström och Esping, verkstadsdirektören Mattsson, förrådsdirektören Svensson och byråchefen Roos (föredragande) samt t.f. överdirektören Svedhem och t.f. byråchefen Onnermark.

Stockholm den 22 januari 1957

Underdånigst
HÅKAN STERKY

NILS ROOS

Olof Lind

Järnvägsstyrelsen

Till Konungen

Genom remiss den 21 december 1956 har järnvägsstyrelsen anbefallts att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens år 1956 församlade revisorer under § 40 av sin berättelse anfört angående gratifikationer och belöningar vid de affärsdrivande verken. Till åttlydnad härav får styrelsen anföra följande.

Av de upplysningar som styrelsen lämnat revisorerna i skrivelser den 29 mars och 11 augusti 1956 framgår, att några allmänna principer för utdelning av gratifikation eller belöning ej ansetts kunna utformas inom statens järnvägar. Belöningar ha emellertid lämnats för rådiga och snabba ingripanden i kritiska trafiksituationer och gratifikationer ha utgått för sådana arbeten och utredningar, som ej kunnat fullgöras på arbetstid och som med hänsyn till uppdragets kvalitet och krävande beskaffenhet ansetts falla utom ramen för den normala tjänsteutövningen.

Med hänsyn till de skiljaktigheter i tillämpningen av stadgandet i 37 § 3 mom. statens allmänna avlöningsreglemente som revisorerna kunnat konstatera ligger det nära till hands att efterlysa en precisering av de fall, där gratifikation eller belöning skulle kunna komma i fråga enligt statsmakternas intentioner. Vissa verksstyrelser ha också som föreliggande avsnitt av revisorernas berättelse ger vid handen sökt draga upp riktlinjer för tillämpningen av det aktuella stadgandet.

Svårigheterna att förutse de typfall, där gratifikationer eller belöningar kunna finnas motiverade, äro emellertid stora. För statens järnvägars vidkommande kan det därför ej anses lämpligt eller behövt att fastställa vissa normer eller detaljbestämmelser på detta område. Enligt järnvägsstyrelsens uppfattning böra frågor om gratifikationer och belöningar fritt prövas med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall.

I behandlingen av detta ärende hava deltagit överdirektören Oredsson och byråchefen Siedman (föredragande).

Stockholm den 21 januari 1957

Underdånigst

EDV. OREDSSON

HARALD SIEDMAN

Vattenfallsstyrelsen

Till Konungen

Genom remiss den 21 december 1956 har vattenfallsstyrelsen anbefallts avgiva utlåtande över vad riksdagens år 1956 församlade revisorer under § 40 av sin berättelse anfört angående gratifikationer och belöningar vid de affärsdrivande verken.

Redan år 1932 gjorde riksdagens revisorer liknande anmärkningar mot utdelandet av gratifikationer vid affärsverken, och vattenfallsstyrelsen avgav i anledning härav yttrande i skrivelse den 9 januari 1933, vilken bifogas.¹ I denna skrivelse redogjorde styrelsen för de principer styrelsen tillämpade

¹ Här ej avtryckt.

beträffande utdelandet av gratifikationer. Revisorernas anmärkningar föranledde ingen åtgärd från riksdagens sida.

De principer, vattenfallsstyrelsen angav i yttrandet den 9 januari 1933, har styrelsen sedan dess följt i stort sett. Utvecklingen har dock ytterligare understrukit nödvändigheten för styrelsen att ha tillgång till ett gratifikationsanslag. Personalsituationen är kritisk, och vattenfallsstyrelsen har bl. a. knapphet på erfaren teknisk personal. Denna pressas över hövan och det är väl ingen som tror, att man kan beordra sådan personal att i större utsträckning påtaga sig extra arbeten eller uppdrag eller utföra mera kvalificerade och maktpåliggande arbeten än normalt eller tvinga den att utföra arbete inte bara på kvällar utan även under nätter och söndagar utan att någon ersättning lämnas, när samtidigt övertidsberättigade tjänstemän får full ersättning. Vattenfallsstyrelsens stora utbyggnadsprogram medför att nästan varje år nya stationer och anläggningar tages i drift. Det prekära försörjningsläget i fråga om elkraft medför också att anläggningarnas färdigställande forceras till det yttersta. Personalen visar mestadels större beredvillighet och lojalitet, när det gäller behov av stora extra arbetsinsatser, än man rimligtvis kan kräva, men detta fordrar också uppmuntran från verkets sida i någon form.

Att i detalj redogöra för alla fall då gratifikationer utdelats är omöjligt. Styrelsen vill dock anföra ett par exempel på större gratifikationer.

Ingenjören Ce 27 H. hade deltagit i idrifttagningen av stationer och därvid utfört prov. Dessa arbeten sker nattetid och under söndagar ofta under flera dagar i sträck ute vid anläggningarna under ofta mycket primitiva förläggingsförhållanden. Han hade därvid haft 100 timmars enkel och 144 timmars kvalificerad övertid under ett år, varvid icke inräknats någon som helst övertid på hans ordinarie tjänsterum. Han erhöll en gratifikation på 1 500 kronor.

Ingenjören Ce 25 S. hade deltagit i liknande arbeten och därvid haft 217 timmars enkel och 173 timmars kvalificerad övertid — också utanför tjänsterummet — under ett år. Han erhöll en gratifikation av 2 000 kronor. Enligt Saars normer för övertidsersättning skulle sådan utgått med 4 760 kronor.

Revisorerna synes hysa farhågor för att gratifikationerna vid vattenfallsverket använts i syfte att ernå en friare lönesättning. I detta sammanhang bör nämnas, att lönerna till statens vattenfallsverks tjänstemannapersonal för nedan angivna budgetår uppgick till följande belopp.

Budgetåret	1952/53	45,7	milj.
»	1953/54	51,2	»
»	1954/55	58,7	»

Beloppen av gratifikationer och belöningar utgjorde under de tre nämnda budgetåren resp. 1,9, 1,8 och 1,5 promille av lönebeloppen. Man lär icke med så obetydliga belopp kunna åstadkomma en friare lönesättning, som skulle stå i strid med Saars principer.

Vattenfallsstyrelsen vill påpeka att revisorerna tydligen förbisett att styrelsen även utdelat belöningar för förslag eller konstruktioner, vilket framgår av överlämnade uppgifter. Endast ett fåtal sådana belöningar beslutas dock av styrelsen, enär lokalförvaltningscheferna har befogenhet att besluta i dessa ärenden till belopp, som i varje särskilt fall ej överstiger 200 kronor. Genom förbiseende har lokalt beslutade belöningar (tillstyrkta av företags-

nämnd) ej kommit med i de förteckningar, som tillställts statsrevisorerna. De sålunda ej redovisade beloppen är emellertid av relativt ringa storleksordning och påverkar ej ovan angivna promillesatser.

Revisorerna synes ifrågasätta lagligheten av att ersätta övertidsarbete med gratifikationer. Saar lämnar över huvud taget inga närmare anvisningar i vilka fall gratifikationer kan utgå. Det förefaller vattenfallsstyrelsen klart, att exempelvis en viss skälig övertid bör kunna fordras av en tjänsteman utan att ersättning genast bör utgå, men när denna övertid tar oskäliga proportioner föreligger starka skäl för att den på något sätt honoreras. Befordringsvägen torde icke kunna anlitas härför.

Redan när statsrevisorerna 1932 gjorde anmärkningar mot vattenfallsstyrelsens gratifikationer fanns i avlöningsförfattningarna i princip samma bestämmelser, som nu finns i 18 § 1 mom. och 37 § 3 mom. Saar. De allmänna principer, styrelsen då tillämpade och fortfarande tillämpar, föranledde ingen anmärkning från riksdagens sida. Det synes då vattenfallsstyrelsen mer än egendomligt om gratifikationerna för övertidsarbete numera skulle vara författningsstridiga och böra bli föremål för revisionsanmärkning. Vattenfallsstyrelsen kan icke förstå revisorernas inställning på denna punkt.

Revisorerna har påtalat att vattenfallsstyrelsen meddelat ett principbeslut om övertidsersättning att utgå till tjänstemän, som fullgör viss beredskapstjänstgöring. Revisorerna anser detta innebära, att de av Kungl. Maj:t och riksdagen fastställda beredskapsersättningarna enligt tilläggsbestämmelserna till Saar påbyggt med gratifikationer.

Det beslut, som avses, gäller tjänstemän, som har beredskapstjänst i kontrollrummet vid driftbyråns driftkontor i Stockholm, där de tjänstgör såsom vakthavande driftledare. Ersättningen för beredskapstjänsten utgår enligt bilaga D i tilläggsbestämmelserna till Saar, som föreskriver en ersättning av f. n. högst 81 kronor per hel vecka, när beredskapen fullgöres på arbetsplatsen och traktamente ej utgår.

Arbetsförhållandena i kontrollrummet är i korthet följande.

Under kontorstid är normalt två ingenjörer i egenskap av driftledare sysselsatta i kontrollrummet med kontinuerlig krafthushållning och övervakning av belastningsfördelningen mellan verkets egna kraftstationer samt mellan dessa å ena sidan och samkörande företag å den andra. Detta arbete innebär en ständig anpassning av produktionen till den aktuella belastningen, utnyttjande av tillfälliga kraftöverskott och inköp av stödkraft från samkörande företag, fördelning mellan vattenkraft och ångkraft samt uppdelning av vattenkraftproduktionen på olika älvar med hänsyn till möjliga vattentappningar och tillgängliga resurser i fråga om korttidsreglering av tappningarna, allt inom ramen för i domar givna tillstånd och med syfte att få mest ekonomiska produktion. I mån av tid planeras samtidigt i stora drag belastningsfördelningen för kommande kväll och natt resp. kommande veckohelg.

Efter kontorstidens slut kvarstannar en av driftledarna, som alltså redan fullgjort normal arbetstid, och fortsätter ensam övervakningen med därtill hörande planering och ordergivning fram till kontorstidens början nästa morgon. Tillsammans med den då återkomne andre driftledaren fortsätter han sedan kontrollrumstjänst till kontorstidens slut, varefter den andre driftledaren övertager natttjänsten.

Under icke kontorstid har driftledaren tillgång till ett mindre bostadsut-

rymme i anslutning till kontrollrummet och han kan där tillbringa tid, som ej åtgår för arbete i samband med övervakningen. De ständiga växlingarna i belastningssituationen och i den disponibla krafttillgången fordrar dock arbete i samband med övervakningen i sådan utsträckning att exempelvis tiden för vila i sovrum normalt är begränsad till kl. 0.30—6.30 under vilken tid driftledaren blir väckt av telefonsamtal ett flertal gånger.

De nuvarande bestämmelserna om beredskapsersättning vid statens vattenfallsverk infördes genom riksdagens beslut år 1948. Såsom framgår av Kungl. Maj:ts proposition nr 225/1948 skulle bestämmelserna tillämpas för några olika personalgrupper vid verket med sinsemellan olika arbetsuppgifter. Den högsta ersättningen skulle utgå vid beredskapstjänst på tjänstestället, om nattvila därvid beredes och tjänstgöringstraktamente icke utgår. Differentiering av ersättningens storlek med hänsyn till lönegrad skulle icke ske.

Även före 1948 utgick ersättning för beredskapstjänsten. För de vakthavande driftledarna hade denna formen av en särskild ersättning maximerad till 408 kronor för år. För övrig personal däremot, t. ex. vid kraftverkens understationer, förvandlades beredskapstiden till arbetstid enligt regeln att 60 timmars beredskap motsvarade 48 timmars arbetstid, dock att natten ej räknades såsom arbetstid. Om vederbörande måste träda i tjänstgöring, räknades denna såsom fullvärdig arbetstid utan evalvering.

Att verklig arbetstid under beredskapen ej heller numera skall anses ingå i denna framgår av statsutskottets utlåtande nr 165/1948 över propositionen i fråga. Därin anföres bl. a.: »Anmärkas må, att därest tjänstemannen tages i anspråk för verklig tjänstgöring under beredskapstiden, gottgörelse härför skall beredas tjänstemannen såsom för annan övertidstjänstgöring.» Personal berättigad till övertidsgottgörelse får givetvis alltid författningssenlig ersättning, när den under beredskap kallas i verklig tjänstgöring.

Av vad som ovan anföres beträffande tjänstgöringsförhållandena för de vakthavande driftledarna vid driftbyråns driftkontor framgår att en väsentlig del av beredskapstiden upptages av verklig tjänstgöring, och det är denna, som *delvis* ersättes med gratifikationer enligt det principbeslut, mot vilket riksdagens revisorer riktat anmärkning. Detta framgår också klart av näst sista stycket av ifrågavarande principbeslut, återgivet i riksdagsrevisorernas berättelse under Civildepartementet, § 40. Det är alltså *övertidsarbetet*, som *delvis* ersättes med gratifikation, ej beredskapen med därtill hörande ingripanden vid störningar eller därmed jämförbara åtgärder. Härtill kommer, att omfattningen av den övertid, som vid beräkning av ersättningen satts som norm, är betydligt mindre än den, som i verkligheten fullgöres. Någon påbyggnad av de fastställda beredskapsersättningarna är det alltså icke fråga om. Det kan icke förväntas att de vakthavande skall påtaga sig en mängd övertidsarbete utan någon som helst ersättning. För att undvika övertidsarbete skulle det erfordras att ytterligare minst fyra kvalificerade ingenjörer anställdes vid driftbyrån. Om dessa över huvud taget kunde anställas, skulle kostnaden bli mångfaldigt större för verket än med den nuvarande anordningen, och det är verklighetsfrämmande att räkna med att ingenjörer med erforderliga kvalifikationer skulle finna sig i skiftgång utan extra ersättning. Omsättningen på sådan hypotetiskt tillgänglig personal skulle därför bli mycket stor. Erforderlig rutin skulle följaktligen ej kunna nås, vilket å sin sida lätt kan resultera i mycket

stora ekonomiska förluster för verket på grund av att bästa möjliga kraft-hushållning ej ernås.

Det bör i detta sammanhang omnämnas, att överrevisorerna vid statens vattenfallsverk i samband med granskning av bl. a. gratifikationerna för några år sedan även studerade arbetet i kontrollrummet. Ingen anmärkning framställdes.

Styrelsen kan ej uttala sig om behovet av gratifikationer vid statens järnvägar eller vid andra statliga verk, men med hänsyn till vattenfallsstyrelsens ständigt växande arbetsbörda och knapphet på personal är det ofrånkomligt, att styrelsen har möjlighet att i någon mån honorera extra prestationer utöver vad som är normalt, där Saars bestämmelser ej räcker till.

Under återopande av vad ovan anförts får vattenfallsstyrelsen hemställa att vad revisorerna anført ej måtte föranleda någon åtgärd.

Stockholm den 19 januari 1957

Underdånigst

ÅKE RUSCK

C-H. von HARTMANSDORFF

G. Horss

Statskontoret

U n d e r d å n i g t u t l å t a n d e

Den av riksdagens revisorer verkställda utredningen rörande omfattningen av beslut om gratifikationer (belöningar), som under budgetåren 1952/56 meddelats av de affärsdrivande verken, ger enligt statskontorets mening klart vid handen, att vissa verk ej ådagalagt den återhållsamhet, som bör iakttagas vid utdelandet av gratifikationer. Statskontoret delar alltså revisorernas uppfattning, att det ej bör ifrågakomma, att — såsom förekommit — gratifikationer utgivas som ersättning för övertidsarbete, då författningsenlig rätt till gottgörelse för övertidstjänstgöring icke föreligger. Ämbetsverket finner därför påkallat, att, i överensstämmelse med vad revisorerna förutsatt, gratifikationssystemet kommer under bedömning vid den pågående översynen av det statliga avlöningsväsendet. Det framstår vidare som angeläget, att sådana föreskrifter bliva meddelade, att en enhetlig tillämpning inom statsförvaltningen av denna form av ersättning blir möjlig.

I handläggningen av detta ärende har, förutom undertecknade, deltagit statskommisarijen Lundh, vilken dock ej närvarit vid utlåtandets justering.

Stockholm den 4 januari 1957

Underdånigst

ELOF JERDENIUS

TORD MARCUSSON

M. Franzén

Riksräkenskapsverket

U n d e r d å n i g t u t l å t a n d e

Revisorerna framhålla, att det inom vissa affärsdrivande verk tillämpades förfarings sättet att bereda tjänstemän, som fullgjort arbete å övertid och icke är berättigad till gottgörelse för sådant arbete jämlikt 32 § Saar,

ersättning i form av gratifikation, torde strida mot gällande avlöningsföreskrifter. Riksräkenskapsverket får med anledning härav erinra om att ämbetsverkets revision framställt anmärkning mot en dylik utbetalning, varvid revisionen grundade anmärkningen på det förhållandet, att det enligt gällande arbetsordning ålegat tjänstemannen att utföra det arbete, för vilket ersättning utgått i form av gratifikation. Anmärkningen fastställdes av kammarrätten genom utslag den 14 januari 1953 (årsboken, not. 11). Vad beträffar sådana fall, då det utförda arbetet legat utanför vederbörande tjänstemans åligganden, synes 1918 års lönekommitté i sitt betänkande (Bihang till riksdagens protokoll vid lagtima riksdagen år 1919, andra samlingen, andra avdelningen, femte bandet, sidan 154) ha utgått från att frågan om ersättning för arbetet i allmänhet skulle prövas av Kungl. Maj:t. Några närmare bestämmelser i ämnet ha dock icke meddelats. Lämpligheten av sådana bestämmelser kan även ifrågasättas. Det synes riksräkenskapsverket mest ändamålsenligt, att styrelserna vid de affärsdrivande verken liksom hittills inom ramen av beviljade anslagsbelopp och med hänsyn till de vid de särskilda verken rådande förhållandena besluta om gratifikationer och belöningar till personalen vid respektive verk.

I handläggningen av detta ärende ha, förutom undertecknade, byråcheferna Faxelius och Stenström samt tillförordnade byråchefen M. Oredsson deltagit.

Stockholm den 21 januari 1957

Underdånigst
GÖSTA RENLUND

ARTHUR FREDENMARK

Statens lönenämnd

Till Konungen

Genom remiss den 27 december 1956 har statens lönenämnd anbefallts att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens år 1956 församlade revisorer anfört i fråga om gratifikationer och belöningar vid de affärsdrivande verken. Med anledning härav får lönenämnden anföra följande.

Riksdagsrevisorerna ha inhämtat vissa upplysningar om i vilken utsträckning och efter vilka principer gratifikationer utgå vid de affärsdrivande verken. Vid sin granskning av utredningsmaterialet ha revisorerna iakttagit, att i Saar och tilläggsbestämmelserna till Saar meddelade föreskrifter rörande övertidsersättning och beredskapsersättning av vissa myndigheter utbyggt med beslut om gratifikationer, vilka syntes stå i strid med gällande avlöningsföreskrifter. Av de inhämtade uppgifterna framginge vidare, att ämbetsverken företedde stora inbördes skilljaktigheter i vad gällde utbetalning av gratifikationer. Denna skillnad i gällande praxis på området vore särskilt påfallande, om hänsyn toges till antalet anställda vid de olika myndigheterna. Revisorerna ha ifrågasatt, om det föreläge en sådan olikhet i tjänstgöringsförhållandena vid ifrågavarande verk, att en dylik åtskillnad vore motiverad. Enligt revisorernas mening kunde även den frågan ställas, huruvida tillräckliga skäl föreläge för att de anställda vid affärsverken i förevarande avseende intoge en privilegierad ställning. Även vid övriga verk utfördes nämligen icke så sällan sådana arbetspresta-

tioner, som inom ett affärsdrivande verk skulle kunna föranleda gratifikation. Slutligen ha revisorerna berört spörsmålet om den s. k. förslagsverksamheten inom statsförvaltningen och härom uttalat den mening, att de bestämmelser i förevarande avseende, som kunde komma att fastställas för den civila statsförvaltningen, borde tillämpas jämväl för statsförvaltningen i övrigt.

Enligt statens lönenämnds mening bör gratifikation ifrågakomma, när alldeles särskilda förhållanden eller skäl för en extra gottgörelse eller uppmuntran anses föreligga. Däremot bör tjänsteman icke tilldelas gratifikation för mera regelbundet förekommande arbetsuppgifter, såsom exempelvis i sådana fall som det av revisorerna omnämnda principbeslutet av vattenfallsstyrelsen om övertidsersättning i form av gratifikation till tjänstemän, som fullgöra viss beredskapstjänstgöring. Med ett på angivet sätt begränsat utrymme för beviljande av gratifikationer lära möjligheter icke föreligga att meddela normerande föreskrifter på detta område. Lönenämnden kan därför för sin del icke förorda, att särskilda normer utarbetas för utdelande av gratifikationer. Däremot torde skäl föreligga att för myndigheterna klarlägga, att gratifikationer få förekomma allenast såsom gottgörelse för tillfälliga och särskilt betydelsefulla prestationer vid sidan av den normala tjänstgöringen.

Den av revisorerna påtalade disproportionen mellan olika affärsdrivande verk i fråga om antalet utdelade gratifikationer synes lämpligen kunna motverkas genom en riktig avvägning av de belopp, som för ändamålet ställas till verkens förfogande. I driftkostnadsstaterna för vissa affärsdrivande verk finnas för närvarande upptagna anslagsposter för bestridande av utgifter för förutom gratifikationer sådana ändamål som exempelvis studieresor (televerket, statens vattenfallsverk) och medaljer (statens järnvägar). Det synes lönenämnden angeläget, att ifrågavarande anslagsposter renodlas genom att medelsanvisningen å posterna fixeras till ett bestämt belopp, som må användas för utdelande endast av gratifikationer. Vid avvägningen av beloppen myndigheterna emellan torde hänsyn böra tagas till förutom antalet anställda vid respektive verk andra faktorer, som kunna äga betydelse i nämnda hänseende.

Vad gäller den av revisorerna berörda frågan om gratifikationer till tjänstemän vid statsförvaltningen i övrigt anser lönenämnden, att i princip samma möjligheter härutinnan böra stå öppna inom hela förvaltningen. Anledning att för detta ändamål anvisa särskilda medel torde emellertid endast föreligga beträffande verk av betydande omfattning. I övrigt torde uppkommande frågor av hithörande slag liksom hittills böra prövas av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall.

Vad lönenämnden i det föregående anfört har avseende å sådan särskild gottgörelse, som nämnden vill beteckna som gratifikation i egentlig mening och icke sådana belöningar, som sammanhånga med den s. k. förslagsverksamheten. Sistnämnda verksamhet bör enligt nämndens mening hållas skild från gratifikationssystemet och redovisas i särskild ordning.

I avgörandet av förevarande ärende ha deltagit undertecknad, ledamöterna Broomé, Melin, Persson, Ruist och Svensson samt suppleanten Bäck; dock att ledamoten Svensson ej varit närvarande vid utlåtandets justering.

Stockholm den 18 januari 1957

Underdånigst
E. JOHNSSON

Bertil Sundström